

ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์

นางสาวชญญากรณ์ ขอศรีสาคร

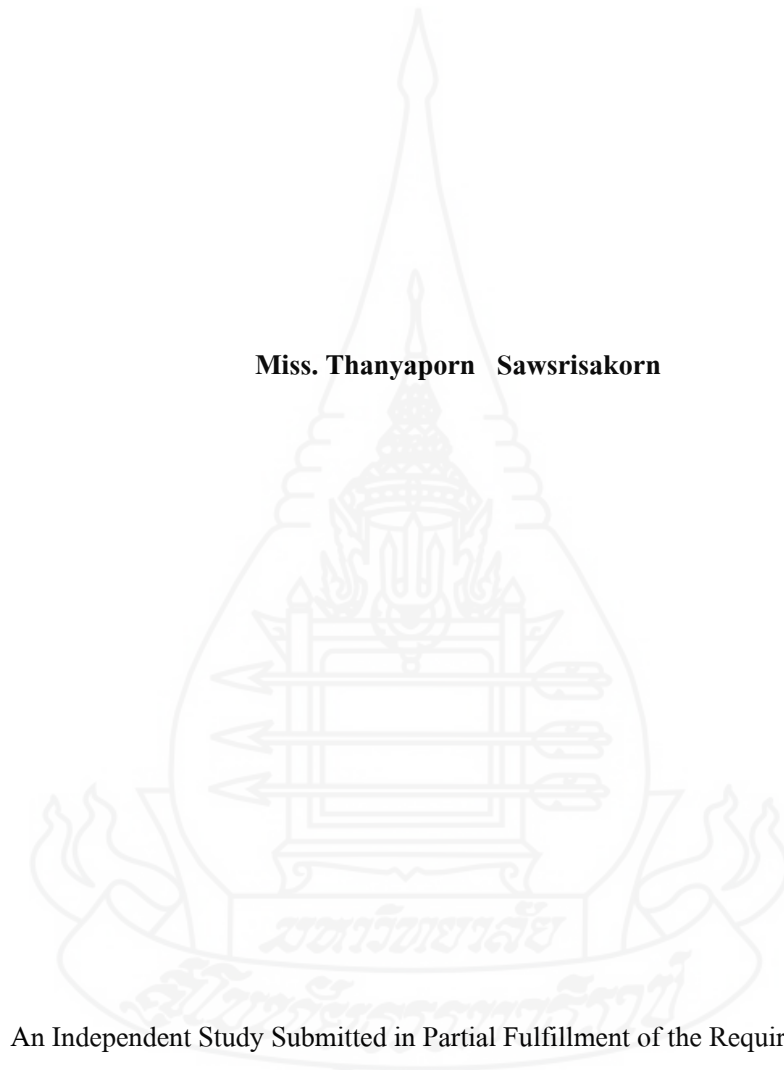

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

Problems of Election Case Trials in Appeal Courts

Miss. Thanyaporn Sawsrisakorn

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Law in Public Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

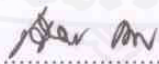
ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์
ชื่อและนามสกุล	นางสาวชญญาภรณ์ ชอศรีสาคร
วิชาเอก	กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. รังสิกร อุปพงศ์)

.....
(อาจารย์เกียรติชัย ณ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์
ผู้ศึกษา นางสาวรัชฎาภรณ์ ซอศรีสาคร รหัสนักศึกษา 2554001616 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์ **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งและหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง 2) เพื่อศึกษาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์ และ 4) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติได้และนำมาปรับใช้ในระบบพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำราทางกฎหมาย วารสาร เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานการประชุมสัมมนา ผลงานการวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ วิทยานิพนธ์ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำสั่งศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง คำสั่งศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ระเบียบที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์เกิดจากการตีความตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของศาลที่แตกต่างกันและกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งบัญญัติไม่สอดคล้องกัน อันทำให้การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่งมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขาดความเป็นเอกภาพ นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาศาลควรมีอำนาจสั่งในเรื่องที่คณะกรรมการเลือกตั้งมิได้มีคำขอมาในคำร้องหากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามี การทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการที่ให้คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดโดยไม่ให้ศาลในลำดับที่สูงกว่าได้ทบทวนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลล่างก่อนนั้นเป็นการขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้ง เพื่อนำมาปรับใช้ในการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง คดีเลือกตั้ง

Independent Study title: Problems of Election Case Trials in Appeal Courts

Author: Miss Thanyaporn Sawrisakorn; ID: 2554001616; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Chaninat Leeds, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

This independent study on problems of election case trials in appeal courts aims to:

- 1) study development of organizations in charge of election and laws on election case consideration and laws regarding the Trial and Adjudication of election cases;
- 2) study trials of election cases concerning local council representatives and local administrative in appeal courts;
- 3) analyze problems occurring during election case trials concerning local council representatives and local administrative in appeal courts; and
- 4) find proper solutions to be implemented in the trials of election cases concerning local council representatives and local administrative in appeal courts.

This independent research is a documentary and qualitative research , in which data were collected from books, legal textbooks, journals, documents, academic articles, seminar reports, researches by competent scholars, theses, the Constitutional Court's judgments, Acts, election protocols, data from the Internet and interviews with competent persons.

It was found that problems of election case trials in appeal courts were derived from different interpretation by courts and the fact that election-related laws were not consistent. This resulted in inconsistent judgments or orders and lack of unity. In addition, the judicial elections use the inquisitorial system into consideration, the court should have power to order, in the case that the board of elections do not request in the petition, if elections are conducted in a transparent and fair manner. Moreover, giving authority to appeal courts to make final decisions contradicts people's rights. Therefore, election-related laws should be adjusted for efficient case consideration of appeal courts in effectively.

Keywords: election case trials, election cases

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความเมตตาของท่านอาจารย์รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีดส์ อาจารย์ ดร. รังสิกร อุปพงษ์และอาจารย์เชิรชัย ณ นคร ซึ่งท่านทั้งสามได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความอนุเคราะห์ในการเสนอแนะด้านแนวคิดแนวทางในการศึกษาครั้งนี้หาข้อมูล ตรวจสอบและแก้ไข รวมทั้งได้ให้กำลังใจในการศึกษาครั้งนี้ด้วยดีมาโดยตลอด ผู้ศึกษามีความรู้สึกซาบซึ้งและสำนึกในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณท่านชำนาญ รวีวรรณพงษ์ อดีตประธานศาลอุทธรณ์ภาค 9 และท่านทวี ประจวบลาภ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่เสียสละเวลาให้คำแนะนำในการศึกษา รวมทั้งห้วงใยเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณท่านสมเกียรติ สมสวย ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ให้คำแนะนำ ข้อมูล ความเห็น ข้อติชมตลอดระยะเวลาในการจัดทำการศึกษาครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านทิพชฎา วิริยะศิริ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ให้คำแนะนำและความเห็น ในการจัดทำการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

หากการศึกษาครั้งนี้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อทางวิชาการ ผู้ศึกษาขอกราบเป็นกตเวทิตาคุณแก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านหากมีความบกพร่องประการใดผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

ธัญญาภรณ์ ซอศรีสาคร

กันยายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
กรอบแนวคิดของการศึกษา.....	7
ประเด็นปัญหาของการศึกษา.....	8
ขอบเขตของการศึกษา.....	9
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
ระเบียบวิธีวิจัย.....	11
บทที่ 2 พัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง.....	12
1. พัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง.....	14
1.1 ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	14
1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	16
1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	18
2. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	21
3. การควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น.....	23
4. หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง.....	25
4.1 หลักการค้นหาความจริง.....	25
4.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย.....	29
4.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย.....	30
4.4 หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว.....	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. หลักนิติรัฐ.....	31
5.1. หลักการแบ่งแยกอำนาจ.....	33
5.2. หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ.....	34
5.3. หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง.....	34
5.3.1 ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการหรือหลักความชอบ ด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ.....	35
5.3.2 ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง หรือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง.....	35
5.3.3 หลักความชอบด้วยกฎหมายในเนื้อหา.....	35
5.3.4 หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา.....	35
5.3.5 หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย.....	37
5.3.6 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ.....	37
บทที่ 3 การดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่น.....	39
1. เขตอำนาจศาลในการพิจารณาและวินิจฉัย.....	39
2. คดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยของศาล.....	41
2.1 คดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสอง และ วรรคสี่.....	41
2.1.1 กรณีขอให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่นใหม่.....	41
2.1.2 กรณีขอให้มีการเลือกตั้งใหม่และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง.....	46
2.2 คดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแม้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง.....	50
2.3 คดีขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	52
3. คดีที่ศาลไม่รับวินิจฉัย.....	60
3.1 คดีที่ผู้สมัครขอให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง.....	60
3.2 คดีขอให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยอ้างว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติ.....	60
3.3 คดีร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. คดีอื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง.....	62
4.1 คดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำความผิดทางอาญา.....	62
4.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต (กรุงเทพมหานคร).....	62
5. กระบวนพิจารณาและวินิจฉัย.....	63
5.1 ชั้นยื่นคำร้อง คำคัดค้าน และบัญชีระบุนาย.....	63
5.1.1 การตรวจและสั่งคำร้อง.....	63
5.1.2 การตรวจและสั่งคำคัดค้าน.....	64
5.1.3 การยื่นบัญชีระบุนาย.....	64
5.2 ชั้นตรวจพยานหลักฐาน.....	65
5.2.1 การดำเนินกระบวนพิจารณาในวันตรวจพยานหลักฐาน.....	65
5.2.2 การเสนอบันทึกคำพยาน.....	66
5.3 ชั้นพิจารณา.....	66
5.4 การสืบพยานบุคคล โดยบันทึกภาพและเสียง.....	67
5.5 ชั้นมีคำสั่งวินิจฉัย.....	68
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์.....	69
1. ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน.....	70
1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	70
1.2 คดีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติ.....	81
2. ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมาในคำร้อง.....	91
3. ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 239 วรรคสาม.....	94
3.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	95
3.2 กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง.....	95
3.3 กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง.....	96

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	99
1. บทสรุป.....	99
1.1 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน.....	100
1.1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	100
1.1.2 กรณีคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ.....	101
1.2 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมานำร้อง.....	103
1.3 ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 239 วรรคสาม.....	104
1.3.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	105
1.3.2 กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง.....	105
1.3.3 กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง.....	105
2. ข้อเสนอแนะ.....	106
2.1 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน.....	106
2.1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	106
2.1.2 คดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ.....	107
2.2 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมานำร้อง.....	108
2.3 ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 239 วรรคสาม.....	108
บรรณานุกรม.....	109
ประวัติผู้ศึกษา.....	114

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของรัฐจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง โดยเริ่มตั้งแต่การไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องเข้าไปทำหน้าที่ในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนไม่ว่าจะเป็น อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร หรืออำนาจอตุลาการก็ตาม การเลือกตั้งจึงเป็นวิถีทางของการเข้าสู่อำนาจของบุคคลตามกระบวนการทางการเมือง ดังนั้นหากการเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์โดยพร้อมเพรียงบนพื้นฐานของความจริงจังที่จริงจัง ย่อมทำให้การคัดสรรบุคคลที่จะเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹ ไม่ว่าการเลือกตั้งนั้นจะเป็นการเลือกตั้งในระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่นก็ตาม

การเลือกตั้งระดับประเทศได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนั้นได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

สำหรับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นนั้น เนื่องจากการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันเป็นลักษณะของการกระจายอำนาจ(Decentralization) อันเป็นวิธีการที่รัฐหรือราชการส่วนกลาง โอนอำนาจการปกครองหรือบริหารบางส่วน บางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะให้องค์กรหรือนิติบุคคลอื่นรับไปดำเนินการแทน ภายในอาณาเขตของแต่ละท้องถิ่น ด้วยงบประมาณและเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น ราชการส่วนกลางเพียงกำกับดูแล (มิใช่บังคับบัญชา) เป็นหลักที่ถือเอาเสรีภาพของประชาชนที่จะปกครองตนเองเป็นที่ตั้ง²

¹ อุมารีย์ ทองสุก, การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของศาลฎีกาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550

² สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, ค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2557, จาก <http://www.local.moi.go.th/2009/home/index1.php>

โดยการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง³ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แบ่งอำนาจหน้าที่ได้ดังนี้

1.1 อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่น (นายกฯหรือผู้ว่าฯ) มีอำนาจหน้าที่หลักๆได้แก่ มีหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของท้องถิ่นให้เป็นไปตามมติของสภา และตามที่กฎหมายต่างๆ กำหนดให้อยู่ในอำนาจของนายกฯ จัดทำร่างแผนพัฒนา ร่างเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติต่างๆ รวมถึงงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือรายจ่ายเพิ่มเติมเสนอต่อสภาให้ความเห็นชอบ รายงานผลการปฏิบัติงาน และการใช้จ่ายในโครงการต่างๆต่อสภา

1.2 อำนาจหน้าที่ฝ่ายสภาท้องถิ่น

สภาท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่สำคัญๆได้แก่ ริเริ่มเสนอ พิจารณา และออกกฎท้องถิ่น (เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด กำกับดูแลการบริหารของนายกฯให้เป็นไปตามที่ได้แถลงต่อสภาภายใต้มาตรการตรวจสอบควบคุมที่สำคัญ คือ การตั้งกระทู้ถาม การอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติพิจารณาให้ความเห็นชอบในเรื่องที่กฎหมายกำหนด เช่น ร่างแผนพัฒนา ร่างเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติต่างๆ รวมถึงงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม เป็นต้น⁴

อำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ นั้น มีฐานมาจากสองส่วน เป็นหลัก คือ ภารกิจตามกฎหมายเฉพาะได้แก่ กฎหมายองค์การบริหารส่วนจังหวัด กฎหมายเทศบาลและกฎหมายสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล กับภารกิจตามกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น⁵

ในปีพ.ศ. 2546 ได้มีการแก้ไขกฎหมายท้องถิ่นฉบับต่าง ๆ ให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับพัฒนาการของระบบการปกครองท้องถิ่นของไทยเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตที่ผ่านมาการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยเป็นไปอย่างเชื่องช้าและมักไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญมากนัก แต่การเปลี่ยนให้ผู้บริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างท้องถิ่นไทยครั้งใหญ่

³ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ.ศ. 2545 มาตรา 4

⁴ ฉัตรกร วิทิตานนท์, คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555, หน้า 13-14

⁵ “เรื่องเดียวกัน”

การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง คือ ระบบการปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ สามารถเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตท้องถิ่นของตนได้โดยตรง กล่าวได้ว่า ระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงนี้ มีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2521 โดยกรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรกที่นำระบบดังกล่าวมาใช้ อย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ที่มีอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงจึงไม่เป็นที่คุ้นเคยนักสำหรับคนไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 มีการประกาศใช้กฎหมายเทศบาลฉบับใหม่ ทำให้เทศบาลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปที่มีอยู่ในทุกจังหวัด ได้เริ่มทดลองใช้ระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง และมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงจริงเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2544 และเรียกระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงในเทศบาลว่า เทศบาลในรูปแบบนายกเทศมนตรี ในขณะที่เทศบาลในรูปแบบเดิมเรียกว่า เทศบาลในรูปแบบคณะเทศมนตรี ภายหลังต่อมา มีการแก้ไขกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกหลายฉบับ หลายรูปแบบ ในปี พ.ศ. 2546 - 2547 ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดของไทยใช้ระบบการเลือกตั้งบริหารท้องถิ่นโดยตรงทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา

กฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบของไทย กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงแล้วทั้งสิ้นรูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง มักจะถูกเปรียบเทียบกับ รูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อม เพราะรูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อมนั้น ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมาจากการเลือกของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยที่ประชาชนเป็นคนเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่น แล้วให้สมาชิกสภาท้องถิ่นทำหน้าที่เลือกผู้บริหารท้องถิ่นอีกทีหนึ่ง

สาระสำคัญของการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงมีดังต่อไปนี้

- 1) ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น โดยตรง
- 2) ฝ่ายบริหารท้องถิ่น กับ ฝ่ายสภาท้องถิ่น แยกแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

กล่าวคือ ผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการยุบสภาท้องถิ่น และสภาท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการลงมติไม่ไว้วางใจผู้บริหารท้องถิ่น

- 3) ผู้บริหารท้องถิ่นมีวาระในการดำรงตำแหน่งที่แน่นอนชัดเจน และไม่ขึ้นอยู่กับการวาระของสภาท้องถิ่น

4) คณะผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี) จะเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วยมิได้⁶

การเปิดโอกาสให้บุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งในบางท้องถิ่นมีการแข่งขันสูง กล่าวคือ สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้น จะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละรายจึงใช้วิธีการต่างๆ ในการหาเสียงสนับสนุนเพื่อให้ตนได้รับการเลือกตั้ง จนบางครั้งอาจมีการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ทำให้การเลือกตั้งในส่วนของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งย่อมจะต้องถูกตรวจสอบการกระทำดังกล่าว

โดยที่แต่เดิมนั้นอำนาจในการควบคุมและจัดการเลือกตั้งเป็นของกระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้มีแนวคิดที่จะตรวจสอบการเลือกตั้ง โดยมีการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งขึ้น จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับ ได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม⁷

ต่อมาได้มีการประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 จึงถูกยกเลิกไป และได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ขึ้น โดยมีการบัญญัติให้องค์กรตุลาการมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น

โดยที่หากการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรืออาจจะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม⁸

⁶ ทางทีมงาน TopScholar.org, เกร็ดความรู้, ค้นวันที่ 1 พ.ค. 2557 จาก <http://www.pedinstitute.net>

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 145

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (5), (6) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งพ.ศ.2550 มาตรา (10), (12)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีอำนาจวินิจฉัยได้เฉพาะก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าว เป็นการให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น อันเป็นการให้อำนาจเด็ดขาดแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะไม่ถูกตรวจสอบโดยองค์กรใดๆ

แต่หากเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้า คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ และคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด¹⁰ กรณีดังกล่าวจึงเป็นการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะยื่นคำร้องขอให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นต่อศาลอุทธรณ์หรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 219¹¹ บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องเป็นระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว¹² ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน 2550 เป็นต้นมา

วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีในระบบไต่สวนนั้น ระบบไต่สวนมีลักษณะที่แตกต่างจากการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่ใช้ในการพิจารณาคดีทั่วไป ระบบไต่สวนเป็นระบบที่มีความจำเป็นในประเภทคดีที่จะต้องอาศัยอำนาจตุลาการในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อความรวดเร็ว และความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคดี ดังนั้นวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนจึงเป็นวิธีพิจารณาที่ควบคุมและดำเนินการโดยศาล ไม่ใช่เรื่องที่ปล่อยให้คู่ความในคดีเป็นผู้นำในการดำเนินคดี

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรค 1 ประกอบวรรค 4

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219

คู่ความไม่มีภาระในการกล่าวอ้างและไม่มีภาระในการพิสูจน์ ภาระดังกล่าวเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงและพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดีของศาล¹³

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค จึงต้องทำหน้าที่ในการออกนั่งพิจารณาคดีโดยใช้วิธีพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน ซึ่งต่างจากเดิมที่ผู้พิพากษาในศาลชั้นอุทธรณ์จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนของศาลชั้นต้นเท่านั้น ไม่มีการสืบพยานหรือไต่สวนคดีความในชั้นอุทธรณ์แต่อย่างใด

แต่จากการที่ศาลในชั้นอุทธรณ์ได้พิจารณาและวินิจฉัยคดีดังกล่าวแล้วนั้น ได้พบปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหลายประการ ประการแรก การที่ศาลในชั้นอุทธรณ์มีทั้งหมด 10 ศาล (ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้ง 9 ภาค) ทำให้การพิจารณาและวินิจฉัยบางคดีมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่นกรณีการเพิกถอนผลการเลือกตั้ง กรณีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชน อันอาจจะทำให้ภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมเสื่อมเสียและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากประชาชนได้โดยง่าย ดังนั้นเพื่อความเป็นเอกภาพสะดวก รวดเร็วและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในการทำคำสั่งหรือคำวินิจฉัยจึงควรมีการแก้ไขกระบวนการพิจารณาในส่วนนี้

ประการต่อมา วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นใช้ระบบไต่สวน ซึ่งการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาวินิจฉัยหรือค้นหาความจริงนั้น แม้ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง หากทางไต่สวนปรากฏข้อเท็จจริง ในประเด็นที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีมิได้มีคำขอมาในคำร้อง ศาลอุทธรณ์จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวจะเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้องหรือเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็น ดังเช่นคดีแพ่ง คดีอาญา ที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือไม่

ประการสุดท้าย การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์และคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด การที่รัฐธรรมนูญ

¹³ คีตงาม คงตระกูล, ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546

แห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดโดยไม่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่า เพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาลล่างก่อนนั้น จะเป็นการขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่

ดังนั้นหากมีการศึกษาปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มากยิ่งขึ้น อันจะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค เพื่อนำมาปรับใช้ในการพิจารณาคดีอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง
2. เพื่อศึกษาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์
4. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติได้และนำมาปรับใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์

3. กรอบแนวความคิดของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้งในปัจจุบัน อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ตลอดจนกระบวนการพิจารณาคดี การทำคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของศาลอุทธรณ์ ศึกษาและหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์

4. ประเด็นปัญหาของการศึกษา

ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ ประเด็นปัญหาคือ คำวินิจฉัยของศาลมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ

กรณีการเพิกถอนผลการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มิได้มีการระบุหรือมีการบัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัย ซึ่งศาลในชั้นอุทธรณ์มีทั้งหมด 10 ศาล (ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้ง 9 ภาค) บางศาลมีคำวินิจฉัยว่า ไม่อาจวินิจฉัยหรือมีคำสั่งในประเด็นดังกล่าวได้ แต่บางศาลวินิจฉัยและมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งได้ ทำให้คำวินิจฉัยหรือคำสั่งที่นั้นมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

กรณีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ชัดเจนที่ให้อำนาจศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ดังเช่นการเลือกตั้งระดับประเทศที่มีการบัญญัติให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าวให้อยู่ในอำนาจศาลฎีกา เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจนในการให้อำนาจศาลในการพิจารณาวินิจฉัยจึงก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยบางศาลเห็นว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บางศาลเห็นว่าเป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่งจึงมิได้เป็นไปในแนวทาง

ประเด็นที่สอง ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดียุติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องเป็นระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว การใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาและวินิจฉัยคดียุติรัฐธรรมนูญ หากทางไต่สวนปรากฏข้อเท็จจริง ในประเด็นที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีมิได้มีคำขอมาในคำร้อง ศาลอุทธรณ์จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวจะเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มิได้กล่าวในฟ้อง หรือเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็น ดังเช่นคดีแพ่ง คดีอาญา ที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือไม่

ประเด็นสุดท้าย กรณีที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดว่าเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์และคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่ยุติ การที่คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่ยุตินั้น ทำให้

คู่ความไม่สามารถจะโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่า เพื่อให้ศาลสูงได้ ทบทวนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาลล่างหรือไม่ อันจะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของคู่ความหรือไม่

5. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2538 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2550 ร่างคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น บทความวิชาการ ตำรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และคำสั่งศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

6. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ศาล หมายถึง ศาลในชั้นอุทธรณ์ ได้แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค

6.2 คดีเลือกตั้งท้องถิ่น หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

6.3 สภาท้องถิ่น หมายความว่า สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาเทศบาล สภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภากรุงเทพมหานคร สภาเมืองพัทยา และสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

6.4 ผู้บริหารท้องถิ่น หมายความว่ารวมถึง คณะผู้บริหารท้องถิ่น

6.5 การเพิกถอนผลการเลือกตั้ง หมายถึง กรณีที่ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง หรือใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

6.6 ผู้ร้อง หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

6.7 ผู้ถูกกล่าวหา หมายถึง ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

6.8 ผู้คัดค้าน หมายถึง ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและได้ยื่นคำคัดค้านต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

6.9 บันทึกคำพยาน หมายถึง เอกสารที่ศาลให้คู่ความนำส่งก่อนมีการไต่สวนพยาน

6.10 ใบแดง หมายถึง การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

6.11 ใบเหลือง หมายถึง การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

6.12 คดีที่เกี่ยวข้องคุณสมบัติ หมายถึง การพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

2. ทราบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์

3. เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์

4. ได้แนวทางที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติได้และนำมาปรับใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในศาลชั้นอุทธรณ์

8. ระเบียบวิธีวิจัย

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำราทางกฎหมาย วารสาร เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานการประชุมสัมมนา ผลงานการวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ วิทยานิพนธ์ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำสั่งศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง คำสั่งศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ระเบียบที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

บทที่ 2

พัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและ ควบคุมการเลือกตั้ง และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

หลักการสำคัญอย่างหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้แก่ การที่รัฐให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองจำเป็นต้องปกครองประเทศให้เป็นไปตามผลประโยชน์ และความต้องการของประชาชนผู้ถ่ายทอดอำนาจให้ และให้ความยินยอมในการที่รัฐบาลจะใช้อำนาจทางการเมืองกับผู้ปกครอง วิธีการใช้อำนาจจะแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียดแต่ที่สำคัญคือ การให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้ง มีสิทธิในการรวมกลุ่มทางการเมืองและสมัครแข่งขันรับเลือกตั้ง และตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งนับได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการระดมความคิดเห็น และสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในการปกครอง¹⁴

การเลือกตั้งเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นมูลฐานของประชาชนตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยการพิจารณาเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งไปทำหน้าที่แทนตน เพื่อมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นกระบวนการทางนิติบัญญัติ รวมทั้งการเข้าไปทำหน้าที่รัฐบาลบริหารประเทศให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน¹⁵

การเลือกตั้งจึงเป็นขั้นตอนการมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้แทนที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ให้เข้าสู่ตำแหน่งและปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อความอยู่ดีกินดีและเพื่อประโยชน์สุขของ

¹⁴ ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ และคณะ, โครงการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ : คณะกรรมการการเลือกตั้ง EVALUATION OF THE PERFORMANCE OF THE CONSTITUTIONAL INDEPENDENT ORGANIZATION : THE ELECTION COMMISSION, สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพมหานคร: 2548

¹⁵ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง, มูลนิธิเอเชีย, กรุงเทพมหานคร: 2539

ประชาชน ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นหัวใจและเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เจตจำนงอันบริสุทธิ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการลงคะแนนเลือกตั้ง อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าต้องเป็นการเลือกตั้งโดยทั่วไป อิสระ เสมอภาค และลับ โดยปราศจากการบังคับ ข่มขู่ หลอกลวง แทรกแซงหรือจูงใจโดยการให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองใดเห็นว่า การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายเลือกตั้งว่า “โดยมิชอบ” หรือ “มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านการเลือกตั้งต่อองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด ให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งได้ ดังนั้นการคัดค้านการเลือกตั้งและองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด จึงเป็นมาตรการประการหนึ่งในหลายประการที่จะควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยชอบ หรือให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม¹⁶

อาจกล่าวได้ว่า การเลือกตั้งเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นมูลฐาน เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกตัวแทนหรือผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่แทนตนในการบริหารราชการบ้านเมือง อันเป็นการมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง แนวความคิด นโยบายที่สอดคล้องกับตนหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับตนเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว โดยการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะทำการเลือกตั้งได้โดยอิสระ ปราศจากการข่มขู่ การชี้นำหรือการจูงใจใดๆ อันจะทำให้การเลือกตั้งดังกล่าวนั้นไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรม หากการเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้มีหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาตรวจสอบการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมซึ่งได้แก่คณะกรรมการ การเลือกตั้งที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง เฉพาะก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง แต่เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วจะเป็นอำนาจของศาล

¹⁶ สมชาย แก่นสุวรรณ, “วิวัฒนาการขององค์กรวินิจฉัยชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้ง

สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎร”, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ค้นคืน 12 มีนาคม 2557, จาก

<http://www2.ect.go.th/download.php?Province=dcb&SiteMenuID=10512>

1. พัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง

1.1 ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

แต่เดิมองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งของประเทศไทยเป็นอำนาจของกระทรวงมหาดไทย โดยมีกฎหมายที่วางกรอบกติกาในเรื่องนี้คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายนี้ และเนื่องจากระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยเป็นแบบรัฐสภา คณะรัฐมนตรีมาจากพรรคการเมืองฝ่ายข้างมากของรัฐสภา ผู้ที่เป็นรัฐมนตรีส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกรัฐสภาด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งนายกรัฐมนตรีมักจะกำหนดตัวนักการเมืองฝ่ายของตนให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย บุคคลดังกล่าวจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการจัดการเลือกตั้ง ทำให้เกิดข้อสงสัยและไม่เชื่อถือกระทรวงมหาดไทยว่าจะสามารถจัดการเลือกตั้งได้ตามหลักเกณฑ์พื้นฐานในการเลือกตั้ง โดยปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองได้

นอกจากนั้นแล้ว ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในส่วนของข้าราชการประจำมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่นยิ่ง เพราะประเทศไทยยอมรับบทบาทข้าราชการประจำว่าเป็นแกนหลักในการปกครองทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นตลอดมา การบริหารราชการแผ่นดินจึงถูกชี้นำจากระบบราชการ ซึ่งหากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้บุคคลที่สามารถประสานงานกับทางราชการได้เป็นอย่างดี ก็จะเป็นที่พอใจของทางราชการเป็นอย่างยิ่ง จนในหลายครั้งได้เกิดการชี้นำในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่ราชการพอใจ โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญรองลงไป ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ทำให้พื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอ่อนแอ และการเลือกตั้งมิใช่หนทางเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนดังที่คาดหวังไว้¹⁷

ดังนั้นการที่กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการ จัดการการเลือกตั้ง และควบคุมการเลือกตั้ง จึงก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจ ไม่เชื่อใจจากประชาชนว่ากระทรวงมหาดไทยจะสามารถจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมได้ เพราะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ที่นายกรัฐมนตรีกำหนด คณะรัฐมนตรีก็มาจากพรรคการเมืองฝ่ายข้างมาก กระทรวงมหาดไทยจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับการเลือกตั้ง ทั้งในส่วน

¹⁷ สมชาติ ธรรมศิริ, “คณะกรรมการการเลือกตั้ง: การจัดการเลือกตั้ง”, ใน ศุภพงศ์ ขจรศิลป์ บรรณาธิการ, รัฐสภาสาร, หน้า 77-134, กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540, หน้า 78-84

ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนั้น ข้าราชการประจำของกระทรวงมหาดไทยจะมีบทบาทหลักในการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น หากการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นได้บุคคลที่สามารถประสานงานและทำงานร่วมกับทางราชการได้เป็นอย่างดี จะเป็นทีพอใจของทางราชการ จนทำให้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเกิดการชี้นำประชาชน เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่ทางราชการต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้งขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาการศึกษา และเศรษฐกิจ รวมทั้งกระแสต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง ตลอดจนการใช้สิทธิพลเบี่ยงเบนผลการเลือกตั้ง

ในสมัยรัฐบาลหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้มีองค์กรตรวจสอบการดำเนินการเลือกตั้งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก รัฐบาลได้มีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง” ในขณะที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ได้จัดตั้ง “คณะกรรมการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง” เพื่อสังเกตการณ์ความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง ต่อมาปรากฏองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ในการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2529 ได้มีการจัดตั้ง “กลุ่มอาสาประชาชาติ” มีการจัดอาสาสมัครเข้ามาสังเกตการณ์การเลือกตั้งในปีนั้น และในการเลือกตั้งต่อมาอีกหลายครั้งและเป็นที่มาของการจัดตั้ง “องค์กรกลาง” ในเวลาต่อมา

ต่อมาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “องค์กรกลาง” ซึ่งเป็นองค์กรกึ่งรัฐบาลและทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง ซึ่งประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง และได้มีการดำเนินการในการเลือกตั้งครั้งต่อมา

สถานภาพทางกฎหมายขององค์กรจัดการเลือกตั้งและตรวจสอบการเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้น ได้มีการนำมาสู่การจัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมา ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นไปโดยสุจริต ยุติธรรม เรียกว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2538 มาตรา 115 วรรคสอง จากนั้นได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรหลายฉบับ ในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ภายหลังได้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน ทำให้ร่างพระราชบัญญัติในคราวนั้นเป็นอันตกไป ต่อมาเมื่อการเลือกตั้งทั่วไปเสร็จสิ้นลง ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้ามาอีกครั้ง จนในที่สุดได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม

พ.ศ. 2540 เสียก่อน พระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับดังกล่าวจึงยังไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติ¹⁸

จึงอาจกล่าวได้ว่าหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และมีแนวความคิดที่จะตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อพัฒนาระบบการเลือกตั้งให้เป็นกลไกในการคัดสรรตัวแทนของประชาชน จนมีการก่อตั้งองค์การกลางเพื่อสอดส่องดูแลและควบคุมการเลือกตั้ง ในสมัยรัฐบาลหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้มีการจัดตั้งองค์การตรวจสอบการดำเนินการเลือกตั้ง อันถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดตั้งองค์การตรวจสอบการเลือกตั้งขึ้น โดยใช้ชื่อว่า คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง โดยมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งและมีนักศึกษาจัดตั้งเป็นกลุ่มคณะเพื่อสังเกตความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง ต่อมาได้มีการจัดตั้งองค์การกลางที่เป็นองค์กรกึ่งรัฐบาล โดยทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง

องค์การจัดการเลือกตั้งและตรวจสอบการเลือกตั้งได้รับการยอมรับเด่นชัดขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2538 มาตรา 115 วรรคสอง ได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อกำกับดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้บริสุทธิ์และยุติธรรม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่อยู่ในขั้นตอนของการพิจารณา แต่ได้มีการยุบสภาเสียก่อน

1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้ ได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยมีการกำหนดไว้ในมาตรา 136 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย ๑ วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คนซึ่งพระมหากษัตริย์ ๑ ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ ๑ ซึ่งมีความเป็ ๑ กลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์ ๑ สุจริตเป็ ๑ นที่ประจักษ์ ๑¹⁹ และให้คณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นๆอีก ซึ่งได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว²⁰ และได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ โครงสร้าง อำนาจหน้าที่

¹⁸“ เรื่องเดียวกัน”

¹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 136

²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 146-148

วิธีการทำงาน และการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงาน
ธุรการของคณะกรรมการ การเลือกตั้ง มีเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็น
ผู้รับผิดชอบงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และดูแลบังคับบัญชาพนักงานในสังกัด

นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
นั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ขึ้น
เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและ
ดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริต
และเที่ยงธรรมอันแสดงให้เห็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานเลือกตั้ง
ใหม่ โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น อย่างชัดเจน แต่การที่กฎหมายได้ให้
อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตาม
กฎหมายเลือกตั้ง และให้คำวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา หรือข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นที่สุด โดยผู้ถูกร้องเรียน
จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งไม่สามารถที่จะอุทธรณ์โต้แย้งหรือแสดง
พยานหลักฐานใดๆ เพื่อให้มีการทบทวนคำสั่งดังกล่าวได้ ทำให้เกิดปัญหาว่าเป็นการมอบอำนาจ
ให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมากเกินไปหรือไม่ อันมีลักษณะคล้ายกับเป็นอำนาจเสร็จเด็ดขาด
แต่เพียงผู้เดียวโดยไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรฝ่ายตุลาการ

ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ในส่วนที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง คือ คำวินิจฉัย
ศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า เมื่อกำหนดวันเลือกตั้งแล้ว การดำเนินการ
เกี่ยวกับการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งก็จะเป็อำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ หากมีปัญหาเกิดขึ้นจากการดำเนินการ
เกี่ยวกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะผู้ใช้อำนาจควบคุมและดำเนินการจัดหรือ
จัดให้มีการเลือกตั้งย่อมมีอำนาจพิจารณาดำเนินการสั่งการปัญหาดังกล่าว และบางกรณีรัฐธรรมนูญ
ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา
หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายบางฉบับให้เป็นที่ยุติได้ด้วย ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญ มาตรา
145 วรรคหนึ่ง (3) แต่เนื่องจากการจัดการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้ง
ผู้แทนของปวงชนเข้าไปปกครองประเทศตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา
ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากมีปัญหาเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจในการดำเนินการ

เกี่ยวกับการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบขององค์กรฝ่ายตุลาการรวมทั้งกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่าการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่ยุติ ซึ่งมีความหมายเพียงเป็นการยุติโดยองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าเป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าการใช้อำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบขององค์กรฝ่ายตุลาการ ดังนั้นคำวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็อาจถูกตรวจสอบได้จากองค์กรตุลาการ แต่ในขณะนั้น ไม่มีกฎหมายให้อำนาจองค์กรตุลาการที่จะไปตรวจสอบคำวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายเลือกตั้ง ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยไว้ อันเป็นการไม่แน่นอนและไม่ชัดเจนในระบบกฎหมาย ทั้งกรณีการเลือกตั้งใหม่และการตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มีลักษณะเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยนั้น ดังนั้นแล้วหากมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะถูกตรวจสอบโดยศาลใด

ต่อมาได้มีการประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขฉบับที่ 3 วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 อันมีผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิกไป

1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คณะอนุกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้นำประเด็นเรื่ององค์กรตรวจสอบอิสระและศาลมาพิจารณา ซึ่งได้มีการถกเถียงกันในประเด็นเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นองค์กรอิสระนั้น ควรที่จะถูกตรวจสอบโดยศาลปกครอง หรือศาลยุติธรรม หากเป็นศาลยุติธรรมควรมีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง เพื่อพิจารณาคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะหรือไม่ หรือควรให้ศาลฎีกาเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัย

คณะอนุกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญฯ ได้มีการเสนอว่าได้เคยมีการศึกษาถึงการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งหากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาให้แผนกคดีเลือกตั้งของศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณา ส่วนการเลือกตั้งในส่วนท้องถิ่นนั้นให้แผนกเลือกตั้งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณา ซึ่งเป็นการแยกส่วนงานการวินิจฉัยของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในเรื่องของการจัดการเลือกตั้ง

หากเป็นศาลเลือกตั้งให้มีอำนาจเฉพาะในกรณีที่มีเมื่อออกใบแดง ใบเหลืองแล้ว ผู้ที่ถูกใบแดง ใบเหลืองเท่านั้นที่จะมาร้องศาลได้ คดีจึงมิได้เริ่มต้นที่ศาลทั้งหมด คณะกรรมการเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ทำสำนวนก่อน เมื่อมีผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงจะมาสู่กระบวนการของศาล²¹

ในส่วนของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งในการวินิจฉัยเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งหลักเกณฑ์ของการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวนั้นเดิมได้แยกกระบวนการในการตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเลือกตั้งไว้ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกก่อนที่จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งกับขั้นตอนที่ 2 ภายหลังจากที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วโดยทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ ความเดิมให้นำเสนอขึ้นสู่ศาลฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาเป็นผู้มีคำวินิจฉัยสำหรับ การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นนั้นให้เอาหลักเกณฑ์เดียวกันมาใช้บังคับโดยให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์

แต่เนื่องจาก การวินิจฉัยโดยคณะกรรมการเลือกตั้งนั้นอาจจะมีทั้งกรณีที่เป็น การวินิจฉัยก่อนที่จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งกรณีหนึ่ง และอาจเป็นการวินิจฉัยหลังจากที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งอีกกรณีหนึ่ง ดังนั้นในกรณีที่คณะกรรมการเลือกตั้งได้วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเลือกตั้งเป็นที่สุด เหตุผลเนื่องจาก เมื่อยังไม่มีมีการประกาศผลการเลือกตั้ง หากให้นำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาแล้วจะเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมีอุปสรรคล่าช้าออกไป กรณีที่มีการประกาศผลเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้มีคำวินิจฉัย โดยให้มีการยื่นเรื่องเพื่อให้ศาลฎีกาเป็นผู้ตรวจสอบว่ามีเหตุสมควรที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ โดยกำหนดให้คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกานั้น บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ดี สมาชิกวุฒิสภาก็จะปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้องของคณะกรรมการเลือกตั้งและในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ตามคำร้องของคณะกรรมการเลือกตั้งแล้วให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลง และให้นำหลักการดังกล่าวมาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม โดยให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

²¹ คณะอนุกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญกรอบที่ 3 ว่าด้วยองค์กรตรวจสอบอิสระและศาล ครั้งที่ 1/2550 วันพฤหัสบดีที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพมหานคร: สำนักรายงานการประชุมและตัวเลข สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โดยมีหลักการที่สำคัญคือเพื่อให้กระบวนการของการจัดการเลือกตั้งนั้นมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันให้มีการถ่วงดุลระหว่างอำนาจการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับองค์กรอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ในการวินิจฉัยการเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือการสั่งให้เลือกตั้งใหม่นั้นไม่ว่าจะเป็นการจัดการเลือกตั้งทั้งระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นก็มีข้อจำกัดในเรื่องของกรอบเวลา ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ปัจจุบันมีการประกาศแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่นให้มีการรับรองผลภายใน 30 วันทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการปรับปรุงแก้ไข ว่าก่อนวันประกาศผลเลือกตั้งคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นถือว่าเป็นที่สิ้นสุด

แต่เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลเลือกตั้ง จึงมีการเสนอให้ใช้ระบบของศาลเป็นผู้ตัดสินคดีในเรื่องของการสั่งวินิจฉัย ไม่ว่าจะเป็นการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ รวมทั้งในเรื่องของการให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ระหว่างที่มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ทั้งกำหนดว่า เมื่อศาลฎีกาตัดสินแล้วก็เป็นที่สุดเช่นกัน โดยนำไปใช้กับการเลือกตั้งท้องถิ่นด้วย ซึ่งกำหนดให้การเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ และใช้หลักการอันเดียวกันกับการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา โดยอนุโลม

ประเด็นที่ต้องให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งนั้น ด้วยเหตุที่ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งแล้ว บางคดีหากต้องยื่นคำร้องต่อศาลอาจทำให้การจัดการเลือกตั้งนั้นไม่ทัน ซึ่งจะส่งผลต่อการเปิดประชุมสภา

นอกจากนี้ในการยื่นคำร้องหลังจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วนั้นให้เฉพาะแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้นเป็นผู้ยื่นคำร้อง ซึ่งเป็นหลักการใหม่ กล่าวคือ เดิมคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยให้ใบเหลือง ใบแดง และเป็นที่สุด ไม่มีการยื่นคำร้องต่อศาลอีก ในหลักการใหม่นี้ กรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจที่จะวินิจฉัย กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งเลือกตั้งใหม่ให้ยื่นคำร้องต่อศาล จะไม่ให้ผู้กรณีมาดำเนินการฟ้องกันดังเดิม มิฉะนั้นจะเป็นการย้อนกลับไปสู่ระบบเดิม คือ การปล่อยให้คู่ความฟ้องกันเองและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือให้เลือกตั้งใหม่ ซึ่งจากที่ผ่านมาได้มีการสู้คดีเป็นเวลายาวนานจากศาลชั้นต้น ไปศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา จนกระทั่งหมดวาระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คดีก็ยังไม่เสร็จสิ้น

ในกรณีที่เกี่ยวข้องเรื่องของการดำเนินคดีทางคดีอาญาไปพร้อมๆกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้น จุดมุ่งหมายหลักของการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ เรื่องของการจัดการเลือกตั้ง กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาของ

ผู้ที่ทำหน้าที่ทุจริตในทางการเลือกตั้งนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่แล้ว ในกระบวนการที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย²²

ต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ หลักการดังกล่าวจึงถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 219 วรรคสาม โดยมีเจตนารมณ์ เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเกี่ยวกับคดีการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก แทนหลักการเดิมที่ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

นอกจากนี้ในมาตรา 239 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการวินิจฉัยให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งหลักการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้เลือกตั้งใหม่ ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งนี้ มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นครั้งแรก แต่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง²³

2. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งพ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ดังนี้

1. ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
2. ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติงาน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา 21 กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

²² คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ, รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ 34/250 (เป็นพิเศษ)วันอังคารที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2550, กรุงเทพมหานคร: สำนักรายงานการประชุมและเลขานุการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

²³ เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

3. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอัน จำเป็นในการเลือกตั้ง
4. ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติ
5. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง และจัดให้มีบัญชี รายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
6. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
7. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุก หน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการทุจริตการเลือกตั้ง
8. เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และดำเนินคดีอาญากับผู้สมัคร หัวคะแนน และผู้เกี่ยวข้อง (ให้ใบเหลือง หรือ ใบแดง)
9. การดำเนินคดีในศาลเกี่ยวกับความผิดการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง
10. ประกาศผลการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ
11. มีอำนาจแจ้งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวนและให้มีอำนาจฟ้องคดีต่อ ศาล ไม่ว่าในเรื่องทางแพ่ง หรืออาญา หรือทางปกครอง แก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตลอดจนให้ชดใช้ค่าเสียหาย ในการเลือกตั้งใหม่แก่ผู้ถูกใบแดง และผู้ที่เกี่ยวข้อง
12. การรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง
13. ดำเนินการหรือประสานงานกับหน่วยราชการ ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือ สนับสนุนองค์กรเอกชน ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ตามมาตรา 327 (3) ของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระบุว่าหน้าที่ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือการให้การศึกษาแก่ประชาชนเรื่องการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข
14. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา
15. ดำเนินการเรื่องอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

โดยอาจแบ่งอำนาจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นเป็น 3 กลุ่ม ได้ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ อำนาจในการควบคุม และดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ อำนาจในการสืบสวนสอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ รวมทั้งการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครและสมาชิกสภาที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ อำนาจในการออกกฎระเบียบ คำสั่ง ข้อกำหนดที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน เช่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 24 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งออกระเบียบการสืบสวนสอบสวนเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน²⁴

3. การควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 144 และมาตรา 327(9) ระบุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามารับผิดชอบการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ภายใน 10 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ต่อมาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 มาตรา 43 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามาควบคุมหรือจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นเร็วยิ่งขึ้น คือภายใน 5 ปี นับแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้บังคับ

ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ยกร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้เป็นกฎหมายหลักในการเข้าควบคุมหรือจัดให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่น ต่อมาเมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มีผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามาควบคุมดำเนินการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกประเภท ตั้งแต่วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2546 นอกจากนี้ในกฎหมายดังกล่าวยังระบุด้วยว่า เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้บังคับใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นประเภทใดแล้ว

²⁴คณะกรรมการการเลือกตั้ง“อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ค้นคืน 12 มีนาคม 2557, <http://www2.ect.go.th/about.php?Province=1171&SiteMenuId=5599>

ให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทนั้น และบรรดากฎหมายหรือคำสั่งใดที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้แทน

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้าควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

2. คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ดำเนินการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมาย

คณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้ได้รับมอบหมายข้างต้นให้ชัดเจน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้ได้รับมอบหมายต้องดำเนินการภายในการบังคับควบคุมและการกำกับดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการต่างๆดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะแต่งตั้งบุคคลอื่น เพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยก็ได้ แต่การมอบหมายอำนาจหน้าที่ดังกล่าว ไม่เป็นเหตุให้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ้นจากหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย ดังนั้น ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินการหรือการสั่งการใดของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้ที่ได้รับมอบหมายมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีอำนาจสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินการหรือสั่งการนั้นๆ ได้ นอกจากนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆตามที่ได้รับมอบหมายให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจเข้าไปในที่เลือกตั้งได้

3. ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐได้รับมอบหมายตามข้อที่ (2) เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(กกต.อปท.)หรือผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(ผอ.กกต.อปท.) ได้กระทำการไปในทางที่อาจเกิดความเสียหายแก่การจัดการเลือกตั้งหรืออาจทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ได้ให้ไว้

หากเกิดปัญหาเช่นนี้ให้รายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีจำเป็น คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้ได้รับมอบหมาย อาจมีคำสั่งให้ กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท. ยุติหรือระงับการกระทำดังกล่าวชั่วคราวได้ เมื่อคณะกรรมการการ

เลือกตั้งได้รับรายงานดังกล่าวแล้ว ถ้าเห็นด้วยกับรายงานดังกล่าวหรือ เมื่อเหตุข้างต้นปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท. ผู้ยื่นพ้นจากหน้าที่ความรับผิดชอบและแต่งตั้งบุคคลอื่นปฏิบัติหน้าที่แทน กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท.แล้วให้ กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท. มอบเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งและอำนวยความสะดวกแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้ง และให้บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ กกต.อปท. จนกว่าการเลือกตั้งจะเสร็จสิ้น

4. ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้ กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท. พ้นจากหน้าที่ความรับผิดชอบข้อที่(3)

ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรให้มีการดำเนินการทางวินัยด้วย ให้แจ้งต่อผู้บังคับบัญชาของ กกต.อปท. หรือ ผอ.กกต.อปท. นั้น เพื่อดำเนินการทางวินัยในการนี้ให้ใช้ข้อเท็จจริงที่ได้รับจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการดำเนินการทางวินัย²⁵

4. หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

4.1 หลักการค้นหาความจริง

ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตามความจริง หลักการค้นหาความจริงถือได้ว่าเป็นหัวใจของการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ความจริงที่ได้มานั้นอาจได้มาโดยการนำเสนอของกลุ่มความ เช่น ข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างในคำฟ้อง คำให้การ คำร้อง หรือคำแถลงต่าง ๆ หรือได้มาจากพยานเอกสาร พยานบุคคล และพยานวัตถุที่คู่ความอ้างอิงหรือได้มาจากการค้นหาความจริงของศาลเองก็ได้ บทบาทในการค้นหาความจริงของศาลจะมีมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับประเภทคดี และระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ว่าเป็นระบบจารีตประเพณี (Common Law) หรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) รวมทั้งระบบการค้นหาความจริงของประเทศนั้นว่าใช้ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) หรือระบบกล่าวหา (Accusatorial System)²⁶

²⁵ ธีรกร วิทิตานนท์และคณะ, คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555, หน้า 59 - 62

²⁶ อธิคม อินทุภูติ, แนวทางการพัฒนากระบวนการวิธีพิจารณาระบบไต่สวนใน ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, วิทยาลัยการยุติธรรม, กรุงเทพฯ: 2551, หน้า 59.

ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีเลือกตั้งนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา²⁷ ได้กำหนดให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งท้องถิ่นใช้ระบบไต่สวน ซึ่งระบบไต่สวนนั้นมีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้อธิบายความหมายและลักษณะของระบบไต่สวนไว้ ดังนี้

วรพจน์ วิสฤตพิชญ์ อธิบายว่า “ระบบไต่สวนนั้น ศาลเป็นผู้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยความร่วมมือของกลุ่มความ ดังนั้น ศาลจึงไม่จำเป็นต้องผูกพันกับข้อเท็จจริงที่กลุ่มความกล่าวอ้างในคำฟ้องหรือคำให้การและพยานหลักฐานที่กลุ่มความนำสืบแต่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ศาลก็ต้องปฏิบัติตาม “หลักการฟังความทุกฝ่าย” (audi alteram partem) กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่ง และให้กลุ่มความแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างหรือหักล้างข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายกล่าวอ้าง”²⁸

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ อธิบายว่า “หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน (Untersuchungsgrundsatz) ตามหลักการนี้ศาลย่อมเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะนำเข้าสู่การพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงแห่งคดีและถือเป็นหน้าที่ที่ศาลจะต้องกระทำทุกอย่างในขอบอำนาจของตนเพื่อให้ความจริงแห่งคดีปรากฏขึ้นในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้น ทั้งนี้ โดยหลักแล้วศาลย่อมผูกพันกับประเด็นต่างๆ ที่พิพาทกันหรือประเด็นที่ได้แย้งได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นข้อพิพาททางมหาชน จึงอาจมีกรณีที่ศาลจำเป็นต้องก้าวล่วงเข้าไปพิพาทภายในประเด็นที่ไม่ได้พิพาทกันโดยตรงหรือประเด็นที่ไม่ได้ตั้งไว้ในคำร้อง ต่อประเด็นดังกล่าวต้องเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะด้วย อีกนัยหนึ่งในกรณีดังกล่าวศาลอาจไม่ผูกพันกับข้อเท็จจริงที่เป็นฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีในกระบวนการวิธีพิจารณาที่ใช้หลักการมีอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของกลุ่มความเป็นสิ่งสำคัญ”²⁹

ฤทัย หงส์ศิริ อธิบายว่า “ระบบไต่สวนนั้น ตุลาการศาลปกครองจะมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินคดีตั้งแต่เริ่มคดี กำหนดประเด็น ส่งคำคู่ความ เอกสาร แสวงหาพยานหลักฐาน

²⁷ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหาร ข้อ 4

²⁸ วรพจน์ วิสฤตพิชญ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2544, หน้า 176-177

²⁹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2546, หน้า 33-38

ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่คดีแม้คู่กรณีจะไม่ได้อ้างอิงก็ตาม ชักถามพยาน ตลอดจนออกคำสั่งงดสืบพยานและพิพากษาคดีเมื่อใดก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ครบถ้วนและมากที่สุด เพื่อจะได้พิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างยุติธรรม แม้ผู้ฟ้องคดีจะยากไร้หรือไม่มีทุนทรัพย์หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในระบบหรือระเบียบของทางราชการก็ตาม³⁰

ด้วยเหตุที่ว่าวิธีพิจารณาคดีในคดีพิพาททางมหาชนซึ่งใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก ศาลจึงมีบทบาทหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงของคดี ศาลจะมีอำนาจทั่วไปในการใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง (Les mesures d'instruction) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสวงหาข้อเท็จจริงจากเอกสารต่างๆ ที่แลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่ความ และในบางกรณี อาจเป็นไปได้ว่าเอกสารทั้งหลายเหล่านี้ยังให้ข้อมูลแก่ศาลไม่เพียงพอ ระบบไต่สวนจึงต้องให้อำนาจแก่ศาลในการดำเนินมาตรการเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

จากคำอธิบายระบบไต่สวนของผู้ทรงคุณวุฒิ ระบบไต่สวนคือระบบการพิจารณาคดีที่ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ทั้งหากมีข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทที่เป็นการพิพาททางมหาชนแล้ว แม้จะมีได้มีการพิพาทกันแต่หากเป็นไปได้เพื่อประโยชน์สาธารณะศาลจำต้องก้าวล่วงไปพิพากษาในส่วนนั้นด้วย

มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง มีลักษณะร่วมกันอยู่ 5 ประการ คือ

1) การใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจอิสระของศาล

การตัดสินใจใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นดุลพินิจของศาลโดยที่ศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องของคู่ความ

2) การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการสืบพยานที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศาลเท่านั้น

ภาระหน้าที่ในการพิสูจน์เป็นการที่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างในคดีมีภาระที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างข้างต้น คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบก็จะได้รับผลเสียหายของคดีตามมา แต่การที่ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในทุกๆ เรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายเองในเมื่อคู่ความไม่ได้ร้องขอ (le pouvoir d'ordonner d'office) นั้น เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการสืบพยาน (l'administration de la preuve) ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าผู้พิพากษามีภาระหน้าที่ในการนำสืบพยานหลักฐาน (la charge de la preuve) ที่จะต้องเสี่ยงต่อความเสียหายของ

³⁰ อุทัย หงส์ศิริ, ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552, หน้า 79-84

ผลคดีที่อาจเกิดขึ้นดังเช่นคู่ความด้วย ดังนั้นเมื่อการดำเนินมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลถือเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการสืบพยาน (l'administration de la preuve) ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศาล ผู้พิพากษาจึงไม่มีภาระหน้าที่ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ (la charge de la preuve) ดังเช่นคู่ความในคดีแต่อย่างใด และการที่ผู้พิพากษาไม่ใช้อำนาจสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อคู่ความไม่ได้ร้องขอทั้งที่ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะดำเนินการสั่งเองได้นั้น คู่ความจะกล่าวหาให้ผู้พิพากษาต้องรับผิดชอบเมื่อมีความเสียหายแก่คดีเกิดขึ้นเพราะผู้พิพากษาไม่ดำเนินการสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงแทนตนไม่ได้

3) มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใช้เพื่อแสวงหาประเด็นข้อเท็จจริงเท่านั้น

มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงสงวนไว้ใช้เพื่อค้นหาในประเด็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ศาลไม่อาจสั่งใช้มาตรการเหล่านี้เพื่อค้นหาในประเด็นข้อกฎหมายได้ เพราะถือว่าศาลเป็นผู้รู้ในประเด็นข้อกฎหมายดีที่สุดอยู่แล้ว ดังนั้น ศาลไม่อาจตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นในประเด็นข้อกฎหมายได้

4) เงื่อนไขในการสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง

แม้การสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงจะเป็นอำนาจอิสระของศาล แต่ไม่ได้หมายความว่าศาลจะใช้อำนาจนี้ตามอำเภอใจอย่างไรก็ได้ แม้คู่ความจะร้องขอให้ศาลสั่งหรือศาลสั่งเองก็ตาม ศาลต้องเคารพเงื่อนไข ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ศาลจะสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใดก็ตามเมื่อข้อเท็จจริงนั้นเป็นประเด็นแห่งคดี

ประการที่สอง ศาลจะสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงได้ก็ต่อเมื่อศาลไม่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิจารณาคดี และศาลเห็นว่ามาตรการนั้นจะช่วยทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ศาลต้องปฏิเสธไม่สั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงหากศาลเห็นว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่ “ไม่สุจริต”

ประการที่สี่ ศาลเห็นว่าคู่ความในคดีไม่มีปัจจัยเพียงพอที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง เช่น คู่ความยกข้อเท็จจริงขึ้นกล่าวอ้าง แต่เอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่จำเป็นต้องนำมาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในความครอบครองของฝ่ายปกครอง และฝ่ายปกครองไม่ยอมส่งให้คู่ความ เช่นนี้ ศาลสามารถสั่งให้ฝ่ายปกครองส่งเอกสารนั้นให้แก่ศาลได้

ประการที่ห้า มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงมีหลายรูปแบบ ในบรรดามาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหลาย ศาลต้องเลือกใช้มาตรการที่มีกระบวนการขั้นตอนที่ง่ายที่สุดสิ้นเปลืองน้อยที่สุด เหมาะสมต่อรูปการมากที่สุด และเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงมากที่สุด

5) การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้ง

หลักการต่อสู้โต้แย้งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของวิธีพิจารณาคดีความทั้งหลาย แม้กฎหมายได้ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาในการสั่งการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี (les mesures d'instruction) แต่ไม่ได้เป็นการปลดเปลื้องภาระหน้าที่ของกลุ่มความในการที่ต้องนำพยานหลักฐานมา สืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างโต้แย้งแต่อย่างใด³¹

ระบบไต่สวน จึงเป็นรูปแบบการพิจารณาคดีความอย่างหนึ่งที่เป็นการค้นหาความจริงหรือแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ศาลจะใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล และจะไม่นำไปใช้ในการค้นหาประเด็นข้อกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องที่ศาลมีความรู้อยู่แล้ว นอกจากนี้ในการใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ข้อเท็จจริงนั้นต้องเป็นประเด็นแห่งคดี การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลจะทำให้ข้อเท็จจริงสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหรือกรณีที่ศาลมีข้อเท็จจริงที่ไม่เพียงพอ และศาลจะไม่ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงถ้าการมาตรการนั้นไม่สุจริต นอกจากนี้ศาลอาจเรียกพยานบุคคลมาไต่สวนเพิ่มเติม หรือให้คู่ความส่งเอกสารเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามแม้ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ศาลยังคงต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย

4.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่ายหรือหลักการรับฟังคู่กรณีถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีการนำไปใช้บังคับในทุกประเทศ ทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง หลักการนี้เป็นผลมาจากการที่รัฐต้องให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ถือว่าประชาชนไม่ได้เป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่งของคำพิพากษาของศาล แต่ยังมีฐานะของผู้ทรงสิทธิของกระบวนการพิจารณาที่ตนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย คู่ความจึงควรมีโอกาสรักษาผลประโยชน์ของตนเองอย่างเต็มที่ และคำพิพากษาที่ดีนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากการเปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งหมดที่ช่วยให้ศาลสามารถพิจารณาได้อย่างรอบด้าน ซึ่งจะนำไปใช้ได้ต่อเมื่อคู่ความมีโอกาสเสนอข้อกล่าวอ้าง ข้อต่อสู้ รวมทั้งความเห็นของตนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีอันจะช่วยให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้ในที่สุด³²

รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วิสวุฒพิชญ์ได้ให้คำอธิบายหลักการรับฟังคู่กรณีไว้ว่า หลักการรับฟังความอีกฝ่ายหนึ่ง (audi alteram partem) ให้สิทธิแก่บุคคลในอันที่จะปกป้องนิติฐานะ

³¹ จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ, การพัฒนาระบบการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม, สถาบันวิจัยและพัฒนาสาคัด สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพฯ : 2556, หน้า

³² อธิคม อินทุภูติ, แนวทางการพัฒนากระบวนการวิธีพิจารณาระบบไต่สวนใน ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, วิทยาลัยการยุติธรรม, กรุงเทพฯ: 2551, หน้า 59.

ของตน จากการใช้อำนาจออกคำวินิจฉัยสั่งการของฝ่ายปกครอง ผลบังคับของหลักการทั่วไปข้อนี้ มีอยู่ว่า ก่อนที่จะตัดสินใจใช้อำนาจออกคำวินิจฉัยสั่งการที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิหรือประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคลใด หากการออกคำวินิจฉัยสั่งการเช่นว่านี้มีมูลเหตุจูงใจมาจากการกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ฝ่ายปกครองจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่ตนจะใช้เป็นเหตุผลในการออกคำวินิจฉัยสั่งการให้บุคคลนั้นทราบ และให้เขามีโอกาสโต้แย้งข้อเท็จจริงนั้นและแสดงพยานหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งของตน อนึ่ง เพื่อให้บุคคลอยู่ในวิสัยที่จะปกป้องนิติฐานะของตนได้อย่างแท้จริง ฝ่ายปกครองจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่ตนจะใช้เป็นเหตุผลในการออกคำวินิจฉัยสั่งการให้บุคคลที่จะได้รับความเสียหายจากคำวินิจฉัยสั่งการนั้นทราบล่วงหน้าเป็นเวลานานพอที่จะให้เขามีเวลาทำความเข้าใจข้อเท็จจริงนั้น และจัดเตรียมข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งข้อเท็จจริงนั้น ได้เต็มที่ การใช้อำนาจออกคำวินิจฉัยสั่งการไปโดยไม่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปข้อนี้ ย่อมทำให้คำวินิจฉัยสั่งการไม่ชอบด้วยกฎหมาย³³

หลักการรับฟังความทุกฝ่ายจึงเป็นหลักการที่นานาประเทศใช้ในการพิจารณาคดี เป็นหลักการหนึ่งที่เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ เมื่อจะมีการออกคำสั่งใดๆ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลแล้ว จะต้องมีการแจ้งข้อเท็จจริงให้บุคคลนั้นทราบ เพื่อให้เขามีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน โดยจะต้องให้ระยะเวลาแก่บุคคลนั้นพอสมควรที่จะจัดเตรียมพยานหลักฐาน ข้อโต้แย้ง ต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

4.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลได้ ซึ่งจะทำให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้น ในศาลมีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่น นอกเหนือจากผู้พิพากษาและคู่ความ ที่เกี่ยวข้องได้ หลักการนี้จึงให้หลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เพราะเมื่อการกระทำทุกอย่างของศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในขณะเดียวกันการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยทั่วไปยิ่งกว่าการพิจารณาลับ ผลของการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยกล่าวคือประตูห้องพิจารณาต้องเปิดอยู่ตลอดเวลาที่มีการพิจารณาคดีเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้เสมอและบุคคล ทุกคน ย่อมมีสิทธิเข้ามาในห้องพิจารณาได้ นอกจากนี้ศาลจะต้องยอมให้มีการเผยแพร่รายงานข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีที่ตรงความจริงด้วย หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยจึงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักการดำเนิน

³³ วรพจน์ วิศรุดพิชญ์, หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2547. หน้า 218

กระบวนการพิจารณาด้วยวาจา (การออกนั่งพิจารณา) เพราะหากไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว สาธารณชน ก็ย่อมไม่อาจที่จะเข้าไปฟังการพิจารณาคดีของศาลได้

4.4 หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว

หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว หมายความว่า คดีควรได้รับการพิจารณาพิพากษาคดี ภายในเวลาที่เหมาะสม ในคดีอาญา หลักการนี้เป็นมาตรการป้องกันมิให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ถูกควบคุมไว้เป็นระยะเวลาอันเกินสมควร เป็นหลักการที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญทุก ประเทศ³⁴

ในคดีเลือกตั้งจะปรากฏหลักการพิจารณาคดีโดยเร็วเพียงสั้น ๆ ว่าเป็นให้ใช้ระบบ ใต้สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว โดยแนวคิดเกี่ยวกับระบบใต้สวนในเรื่องของความรวดเร็ว นั้น เนื่องจากศาลมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องความล่าช้า เนื่องจากในระบบกล่าวหา คู่ความจะมี บทบาทในการนำสืบพยานหลักฐานในศาล ทั้งนายโจทก์และนายจำเลยต่างต้องการรักษา ผลประโยชน์ของลูกความให้ดีที่สุด จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับคดี หรือไม่ก็ตาม เพื่อนำมาเสนอต่อศาล ทำให้เกิดความยืดเยื้อและเสียเวลา แต่หากศาลมีบทบาทใน การควบคุม ดูแลการพิจารณาคดี และการนำสืบพยานหลักฐานของคู่ความ ก็จะส่งผลให้เกิดความ รวดเร็วในการพิจารณาคดีมากขึ้น³⁵

5. หลักนิติรัฐ

คำว่า “นิติรัฐ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาเยอรมันว่า “Rechtsstaat” คำว่า “Rechtsstaat” ประกอบขึ้นจากคำสองคำ คือ คำว่า Recht ที่แปลว่า กฎหมาย และคำว่า Staat ที่แปลว่า รัฐ แต่ คำสองคำนี้เมื่อมารวมกันแล้ว ได้กลายเป็นคำศัพท์ทางนิติศาสตร์ในระบบกฎหมายเยอรมันซึ่งยาก จะหาคำในภาษาต่างประเทศที่แปลแล้วให้ความหมายได้ตรงกับคำในภาษาเดิม คำว่าที่เขียนเป็น ภาษาอังกฤษจำนวนหนึ่งได้ใช้คำนี้ทับศัพท์ภาษาเยอรมันโดยไม่แปล อย่างไรก็ตามมีความ พยายามในการแปลคำว่า Rechtsstaat อยู่เช่นกัน ถึงแม้ว่าคำแปลที่พยายามคิดกันขึ้นนั้นไม่สามารถ สื่อความหมายของคำว่า Rechtsstaat ได้อย่างสมบูรณ์ก็ตาม ในทางวิชาการไม่ว่าจะแปลคำว่า Rechtsstaat ว่าอย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญย่อมอยู่ที่ความหมายอันเป็นแก่นแท้ของหลักการนี้

³⁴ อธิคม อินทุพุติ, แนวทางการพัฒนากระบวนการวิธีพิจารณาระบบใต้สวนใน ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, วิทยาลัยการยุติธรรม, กรุงเทพฯ: 2551, หน้า 59.

³⁵ สำนักงานศาลยุติธรรม, “การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแบบใต้สวนในศาลยุติธรรม : ศึกษา วิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย”, วันจันทร์ที่ 29 กรกฎาคม 2556, กรุงเทพฯ

กล่าวคือ การปกครองใน Rechtsstaat หรือนิติรัฐนั้น กฎหมายจะต้องไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และบุคคลจะต้องสามารถทราบก่อนล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับให้ตนทำอะไรหรือไม่ให้ตนทำอะไร ผลร้ายอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่บุคคลจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย

รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้แบ่งองค์ประกอบของหลักนิติรัฐเป็นสองส่วน กล่าวคือ องค์ประกอบในทางรูปแบบ และองค์ประกอบในทางเนื้อหา ความเป็นนิติรัฐในทางรูปแบบ คือ การที่รัฐผูกพันตนเองไว้กับกฎหมายที่องค์กรของรัฐตราขึ้นตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นหรือที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจไว้ ทั้งนี้เพื่อจำกัดอำนาจของรัฐลง เมื่อพิจารณาในทางรูปแบบแล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่าหลักนิติรัฐมุ่งประกันความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะของบุคคล ส่วนความเป็นนิติรัฐในทางเนื้อหานั้น ก็คือ การที่รัฐประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎร โดยกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพมีค่าบังคับในระดับรัฐธรรมนูญ เรียกร้องให้รัฐต้องกระทำการโดยยุติธรรมและถูกต้อง พิจารณาในทางเนื้อหา นิติรัฐย่อมต้องเป็นยุติธรรมรัฐ (Gerechtigkeitsstaat)

ในทางปฏิบัติเป็นไปได้เสมอที่หลักความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะกับหลักความยุติธรรมอาจจะขัดแย้งกัน เป็นหน้าที่ขององค์กรนิติบัญญัติที่จะพยายามประสานสองหลักการนี้เข้าด้วยกัน และในบางกรณีจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้หลักการใดเป็นหลักการนำ บ่อยครั้งที่องค์กรนิติบัญญัติตัดสินใจเลือกหลักความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะเพื่อประกันความมั่นคงในระบบกฎหมาย เช่น การกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความไว้ในระบบกฎหมาย เป็นต้น³⁶

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ให้คำอธิบายแนวคิดและสาระสำคัญของหลักนิติรัฐไว้ว่า รัฐเสรีประชาธิปไตยรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐก็จะต้องธำรงไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ ซึ่งในบางกรณีรัฐจำเป็นต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นกระทำการบางอย่าง โดยองค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ แต่รัฐให้คำมั่นต่อราษฎรว่าองค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้าทำลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติชัดแจ้งและเป็น การทั่วไปว่าให้องค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้าทำลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใด และภายในขอบเขตอย่างไร³⁷

³⁶ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม”, pub-law : เครื่องข่ายกฎหมายมหาชนไทย, ค้นวันที่ 4 มีนาคม 2557, จาก <http://www.publaw.net/publaw/view.aspx?id=1431>

³⁷ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์, ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540, หน้า 3.

พัฒนาการของหลักนิติรัฐ สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดนี้ในเบื้องต้นถือกำเนิดเกิดขึ้นเพื่อควบคุมวิธีการ (Method) หรือกระบวนการ (Procedure) ของการใช้อำนาจรัฐไม่ว่าจะด้วยเจตจำนงที่ดี หรือไม่ก็ตามให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมผ่านรูปแบบของ “กฎหมาย” อันนำไปสู่หลัก “ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย” (Supremacy of Law) ที่ถือเป็นหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน (Fundamental Element) ทั้งนี้ก็เพื่อปฏิเสธการสร้างความชอบธรรมให้กับแนวคิดที่ว่า “จะกระทำด้วยวิธีการใดก็ได้ หากเป้าหมายของเราดีก็เพียงพอแล้ว” (the End justifies the Means)³⁸

องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงองค์กรกึ่งตุลาการ ได้แก่ คณะกรรมการตามกฎหมายต่างๆ จึงมีขึ้นเพื่อควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เคารพต่อหลักนิติรัฐและ เท่ากับเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน³⁹

หลักการอันเป็นหลักย่อยของหลักนิติรัฐ ได้แก่ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยกฎหมาย และ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

5.1 หลักการแบ่งแยกอำนาจ

การแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักการทางเทคนิคทางรัฐธรรมนูญโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงการผูกขาดอำนาจและเพื่อเป็นการรับประกันเสรีภาพ⁴⁰ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติรัฐ เพราะหลักการนิติรัฐไม่สามารถจะสถาปนาขึ้นมาได้ในระบบการปกครองที่ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจไม่มีการควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกันระหว่างอำนาจ ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยหลักแล้วต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้เพราะอำนาจทั้งสามมิได้แบ่งแยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด หากแต่มีการ

³⁸ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, “วิวัฒนาการของหลักนิติรัฐโดยสังเขป: กรณีประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส”, pub-law : เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย, คำนวนที่ 4 มีนาคม 2557 <http://www.pub-law.net/>

³⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555

⁴⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วย รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555

ถ่วงดุลกัน (check and balance) เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้จะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกอำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด หรือจะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งที่รับภาระหน้าที่ของรัฐทั้งหมด และดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจ การตรวจสอบอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจ⁴¹

5.2 หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

หลักนิติรัฐมีความเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล (Freiheitsrecht) และสิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้ เพื่อความมุ่งหมายจะให้อำนาจแต่ละอำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกันก็เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความรับรองคุ้มครอง นอกเหนือจากหลักการแบ่งแยกอำนาจแล้วได้มีการบัญญัติหลักการต่างๆอีก เพื่อเป็นการให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิให้ถูกละเมิดจากรัฐ เช่น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง การกำหนดให้ระบอบบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ (Zitiregebot) หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ (Wesengehaltsgarantie) และหลักประกันที่สำคัญคือหลักประกันการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ (Rechtsschutzgarantie) ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญของ การให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพราะการคุ้มครองหรือหลักประกันทั้งหลายจะปราศจากความหมายหากไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกบุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐ เพื่อให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ถูกโต้แย้งว่าละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล⁴²

5.3 หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง

หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองหรือเรียกว่า “หลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง” หลักการนี้เป็นการเชื่อมโยงเข้ากับหลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน กล่าวคือ การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการที่ดี หรือฝ่ายปกครองที่ดีจะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติอันเป็นองค์กรที่มีพื้นฐานมา

⁴¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: วิญญชน, 2555

⁴² “เรื่องเดียวกัน”

จากตัวแทนของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นการกระทบต่อสิทธิหรือจำกัดสิทธิของประชาชนนั้นจะกระทำได้เฉพาะภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ โดยผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนก่อน ซึ่งอาจแยกพิจารณาความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองได้ดังนี้

5.3.1 ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการหรือหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ (*Gesetzmaessigkeit von Justiz*)

เป็นไปตามหลักความเสมอภาคของการใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยถือเป็นหลักความเสมอภาคในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รูปแบบของการใช้กฎหมายตามหลักความเสมอภาคดังกล่าวมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1) ฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย

2) ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้อุบายอย่างเท่าเทียมกัน

3) ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง

5.3.2 ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง หรือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง (*Gesetzmaessigkeit der Verwaltung*)

ซึ่งแบ่งเป็นหลักย่อย 2 หลักคือหลักความมาก่อนของกฎหมายและหลักเงื่อนไขของกฎหมาย

1) หลักความมาก่อนของกฎหมาย หมายความว่า การกระทำของรัฐที่ออกมาในรูปแบบบทบัญญัติของกฎหมายย่อมอยู่ในลำดับที่มาก่อนการกระทำต่างๆของรัฐทั้งหลาย รวมทั้งการกระทำของฝ่ายปกครองด้วย การกระทำของรัฐจึงไม่อาจขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายได้

2) หลักเงื่อนไขของกฎหมาย ฝ่ายปกครองจะมีอำนาจกระทำการอันใดอันหนึ่งได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจหากไม่มีกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการดังกล่าว การกระทำของฝ่ายปกครองนั้นย่อมไม่ชอบด้วยหลักเงื่อนไขของกฎหมายดังกล่าว

5.3.3 หลักความชอบด้วยกฎหมายในเนื้อหา

หลักความชอบด้วยกฎหมายในเนื้อหาเป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นไปตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรเหตุ

5.3.4 หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

ความอิสระของผู้พิพากษามีความหมายว่าผู้พิพากษาสามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมาย

และทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา เป็นหลักที่สำคัญของหลักนิติรัฐ โดยมุ่งที่จะคุ้มครองอำนาจตุลาการ ต่อการแทรกแซงโดยเฉพาะ อย่างยิ่งจากอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจึงวางอยู่บนพื้นฐาน ของความอิสระจาก 3 ประการ คือ

- 1) *ความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ* เป็นการคุ้มครองการทำ ภาระหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาจากอิทธิพลภายนอกทั้งหลาย
- 2) *ความอิสระในทางองค์กร* คือความเป็นอิสระในการจัดตั้งองค์กรของศาล หมายความว่าอำนาจตุลาการ ศาล ผู้พิพากษา จะต้องไม่อยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ที่อยู่ใต้อำนาจ ขององค์กรอื่น ไม่ว่าจะโดยข้อเท็จจริงหรือกฎหมายก็ตาม
- 3) *ความอิสระในทางส่วนบุคคล* เป็นการให้หลักประกันในการอยู่ในสถานะ หรือตำแหน่งของผู้พิพากษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะมีบทบัญญัติรับรองความเป็น อิสระของผู้พิพากษาตุลาการไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการ บัญญัติเรื่องนี้ไว้ตามมาตรา 197 โดยการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล และต้อง ดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และอยู่ในพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย⁴³ เหตุที่ต้องมีการรับรองความเป็นอิสระของ ผู้พิพากษา และตุลาการไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้มีหมุ่คณะหนึ่งคณะใด หรือบุคคลหนึ่ง บุคคลใดเข้ามาก้าวล่วงงานของผู้พิพากษาตุลาการ เช่น สั่งให้ผู้พิพากษาตุลาการพิพากษาคดีไปตาม ความต้องการหรือใช้ดุลพินิจไปในทางที่ให้ประโยชน์ต่อคณะบุคคลหรือบุคคลนั้นๆความเป็น อิสระของผู้พิพากษาจะมีอยู่ตราบใดที่ผู้พิพากษาตุลาการยังประพฤติ ปฏิบัติอยู่ในขอบเขตอำนาจ หน้าที่ตุลาการ แต่หากเมื่อใดผู้พิพากษาตุลาการมิได้ปฏิบัติอยู่ในขอบเขตดังกล่าว เช่น ประพฤติ ททุจริตหรือจงใจละเมิดกฎหมาย ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองกล่าวคือ แม้ดุลพินิจของผู้พิพากษาตุลา การจะเป็นอิสระ แต่ต้องเป็นดุลพินิจโดยชอบตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามกฎหมาย หากเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบหรือโดยทุจริต ภูมิคุ้มกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาตุลาการก็ ย่อมจะหมดไป เมื่อเป็นดังนี้ผู้พิพากษาตุลาการก็ต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสอบ เช่นเดียวกับ

⁴³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 197

เจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นๆ มิฉะนั้นอาจจะกลายเป็นว่าผู้พิพากษาศาลการมีอิทธิพลเหนือข้าราชการโดยทั่วไป⁴⁴

5.3.5 หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย

หลักนี้เป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา โดยมีพื้นฐาน 4 ประการคือ

1) หลักการกระทำ โดยพื้นฐานในการกำหนดความผิดหรือกำหนดโทษ จะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการกระทำรวมถึงการละเว้น ไม่กระทำการด้วย

2) หลักการกำหนดโทษโดยกฎหมาย หมายความว่า การกำหนดโทษจะต้องเป็นกฎหมายที่ได้รับการพิจารณาจากรัฐสภาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคล ให้ทราบล่วงหน้าว่าการกระทำเช่นใดที่กฎหมายห้ามกระทำและกำหนดโทษไว้ และเพื่อทำให้เกิดความแน่ใจว่าเฉพาะอำนาจนิติบัญญัติเท่านั้นที่ทำการกำหนดโทษทางอาญาได้ จากหลักการดังกล่าวทำให้กฎหมายที่จะกำหนดโทษได้นั้นต้องเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและผ่านการพิจารณาจากองค์กรนิติบัญญัติ

3) หลักความแน่นอนของกฎหมาย กฎหมายต้องมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้บุคคลสามารถรู้ว่ากฎหมายอาญาห้ามกระทำการใดบ้างและหากบุคคลละเมิดกฎหมายจะได้รับโทษเพียงใดเพื่อให้บุคคลสามารถกำหนดพฤติกรรมของตนเองได้ ยังมีการกำหนดโทษสูงขึ้น กฎหมายต้องมีความแน่นอนชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4) หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง ในกฎหมายอาญาเป็นข้อห้ามโดยเด็ดขาด เป็นการห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลังในทางที่จะก่อความผิดสำหรับการกระทำอันใดอันหนึ่ง และห้ามมิให้กำหนดโทษที่มีอยู่ให้สูงขึ้น และห้ามมิให้ผู้พิพากษาใช้กฎหมายอาญาให้มีผลย้อนหลัง เพื่อลงโทษบุคคล

5.3.6 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ

หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ หมายความว่า รัฐธรรมนุญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายลำดับสูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น หากกฎหมายที่อยู่ในลำดับต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนุญ กฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับใช้

หลักนิติรัฐจึงเป็นหลักที่มีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลจากการใช้อำนาจมหาชนของรัฐ ทั้งนี้ไม่ว่าจะพิจารณาจากหลักย่อยหลักใดของนิติรัฐล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะจำกัดขอบเขตอำนาจของรัฐ หรือเพื่อถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ

⁴⁴ สมศักดิ์ จัดกระบวนพล, หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาศาลการ, มติชนออนไลน์, กันยายน 25 2557, จาก <http://www.matichon.co.th>

ในสภาพการณ์ที่อำนาจของรัฐมีข้อจำกัด ถูกผูกพันต่อกฎหมาย รวมทั้งถูกควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการได้ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้สิทธิของปัจเจกบุคคลได้รับการคุ้มครอง⁴⁵

⁴⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ .
กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน , 2555

บทที่ 3

การดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม บัญญัติให้ขึ้นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดซึ่งศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2550 และใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในศาลชั้นอุทธรณ์ต้องเป็นไปตามระเบียบ ฯ⁴⁶ ดังกล่าว⁴⁷

1. เขตอำนาจศาลในการพิจารณาและวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้ขึ้นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว และมาตรา 239 วรรคท้ายให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม โดยการยื่นคำร้องต่อศาลตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด กรณีตามบทบัญญัติดังกล่าว คือ ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

⁴⁶ ระเบียบ ฯ หมายถึง ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550

⁴⁷ ร่างคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งแก้ไขวันที่ 14 มิ.ย. พ.ศ. 2555

ผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าศาลศาลอุทธรณ์จะมีคำสั่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด ให้ความเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้นสิ้นสุดลง คำสั่งของศาลอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งใดให้เป็นที่สุด

ดังนั้นแม้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545⁴⁸ จะบัญญัติให้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนใหม่ หากภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้วปรากฏว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการนับคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือมีการฝ่าฝืนมาตรา 57 กล่าวคือมีกระทำการเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือให้แก่วินการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครใด โดยการจัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด หรือการให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา หรือทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ หรือเลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด หรือการหลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้าย หรือจงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด⁴⁹ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นมีกำหนดเวลาหนึ่งปี หรือมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนใหม่ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

แต่เมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว อำนาจในการมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ หรือมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งเดิมเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์

⁴⁸ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 97

⁴⁹ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57

ทั้งนี้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม⁵⁰ ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค และระเบียบฯ⁵¹ กำหนดว่าการยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่ หรือขอให้ศาลเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่เขตเลือกตั้งอยู่ในเขตอำนาจ ดังนั้นคดีเลือกตั้งท้องถิ่น จึงอยู่ในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

2. คดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยของศาล

หากพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่น ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 แนวคำสั่งของศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค อาจแยกประเภทของคดีเลือกตั้งท้องถิ่น ได้ดังนี้

2.1. คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 วรรคสอง และวรรคสี่

คดีตามมาตรานี้เป็นคดีที่ได้มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว และคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมายื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค โดยอาจขอให้มีคำสั่งเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่แต่เพียงประการเดียว หรือขอให้มีคำสั่งเลือกตั้งใหม่และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย

2.1.1 กรณีขอให้มีคำสั่งเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่

กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามีกรกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เช่นมีการจัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด หรือทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ หรือเลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด หรือการหลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใสร้าย หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด หรือกรณีย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่กรณีดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว แต่การกระทำนั้นมีผลให้การเลือกตั้ง

⁵⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 3

⁵¹ ระเบียบฯ ข้อ 8

สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ เช่น คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2295/2552, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2623/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2295/2552 พยานหลักฐานของผู้ร้องไม่มีน้ำหนัก รับฟังได้ว่าผู้คัดค้านรู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมโดยตรง หรือโดยปริยายให้นาย ธ.และนาย จ. ทำหรือแจกแจงการฉ้อโกงโดยมีข้อความใส่ร้ายหรือจงใจให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับผู้ร้องเรียนเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหรืองดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครอื่นอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 57 (5) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แต่การกระทำดังกล่าวทำให้ผู้คัดค้านได้รับประโยชน์และเป็นผลเสียต่อผู้ร้องเรียน จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีที่ผู้คัดค้านได้รับการเลือกตั้ง กรณีดังกล่าวไม่เข้าข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 97 วรรคหนึ่ง และทำให้การเลือกตั้งในส่วนของผู้คัดค้านไม่สุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีเหตุที่ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่.

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้มีการจัดการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สงขลาใหม่ สืบเนื่องจากนาย ว. ได้ร้องเรียนต่อผู้ร้องว่า ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้ถูกกล่าวหาได้จัดทำและแจกจ่ายแผ่นปลิวที่มีข้อความใส่ร้ายหรือจงใจให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับผู้ร้องเรียนว่าเป็นคนของพรรคไทยรักไทยรับใช้พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เคยสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคไทยรักไทยและในการโฆษณาหาเสียงได้นำภาพถ่ายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์มาลงพิมพ์ในแผ่นหาเสียง เป็นการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดว่าผู้ร้องเรียนยังเกี่ยวข้องกับพรรคไทยรักไทยแล้วแอบอ้างนำภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์มาหาเสียง เป็นการหลอกลวงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดในเรื่องดังกล่าว เพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหรืองดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครอื่น อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 57 (5) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

การที่จะรับฟังว่านาย ธ.หรือนาย จ. เป็นตัวแทนหรือหัวคะแนนของผู้คัดค้านได้นั้นต้องได้ความว่า ผู้คัดค้านรู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมโดยตรง หรือโดยปริยายให้นาย ธ.และนาย จ. ทำหรือแจกแจงการฉ้อโกงแทน ซึ่งนาย ว. ให้ถ้อยคำที่คนทั่วไปทราบดีว่านาย ธ. และนาย จ. เป็นหัวคะแนนของผู้คัดค้านนั้น แสดงว่าบุคคลอื่นทั่วไปก็สามารถยืนยันข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ แต่ในทางใต้สวนมีเพียงนาย ว. ให้การเพียงลอยๆ โดยไม่มีพยานคนกลางอื่นให้การยืนยันเช่นนั้นสำหรับนาย ส. เป็นเพื่อนสนิทของนาย ช. ซึ่งเป็นทีมงานของนาย ว. มิใช่พยานคนกลาง พยานหลักฐานของผู้ร้องไม่มีน้ำหนักรับฟังได้ว่า ผู้คัดค้านรู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมโดยตรงหรือโดยปริยายให้นาย ธ. และนาย จ. ทำหรือแจกแจงการฉ้อโกง ข้อเท็จจริงรับฟังไม่ได้ว่ามีการแจก แผ่นปลิว

ตามที่นาย ส. และ นาย ศ. ให้การไว้ แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดสงขลาจะไม่ได้แจ้งข้อกล่าวหาในเรื่องที่นาย ส. และนาย ศ. ได้รับแผ่นปลิวดังกล่าวแก่ผู้คัดค้านไว้ ก็ไม่ทำให้ผู้คัดค้านเสียเปรียบหรือกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้โต้แย้งข้อกล่าวหาได้ ประเด็นที่ผู้คัดค้านอ้างว่าการสอบสวนและวินิจฉัยของผู้ร้องในส่วนที่ไม่ได้แจ้งแก่ผู้คัดค้านทราบเป็นการไม่ชอบนั้น จึงไม่จำต้องวินิจฉัยเพราะไม่มีผลทำให้การสอบสวนและวินิจฉัยของผู้ร้องในข้อหาอื่นที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาไว้แล้วโดยชอบเปลี่ยนแปลงไปได้

การที่นาย ข. ซึ่งเป็นประธานพรรคในจังหวัดสงขลาจัดแถลงข่าวอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะต่อสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์และสื่อมวลชนประมาณ 500 คนพร้อมกับแจกแถลงการณ์ไปประมาณ 500 ฉบับย่อมทำให้สมาชิกพรรคลือตามและเข้าใจว่านาย ว. เป็นคนของพรรคไทยรักไทย เพราะเป็นการพูดยืนยัน โดยประธานพรรคทั้งการแถลงข่าวและ แจกแถลงการณ์ต่อสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์และสื่อมวลชนประมาณ 500 คน นับว่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งการจัดแถลงข่าวผ่านทางสมาชิกพรรค ย่อมเป็นการกระจายข้อมูลผ่านเครือข่ายทางสังคมของพรรค รวมทั้งผ่านทางสื่อมวลชนที่มาร่วมฟังแถลงข่าวด้วย ส่งผลให้การแพร่ข้อมูลที่เป็นที่เกี่ยวกับนาย ว. มิได้จำกัดอยู่ในวงแคบ แต่กระจายออกไปในวงกว้างอันเป็นเหตุให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดว่านาย ว. เป็นคนของพรรคไทยรักไทยไม่ใช่คนของพรรคประชาธิปัตย์และทำให้ผู้คัดค้านได้รับประโยชน์จากการกระทำของนาย ข. เพราะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าพรรคประชาธิปัตย์เป็นที่นิยมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ภาคใต้ การสนับสนุนของพรรคย่อมมีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย แม้ผู้คัดค้านจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของนายธรรมณูญ แต่ก็ ทำให้ผู้คัดค้านได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว ทำให้การเลือกตั้งในส่วนของผู้คัดค้านมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

แถลงการณ์ไม่ได้ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดว่านาย ว. เป็นคนของพรรคไทยรักไทยเพราะนาย ว. หาเสียงและแถลงข่าวต่อสาธารณชนให้ทราบตลอดมาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์ให้การสนับสนุน ผู้คัดค้านเคยให้การต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนว่า “นาย ว. สมัครงพรรคประชาธิปัตย์.....ก่อนเลือกตั้ง.....เพียง 2 เดือน 18 วัน.....ระยะเวลาอันสั้นสาธารณชนจึงไม่อาจทราบได้ คนทั่วไปจึงจำภาพได้ว่า.....นาย ว. เป็นคนของพรรคไทยรักไทย.....” แสดงว่าคนทั่วไปยังไม่ทราบว่านาย ว. เป็นคนของพรรคประชาธิปัตย์ แม้นาย ว. จะแถลงข่าวต่อสาธารณชนให้ทราบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์ให้การสนับสนุนแต่การที่นาย ข. ซึ่งเป็นประธานพรรคประชาธิปัตย์จังหวัดสงขลาแถลงข่าวและแจกแถลงการณ์ยืนยันว่านาย ว. เป็นคนของพรรคไทยรักไทยย่อมเป็นเหตุให้ผู้ทราบ

ข่าวลับสนและสงสัยในตัวนาย ว. อยู่ดีซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกหมายมุ่งประสงค์ห้ามมิให้กระทำ ตาม มาตรา 57 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ดังนั้นข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมส่งผลให้ผู้คัดค้านได้ประโยชน์และเป็นผลเสีย ต่อ นาย ว. จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีที่ผู้คัดค้าน ได้รับการเลือกตั้ง จึงไม่เข้าข้อยกเว้นตามที่บัญญัติ ไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 97 วรรคหนึ่ง และทำให้การเลือกตั้งในส่วนของผู้คัดค้านไม่สุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีเหตุที่ต้องจัดให้ มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาใหม่.

สรุปสาระสำคัญ กรณีตามคำสั่งดังกล่าวแม้ไม่มีพยานหลักฐานให้รับฟังได้ว่า ผู้คัดค้านรู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมโดยตรง หรือโดยปริยายให้บุคคลใดกระทำการหรือแจก แดงการฉ้อฉลอันมีข้อความใส่ร้ายหรือจงใจให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับผู้ร้องเรียนเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหรืองดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครอื่นแต่การกระทำดังกล่าวส่งผล ให้ผู้คัดค้านได้ประโยชน์ทำให้การเลือกตั้งในส่วนของผู้คัดค้านไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ศาลจึงมี คำสั่งให้เลือกตั้งใหม่โดยไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2623/2552 แม้ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอให้ฟัง ได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสิบสามเป็นผู้ก่อ สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้กระทำการด้วยวิธีการจัดเลี้ยง อาหารเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้คัดค้านทั้งสิบสาม อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 (1)ก็ตาม แต่ตาม พฤติการณ์จึงเชื่อได้ว่าเป็นการจัดเลี้ยงเพื่อประโยชน์การเลือกตั้งอันเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คัดค้าน ทั้งสิบสามได้รับเลือกตั้งและมีผลทำให้การเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึง มีเหตุที่ต้องให้มีการเลือกตั้งใหม่.

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องขอให้จัดการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูลใหม่ แทนนายอัสฮาด หลังจับกุม รวม 13 คน เนื่องจาก เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2551 เวลา 15 นาฬิกา ถึง 17 นาฬิกา ผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 ถึง 13 ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นาง ข. จัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยในการจัดเลี้ยง อาหารดังกล่าวมีตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 ถึง 13 คือ นางสาว ข. หลานสาวผู้ถูก กล่าวหาที่ 1 นาย ม. น้องชายผู้ถูกกล่าวหาที่ 4 นาง ส. น้องสาวผู้ถูกกล่าวหาที่ 5 นางสาว บ. ผู้ช่วยหา เสี่ยงของผู้สมัครทีม เจ๊ะบิลังก้าวหน้า เขต 1 อยู่ร่วมในงานเลี้ยงด้วย เพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนให้ผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิบสาม อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 (1)

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสตูล ได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้คัดค้าน ทั้งสิบสามทราบ โดยมีรายละเอียดของวัน เวลาและสถานที่ตลอดจนพฤติการณ์แห่งการกระทำของผู้คัดค้านว่าได้กระทำการหรืออาศัยผู้ใดกระทำการเพื่อบังคับผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครใด ด้วยวิธีการจัดเลี้ยงหรือจัดเลี้ยงผู้ใด และได้แจ้งให้ผู้คัดค้านทั้งสิบสามทราบว่าผู้มีสิทธิจะให้อภัยคำหรือแจ้งข้อกล่าวหาตลอดจนนำสืบข้อกล่าวหาได้ด้วยการแจ้งข้อกล่าวหาไม่จำเป็นต้องระบุรายละเอียดว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือตัวแทนหรือหัวหน้าคณะหรือญาติพี่น้อง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนใดในทีมเงาะบิลลังก้าวหน้าไปจัดเลี้ยงหรือรับจัดเลี้ยงทั้งผู้คัดค้านทั้งสิบสาม ได้ทำหนังสือชี้แจงข้อกล่าวหาต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสตูลและยังให้อภัยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนย่อมแสดงว่าผู้คัดค้านทั้งสิบสามทราบรายละเอียดข้อกล่าวหาเป็นอย่างดีแล้วและไม่หลงต่อผู้การแจ้งข้อกล่าวหาของผู้ร้องดังกล่าวจึงขอด้วยระเบียบคณะกรรมการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2550 ข้อ 50 วรรคสาม ข้อ 43 วรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2550 มาตรา 24

เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2551 ได้มีการจัดเลี้ยงที่ร้านอาหารพริกไท โดยบุคคลที่อยู่ในร้านขณะเกิดเหตุประมาณ 50 คน นาง ข. เป็นผู้จัดเลี้ยงอาหาร เนื่องจากถูกหวยไต้ดินโดยนาง ข. เป็นผู้จ่ายค่าอาหาร 17,000 บาท และค่าจ้างเหมารถยนต์โดยสารสองแถวสำหรับรับคนมารับประทานอาหาร 3 คัน คันละ 600 บาท แต่บุคคลที่ร่วมรับประทานอาหารในการจัดเลี้ยงได้ให้อภัยคำแตกต่างจากนาง ข.

ผู้คัดค้านที่ 1 ให้อภัยคำรับว่าบุคคลที่ร่วมอยู่ในงานจัดเลี้ยงอาหารดังกล่าวมี นาย ม. นาย ว. นาย ส. ซึ่งเป็นผู้ช่วยในการหาเสียงเลือกตั้งของทีมผู้สมัครทีมเงาะบิลลังก้าวหน้าเขตเลือกตั้งที่ 1 ส่วนนาง ข. เป็นภริยานาย ป. ที่ปรึกษาการเลือกตั้งของทีมเงาะบิลลังก้าวหน้าและนาง ข. เป็นหลานของผู้คัดค้านที่ 1 นอกจากนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุคคลที่ไปร่วมงานเลี้ยงที่ร้านพริกไทเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 รวมถึง 32 คน ตามพฤติการณ์จึงเชื่อได้ว่าเป็นการจัดเลี้ยงเพื่อประโยชน์การเลือกตั้ง แม้ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอให้ฟังได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสิบสามเป็นผู้ก่อ สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความดังกล่าวก็ตาม แต่ผู้คัดค้านได้ประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คัดค้านทั้งสิบสามได้รับเลือกตั้งและมีผลทำให้การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลเงาะบิลลัง และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเงาะบิลลังเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีเหตุที่ต้องให้มีการเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีตำบลเงาะบิลลังและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเงาะบิลลังเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2 ใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 ประกอบพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 97.

กรณีตามคำสั่งดังกล่าวนั้น ตามพฤติการณ์เชื่อได้ว่าเป็นการจัดเลี้ยงเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้ง แม้ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอให้ฟังได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสิบสามเป็นผู้ก่อกวนหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดก็ตาม แต่ผู้คัดค้านได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คัดค้านทั้งสิบสามได้รับเลือกตั้งและมีผลทำให้การเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีเหตุที่ต้องให้มีการเลือกตั้งใหม่

2.1.2 กรณีขอให้มีการเลือกตั้งใหม่และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

กรณีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ ก่อกวน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันมีผลทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคขอให้มีการเลือกตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เช่นคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 1413/2553, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 3331/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 1413/2553 การที่ผู้คัดค้านในฐานะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนได้มอบหมายให้รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนในขณะนั้นปรับปรุงซ่อมแซมถนนที่ชำรุดเสียหาย แม้โครงการซ่อมถนน (ถมหินลูกรัง) จะเป็นโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวนก็ตาม แต่ผู้คัดค้านย่อมเล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบต่อคะแนนเสียงของผู้คัดค้านจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเนื่องจากได้ดำเนินการในช่วงใกล้ครบวาระการดำรงตำแหน่งของผู้คัดค้าน ประกอบกับรองนายกฯ คนดังกล่าวพุดขอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้าน อันเป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและยังพบข้อพิรุธจากบันทึกการดำเนินงานในช่วงที่ถมถนนระบุว่าภูมิอากาศฟ้าทอฟ้าแจ่มใส ซึ่งต่างจากคำคัดค้านว่า ฝนตกชุกต้องรีบดำเนินการ ผู้คัดค้านจึงมีสิทธิรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด เพื่อยุติให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้าน อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57(1) วรรคหนึ่ง วรรคสอง จึงเป็นเหตุให้การเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ศาลจึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้านและให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านมีกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่มิคำสั่ง.

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากเมื่อประมาณกลางเดือนกรกฎาคม 2552 ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนได้ให้นาย ค. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน นำหิน

ลูกครึ่งฟูไปถมบริเวณหน้าบ้านและทางเข้าบ้านของนาย ร. นาง น. นาง ห. โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแต่พูดขอให้บุคคลทั้งสามลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 การกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การที่ผู้คัดค้านในฐานะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนได้มอบหมายให้รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนในขณะนั้น ปรับปรุงซ่อมแซมถนนที่ชำรุดเสียหายในพื้นที่หมู่ที่ 5 ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2552 โดยผู้คัดค้านจะครบวาระการดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2552 และวันที่ 6 กันยายน 2552 ได้มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน โดยผู้คัดค้านลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย แม้โครงการซ่อมถนน (ถมหินลูกรังฟู) จะเป็นโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวนก็ตาม แต่ผู้คัดค้านย่อมเล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบต่อคะแนนเสียงของผู้คัดค้านจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการที่ผู้รับจ้างนำหินลูกรังฟูไปถมถนนทางเข้าบ้าน และหน้าบ้านของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนคนดังกล่าวพูดขอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้าน ประกอบกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังให้การว่า ตนและชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการนำหินลูกรังฟูมาทำถนน เพราะเป็นเส้นทางไปสวนยางและบ่อเลี้ยงกุ้ง ซึ่งเป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทำให้ส่งผลกระทบต่อคะแนนเสียงของผู้คัดค้าน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนก็เป็นผู้ได้รับมอบหมายจากผู้คัดค้านให้ไปสำรวจถนนและซอยที่ชำรุดที่จำเป็นต้องซ่อมแซมในหมู่ที่ 5 ตำบลวังวน นอกจากนี้การที่รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนได้ประสานกับผู้รับเหมาให้นำหินลูกรังฟูถมถนนไปก่อนจนเสร็จสิ้นแล้วจึงประมาณค่าใช้จ่าย และทำบันทึกข้อตกลงการจ้างภายหลัง และยังพบข้อพิรุธจากบันทึกการดำเนินงานในช่วงที่ถมถนนระบุว่า ภูมิอากาศว่าท้องฟ้าแจ่มใส ซึ่งต่างจากคำคัดค้านว่า ฝนตกชุกต้องรีบดำเนินการ

โดยหลักแล้ว การจัดทำโครงการโดยปกติต้องมีการประมาณค่าใช้จ่ายแล้วจึงประกาศให้ผู้รับเหมาประกวดราคาหรือเสนอราคา เมื่อได้ตัวผู้รับจ้างแล้วจึงทำบันทึกข้อตกลงการจ้างกัน ประกอบกับการถมถนนดังกล่าวได้ดำเนินการในช่วงใกล้ครบวาระการดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนของผู้คัดค้าน ดังนั้น ผู้คัดค้านจึงมีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำดังกล่าว เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้าน อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 57 (1) วรรคหนึ่ง วรรคสอง จึงเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2552 มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การ

บริหารส่วนตำบลวังวนใหม่แทนผู้คัดค้าน และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านมีกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่มิคำสั่ง.

สรุปสาระสำคัญ กรณีตามคำสั่งดังกล่าวผู้คัดค้านมีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการนำ หินลูกรังผู้ไปถมถนนทางเข้าบ้าน และหน้าบ้านของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงใกล้ครบวาระการดำรง ตำแหน่งของผู้คัดค้านแม้โครงการซ่อมถนน (ถมหินลูกรังผู้) จะเป็นโครงการขององค์การบริหาร ส่วนตำบลวังวนก็ตามอันเป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้มี สิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้านทำให้การเลือกตั้ง ดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมจึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน และให้ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านมีกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่มิคำสั่ง.

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 3331/2552 ผู้คัดค้านทั้งสองรู้เห็นเป็นใจ ก่อหรือ สนับสนุนให้นาย จ. และนางสาว ว. ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้คัดค้านทั้งสอง แจกเงินให้แก่ นาง ย. และบุคคลอื่นแลกกับการเก็บบัตรประจำตัวประชาชนของนาง ย. และบุคคลอื่นไว้ เพื่อไม่ให้ใช้ สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 และมาตรา 81 โดยการกระทำดังกล่าวมีผลให้การเลือกตั้งนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมศาลจึงเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสองตามบทบัญญัติ มาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มี กำหนดคนละ 1 ปีนับแต่วันที่มิคำสั่ง และให้มีการเลือกตั้งใหม่.

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหญ่ เขตเลือกตั้งที่ 6 แทนผู้คัดค้านทั้งสอง เนื่องจากรู้เห็น เป็นใจ ก่อหรือสนับสนุนให้นาย จ. และนางสาว ว. ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้คัดค้านทั้งสอง แจก เงินให้แก่ นาง ย. และบุคคลอื่นแลกกับการเก็บบัตรประจำตัวประชาชนของนาง ย. และบุคคลอื่นไว้ เพื่อไม่ให้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภา ท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 และ 81

นาง ย. พยานผู้ร้อง รู้จักสนิทสนมกับนาง ว. เป็นอย่างดี โดยบ้านของนางสาว ว. อยู่ห่างจากบ้านนาง ย. ประมาณ 1 กิโลเมตร ส่วนนาย จ. อยู่บ้านควนแล้วเปิดถัดจากบ้านนางสาว ว. ด้วยพื้นฐานความสนิทสนมกันเป็นส่วนตัวดังกล่าว ประกอบกับสภาพสังคมท้องถิ่นใน ต่างจังหวัด ที่ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักมักคุ้นกันดี จึงยอมเป็นการยากที่นาง ย. จะกล้าปิ่นเรื่องขึ้นมา กล่าวหาให้ร้ายนางสาว ว. และนาย จ. โดยไม่มีมูลความจริง ทั้งข้อเท็จจริงปรากฏว่านางสาว ว. มีความเกี่ยวพันกันเป็นน้องสาวของผู้คัดค้านที่ 1 นาย จ. เป็นหัวคะแนนและคนขับรถของนาย ส. นาย จ. ช่วยหาเสียงให้นาย ส. ตลอดมา นาย จ. เคยนำเอกสารเกี่ยวกับการสมัครของนาย ส. ไปแจกให้แก่

นาง ย. ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้โดยโยยให้เห็นพฤติการณ์ของนางสาว ว. และนาย จ. ที่ให้เงินแก่นาง ย. และนาย ป. เพื่อแลกกับการเก็บบัตรประจำตัวประชาชนของบุคคลทั้งสองกับบัตรประจำตัวประชาชนของบุคคลในครอบครัวนาง ย. ทั้งนี้เพื่อมิให้บุคคลดังกล่าวไปใช้สิทธิเลือกตั้งอันเป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 2 ซึ่งสมัครรับเลือกตั้งในทีมของนาย ส. ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหญ่ ปรากฏหลักฐานตามสำเนาภาพถ่ายธนบัตร 1,100 บาท ที่นาง ย. ลงลายมือชื่อรับรองไว้ โดยธนบัตรอีก 100 บาท นาง ย. ให้การว่าได้มอบให้นาย ป. เป็นค่าน้ำมันสอดคล้องกับคำให้การนาย ป.

แม้คำให้การของนาย ป. ที่เกี่ยวกับการมอบบัตรประจำตัวประชาชนและการรับเงินค่าตอบแทน 500 บาท จะแตกต่างไปจากที่นาง ย. ให้การ โดยนาย ป. อ้างว่าเมื่อไปถึงศูนย์อำนวยความสะดวกเลือกตั้งของนาย ส. นาย ป. ไม่ได้เข้าไปข้างใน เพราะไม่รู้จักนาย ส. มาก่อน นาย ป. จึงมอบบัตรประจำตัวประชาชนของตนให้นาง ย. และคอยอยู่ข้างนอกต่อมานาง ย. เดินออกมาและยื่นเงินให้ 500 บาท ข้อแตกต่างดังกล่าวมิใช่ข้อสาระสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่าในวันเกิดเหตุ นาย ป. ได้มอบบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อแลกกับเงิน 500 บาท เป็นค่าตอบแทนจริง ข้อเท็จจริงที่นาย ป. ยืนยันว่านาง ย. เป็นผู้นำบัตรประจำตัวประชาชนของนาย ป. ไปดำเนินการและรับเงินมาแทน ไม่ได้เป็นข้อพิรุธที่จะทำให้คำให้การของนาย ป. รับฟังไม่ได้หรือมีผลให้การวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไป คำให้การของพยานผู้ร้องทั้งสองมีน้ำหนักน่าเชื่อถือรับฟังได้ ที่ผู้คัดค้านทั้งสองให้การปฏิเสธว่าผู้คัดค้านทั้งสองไม่รู้เห็นเงินและการเก็บบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้คัดค้านทั้งสองก็เพียงแต่ให้การปฏิเสธลอยๆ

ข้อเท็จจริงในเรื่องความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างผู้คัดค้านทั้งสองกับนาย จ. และนางสาว ว. ประกอบกับพฤติการณ์ของนาย จ. และนางสาว ว. ตามที่พิจารณาได้ความย่อมมิใช่กระทำไปโดยพลการ แต่เห็นได้ว่าเป็นไปเพื่อช่วยเหลือผู้คัดค้านทั้งสองในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งยากที่ผู้คัดค้านทั้งสองจะปฏิเสธว่า ไม่รู้เห็นเกี่ยวข้อง แม้ขณะที่มีการแจกเงินผู้คัดค้านทั้งสองจะไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุด้วยก็ตาม แต่ก็เห็นได้โดยปริยายว่าผู้คัดค้านทั้งสองย่อมรู้เห็นและได้รับผลประโยชน์จากการกระทำของนาย จ. และนางสาว ว. ดังกล่าว

เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสองกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 และมาตรา 81 โดยการกระทำของผู้คัดค้าน ทั้งสองมีผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหญ่ เขตเลือกตั้งที่ 6 ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้คัดค้านทั้งสองไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมจึงต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสองตามบทบัญญัติมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มีกำหนดคนละ 1 ปีนับแต่วันที่มิคำสั่งและให้มีกร

เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหญ่ เขตเลือกตั้งที่ 6 อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง.

สรุปสาระสำคัญ กรณีดังกล่าวเป็นการที่ผู้คัดค้านทั้งสองรู้เห็นเป็นใจ ก่อหรือสนับสนุนให้นาย จ. และนางสาว ว. ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้คัดค้านทั้งสอง แจกเงินให้แก่ นาย ย. และบุคคลอื่น แลกกับการเก็บบัตรประจำตัวประชาชนของนาง ย. และบุคคลอื่นไว้ เพื่อไม่ให้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งแม้ขณะที่มีการแจกเงินผู้คัดค้านทั้งสองจะไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุด้วยก็ตาม แต่ตามข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เห็นได้โดยปริยายว่าผู้คัดค้านทั้งสองย่อมรู้เห็นและได้รับผลประโยชน์จากการกระทำของนาย จ. และนางสาว ว. ดังกล่าวการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับผู้คัดค้านทั้งสองจึงไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมจึงต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสองและให้มีการเลือกตั้งใหม่

2.2 คดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแม้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง

กรณีนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่า มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เช่นการจัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด หรือทำการ โฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีมหรสพ หรือการรื่นเริงต่าง ๆ หรือเลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด หรือการหลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพล คุกคามใส่ร้าย หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด แม้ผู้สมัครนั้นจะไม่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แต่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับการเลือกตั้งนั้นเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว อันเป็นผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เช่น คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 142/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 142/2553 แม้ผู้คัดค้านทั้งสองจะไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสองเป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นาย ส. กระทำการให้เงินหรือจัดเตรียมเพื่อจะให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้คัดค้านทั้งสอง โดยมุ่งประสงค์ให้ผู้คัดค้านทั้งสองได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 กรณีมีเหตุที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสองตามคำร้อง.

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้คัดค้านที่ 1 เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่ามเหนือ ผู้คัดค้านที่ 2 เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่ามเหนือ เขตเลือกตั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2552 ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้คัดค้านทั้งสองไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตรังว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่ามเหนือและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่ามเหนือ เขตเลือกตั้งที่ 13 มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจภูธรบ้านคลองเต็งได้จับกุมนายนาย ท. ผู้คัดค้านที่ 2 และตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้สมัครให้เงินหรือทรัพย์สินหรือจัดเตรียมจะให้เงินหรือทรัพย์สินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่บ้านเกาะปราง หมู่ที่ 13 ตำบลนาท่ามเหนือ โดยพบของกลางเป็นธนบัตรจำนวนมากซึ่งมีการแยกเป็นชุด ๆ พร้อมทั้งมีบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหมู่ที่ 13 ตำบลนาท่ามเหนือ แสดงให้เห็นว่ามีการวางแผนหรือจัดเตรียมเงินเพื่อจะให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนี้ กรณีจึงมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสองเป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นาย ส. กระทำการให้เงินหรือจัดเตรียมเพื่อจะให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่ที่ 13 ตำบลนาท่ามเหนือ เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้คัดค้านทั้งสองโดยมุ่งประสงค์ให้ผู้คัดค้านทั้งสองได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิด อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 ผู้ร้องเห็นควรเพิกถอนสิทธิของผู้คัดค้านทั้งสอง ขอให้ศาลเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งพันโทยุทธพงษ์ พรหมขวัญทอง ผู้คัดค้านที่ 1 และนายทวี พวงเพชร ผู้คัดค้านที่ 2 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเคยมีผลงานมาก่อน ก็หาใช้ว่าจะไม่ใช่เงินซื้อเสียงเลือกตั้งเสมอไปไม่เช่นกัน และที่ผู้คัดค้านต่อสู้ว่า เงินของกลางที่พบที่ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้คัดค้านเป็นเงินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านวังโตนฝากนาย ส. ซึ่งเป็นตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้คัดค้านไว้เพื่อนำฝากธนาคาร ก็คงเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ ไม่มีหลักฐานการมอบเงินและรับเงินระหว่างกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวกับนาย ส. มาแสดงทั้ง ๆ ที่กลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวอยู่ในความควบคุมดูแลของทางราชการ ขัดต่อระเบียบแบบแผนในทางปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ไม่น่าเชื่อถือ อีกทั้งจำนวนเงินและลักษณะของเงินที่อ้างว่าฝากนาย ส. ใวนั้นยังแตกต่างกัน จึงเป็นพิรุฐ ไม่อาจรับฟังได้ว่าเงินของกลางที่พบที่นาย ส. เป็นเงินของกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าว สำหรับในส่วนของผู้คัดค้านที่ 2 ไม่ได้ยื่นคำคัดค้านทั้งไม่ได้นำพยานมาสืบโต้แย้งให้เห็นเป็นอย่างอื่นประกอบกับเมื่อถูกดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับกรณีนี้ อันเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ผู้คัดค้านที่ 2 ก็ให้การรับสารภาพและถูกศาลจังหวัดตรังพิพากษาลงโทษไปแล้ว

ดังนี้ พยานหลักฐานของผู้ร้องเมื่อนำมาประกอบกันแล้ว กรณีจึงมีหลักฐานอันควร เชื่อได้ว่า ผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 2 เป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นาย ส.ให้เงินหรือจัดเตรียม เพื่อ จะให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่ที่ 13 ตำบลนาท่ามเหนือ เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 2 โดยมุ่งประสงค์ให้ผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 2 ได้รับ ประโยชน์จากการกระทำนั้น อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 57 (1) กรณีมีเหตุที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสอง ตามคำร้อง.

สรุปสาระสำคัญ กรณีดังกล่าวแม้ผู้คัดค้านทั้งสองจะไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่เมื่อมี หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้คัดค้านทั้งสองเป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นาย ส. กระทำการให้เงินหรือจัดเตรียมเพื่อจะให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้คัดค้านทั้งสอง โดยมุ่งประสงค์ให้ผู้คัดค้านทั้งสองได้รับประโยชน์จาก การกระทำดังกล่าว อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 57 โดยผู้คัดค้านที่ 2 ไม่ได้ยื่นคำคัดค้านทั้งไม่ได้นำพยานมาสืบ ได้แย้งให้เห็นเป็นอย่างอื่นกรณีจึงมีเหตุที่ศาลจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านทั้งสอง

2.3 คดีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีคดีดังกล่าว มีเหตุที่ทำให้ต้องเพิกถอนผลการเลือกตั้ง 2 กรณี คือ

2.3.1 คดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ ภาคสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่น บัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ตาม พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 55 วรรค หนึ่ง ประกอบมาตรา 56 วรรคสอง เช่น คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551 ผู้ถูกกล่าวหายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายใน การเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งจึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้ ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา และให้มีการ เลือกตั้งใหม่ แทนผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2550 ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งภายใน 90 วัน นับแต่วันประกาศผล การเลือกตั้ง คือ ภายในวันที่ 28 มกราคม 2551 แต่ผู้ถูกกล่าวหาได้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการ

เลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2551 เกินที่กฎหมายกำหนด อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 55 ประกอบมาตรา 56 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545

มาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ผู้ต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค 1 มีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาได้ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้ายและวรรคสอง ที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างว่าเหตุที่ไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเพราะป่วยแพ้ยามานั้น ผู้ถูกกล่าวหาไปช่วยบิดาฆ่าหญ้าเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2551 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2551 แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2550 นับจากวันดังกล่าวผู้ถูกกล่าวหาใช้เวลาถึง 90 วันที่จะยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่ผู้ถูกกล่าวกลับไม่ดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้ถูกกล่าวหาเบิกความว่าได้รับหนังสือจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสระบุรี แจ้งให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งถึง 2 ครั้ง แต่ก็ไม่นำพา กลับได้ความว่าก่อนหน้าที่จะป่วยผู้ถูกกล่าวหาไปขับรถตู้โดยสารรับจ้างที่จังหวัดชลบุรี ผู้ถูกกล่าวหาจะมายกข้ออ้างว่าป่วย ไม่อาจยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งได้ภายในกำหนดเวลาขึ้นเป็นข้อแก้ตัวหาได้ไม่ จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา คดีนี้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นคำคัดค้าน ผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่เปลี่ยนสถานะเป็นผู้คัดค้าน

กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ผู้ต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายดังกล่าว เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้ง

ใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่

อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ภาค 4 ศาลอุทธรณ์ภาค 6 และศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้มีคำสั่งไม่เพิกถอนผลการเลือกตั้งแต่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามคำสั่งที่ 2469/2552, 551/2552 และ 2911/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 ที่ 2469/2552 เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และ มาตรา 239 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 นั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวและเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีประกาศผลการเลือกตั้งแล้วผู้ร้องมีอำนาจยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ เมื่อผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้ร้องย่อมมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคสอง เมื่อผู้ร้องเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องให้ศาลอุทธรณ์ภาค 4 วินิจฉัยได้ ตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้ายแต่เนื่องจากตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้นไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้องได้ ศาลจึงมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้มีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน นายกเทศมนตรีศรีสงคราม และให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีศรีสงครามใหม่แทนตำแหน่งที่ว่างเนื่องจากเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2551 ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นนายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม ต่อมาวันที่ 30 กรกฎาคม 2551 ความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนมว่า ผู้คัดค้าน ไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม ซึ่งรับรองความถูกต้องแล้วภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศผลการเลือกตั้ง โดยผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อผู้ร้องเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2551 ซึ่งล่วงเลยระยะเวลายื่นตามที่กฎหมายกำหนด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และ มาตรา 239 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ให้อำนาจการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ

ผู้บริหารท้องถิ่นตกอยู่แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยก่อนประกาศผลการเลือกตั้งให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง ส่วนในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้ร้องย่อมมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคสอง เมื่อผู้ร้องเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องให้ศาลอุทธรณ์ภาค 4 วินิจฉัยได้ ตามรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย

ผู้คัดค้านมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน การเริ่มนับระยะเวลาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ การนับระยะเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในบังคับของหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 วรรคสองซึ่งมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน กรณีของผู้คัดค้านจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 2 พฤษภาคม 2551 เป็นต้นไป ซึ่งครบกำหนดในวันที่ 30 กรกฎาคม 2551

นาย ท. ไม่ได้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายของผู้คัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนมในวันที่ 3 มิถุนายน 2551 หลังจากผู้คัดค้านมอบอำนาจให้นาย ท. ไปยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายแทนแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของผู้คัดค้านที่จะต้องติดตามเรื่องดังกล่าวด้วยตัวเอง เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญและผู้คัดค้านเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงอีกทั้งผู้คัดค้านก็ยอมรับว่าได้ทราบและเข้าใจถึงข้อกำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างดี การที่นาย ท. ไม่ได้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายให้แก่ผู้คัดค้านภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด จึงเป็นเรื่องที่ผู้คัดค้านไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครพนมในวันที่ 4 สิงหาคม 2551 จึงเป็นการยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเป็นผลให้ต้องมีการจัดการเลือกตั้งใหม่

อนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ศาลอุทธรณ์ภาค 4 แผนกคดีเลือกตั้งมีอำนาจที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่งให้จัดให้มีการ

เลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนมใหม่ คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก.

สรุปสาระสำคัญ กรณีดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว จึงมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอให้เลือกตั้งใหม่ได้แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ ศาลจึงมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ศาลอุทธรณ์ภาค 6 551/2552 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุตพุดตราเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 จึงเกินกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ แม้เอกสารหมายเลข 1 แผ่นที่ 1 จะแจ้งให้ผู้คัดค้านสามารถยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายได้จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็นการระงับวันที่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเลือกตั้งผิดพลาด ก็ไม่เป็นเหตุยกเว้นให้ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินกำหนดเวลาตามกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์ภาค 6 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้มีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุตพุดตราเขตเลือกตั้งที่ 6 อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1 คน ใหม่ แทนผู้คัดค้าน เนื่องจากเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุตพุดตรา ผู้ร้องดำเนินการสืบข้อเท็จจริงได้ความว่า ผู้คัดค้านได้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็นวันที่พ้นกำหนดระยะเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันประกาศผลการเลือกตั้ง

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 55 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 มาตรา 10 (8) บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มี

หน้าที่ประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีของผู้คัดค้าน คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 และผู้คัดค้านทราบผลการเลือกตั้งในวันดังกล่าว ผู้คัดค้านจึงมีหน้าที่ ต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในกำหนดเก้าสิบวัน การเริ่มนับระยะเวลาตามพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มิได้บัญญัติถึงวิธีการนับระยะ ดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ การนับระยะเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในบังคับของหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 วรรคสองซึ่งมีให้วันนับแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน กรณี ของผู้คัดค้านจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นต้นไป ซึ่งครบกำหนดในวันที่ 14 พฤษภาคม 2550 การที่ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 จึงเกิน กำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 55 วรรคหนึ่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แม้เอกสารหมายเลข 1 แผ่นที่ 1 จะแจ้งให้ผู้คัดค้านสามารถยื่นบัญชี รายรับและรายจ่ายได้จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็นการระบุวันที่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่าย เลือกตั้งผิดพลาด ก็ไม่เป็นเหตุยกเว้นให้ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินกำหนดเวลาตาม กฎหมายได้ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้คัดค้าน ไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งตาม มาตรา 55 วรรคหนึ่งประกอบมาตรา 56 วรรคสอง อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์ภาค 6 มีอำนาจตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ที่จะสั่งให้มีการ เลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้นไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่ง ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชับพุทราเขตเลือกตั้งที่ 6 เขตเลือกตั้งที่ 6 อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ใหม่ จำนวน 1 คนแทนผู้คัดค้าน คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ศาลอุทธรณ์ภาค 9 2911/2552 มาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการ เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผล การเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้ง หลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และ มาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่าในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับ และรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอน ผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้คัดค้าน มายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนด ถือว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้คัดค้านได้รับ หนังสือแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในวันที่ 23 ธันวาคม 2551 แต่ผู้คัดค้านก็มีได้ คำเนินการให้แล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและ รายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใดศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสี่และวรรคสอง ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง และมีคำสั่งให้เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกทราย เขตเลือกตั้งที่ 5 ใหม่ แทนผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกทราย ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพัทลุง ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 55 ประกอบมาตรา 56 วรรคสอง

มาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้คัดค้านมายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง

ผู้คัดค้านกล่าวอ้างว่า เหตุที่ไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพราะผู้คัดค้านจำวันผิด เข้าใจว่ายังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดนั้น คณะกรรมการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2551 นับจากวันดังกล่าวผู้คัดค้านมีเวลาถึง 90 วัน ที่จะยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้คัดค้านได้รับหนังสือแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในวันที่ 23 ธันวาคม 2551 แต่ผู้คัดค้านก็มีได้ดำเนินการให้แล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใด

ศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสี่และวรรคสอง ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้.

กรณีดังกล่าวผู้ร้องได้ประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2551 ผู้คัดค้านได้รับหนังสือแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในวันที่ 23 ธันวาคม 2551

แต่ผู้คัดค้านก็มีได้ดำเนินการให้แล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใด

2.3.2 คดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง เช่นคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552 ผู้คัดค้านมิได้เฉลี่ยค่าใช้จ่ายค่าป้ายกับผู้สมัครรายอื่นที่ใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน แสดงว่าผู้คัดค้านเป็นผู้ชำระค่าป้ายแต่เพียงผู้เดียว ผู้คัดค้านจึงไม่อาจนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปคำนวณเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกับผู้สมัครรายอื่นนั้นได้ กรณีเป็นการใช้จ่ายไปในการเลือกตั้งเกินกว่าจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

ป้ายเปิดตัวผู้สมัครเป็นสิ่งที่ใช้ในการโฆษณาหาเสียงอย่างหนึ่ง ทั้งปรากฏข้อเท็จจริงมีการนำป้ายดังกล่าวไปใช้จนถึงวันที่ผู้ร้องประกาศให้มีการเลือกตั้ง แสดงว่า ผู้คัดค้านนำป้ายดังกล่าวไปใช้ในการหาเสียง และผู้รับจ้างทำป้ายให้แก่ผู้คัดค้านก็บอกความรับว่า ผู้คัดค้านชำระเงินค่าป้ายดังกล่าวภายในระยะเวลาหกสิบวันก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่นคนก่อน จึงต้องถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน

แม้กรณีมีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงหรือใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน ผู้ร้องจะยอมให้ผู้สมัครสามารถคำนวณค่าใช้จ่ายเฉลี่ยระหว่างผู้สมัครด้วยกันได้ แต่ตามบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งผู้คัดค้านรับรองถูกต้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้คัดค้านมิได้เฉลี่ยค่าใช้จ่ายค่าป้ายกับผู้สมัครรายอื่นที่ใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน แสดงว่า ผู้คัดค้านเป็นผู้ชำระค่าป้ายแต่เพียงผู้เดียว ผู้คัดค้านจึงไม่อาจนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปคำนวณเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกับผู้สมัครรายอื่นนั้นได้ ซึ่งเมื่อนำค่าป้ายดังกล่าวมาคำนวณรวมกับค่าใช้จ่ายอื่นตามบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งของผู้คัดค้านแล้ว ปรากฏว่า ผู้คัดค้านใช้จ่ายไปในการเลือกตั้งเกินกว่าจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีดังกล่าวเป็นการใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินกว่าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด เหตุที่ต้องเพิกถอนผลการเลือกตั้งทั้งสองกรณีดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่าศาลในชั้นอุทธรณ์มิได้พิจารณาวินิจฉัยหรือมีคำสั่งไปในแนวทางเดียวกัน จึงนำไปสู่ปัญหาเพื่อวิเคราะห์ในบทต่อไปว่าในคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้น ศาลในชั้นอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้หรือไม่

3. คดีที่ศาลไม่รับวินิจฉัย

3.1 คดีที่ผู้สมัครขอให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 284 วรรคเจ็ด บัญญัติว่า “คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้ก่อนแล้ว คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 บัญญัติว่า ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อในประกาศให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใน 3 วัน นับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยโดยเร็ว ดังนั้น อำนาจในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมิได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ร้องใช้สิทธิต่อศาลอุทธรณ์ เมื่อผู้ร้องใช้สิทธิภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีความหมายให้อำนาจศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัยคดีของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้องให้ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัยได้ (คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 271/2552)

3.2 คดีขอให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยอ้างว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติ

ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2550 ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ถอนชื่อผู้คัดค้านออกจากรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้คัดค้านฟ้องผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเทศบาลนครเชียงใหม่ และคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ต่อศาลปกครองเชียงใหม่ขอให้เพิกถอนคำสั่งต่อมาศาลปกครองสูงสุดมีคำวินิจฉัยว่า มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องที่ว่าผู้คัดค้านไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 44 (3) นั้นถูกต้องแล้ว เมื่อผู้ร้องเคยมีมติให้ถอนชื่อผู้คัดค้านออกจากรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตั้งแต่วันที่เลือกตั้ง ผู้คัดค้านจึงมิใช่ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น

นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ตามมาตรา 44 (3) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เมื่อศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยชี้ขาดยืนยันตามมติของผู้ร้องเป็นผลให้การประกาศรับรองผลการเลือกตั้งไม่มีผลใช้บังคับ การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 5 มีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้านจึงมิใช่การยื่นคำร้องตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง (คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่ 1429/2552)

ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง จึงเป็นการขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 3 วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้สมัครรับเลือกตั้ง เห็นว่า การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิมีคำสั่งให้ผู้คัดค้านพ้นจากตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 92 เหตุเพราะผู้คัดค้านไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจรับงานจ้างโดยเคร่งครัด และตรวจรับงานจ้างไม่ถูกต้องโดยลงลายมือชื่อรับรองการดำเนินการของผู้รับจ้างอันเป็นเท็จ เพื่อให้มีเอกสารประกอบการเบิกจ่ายเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ แม้ผู้คัดค้านสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองอีก และผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองได้ประกาศรับสมัครผู้คัดค้าน และผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองไปแล้วก็ตาม หากผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็เป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะเพิกถอนประกาศผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (6) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 (12) ได้เองอยู่แล้ว ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง (คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ 1518/2553)

3.3 คดีร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้บุคคลใดระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมไม่อยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 13 บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งบุคคลใดให้ระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นการชั่วคราวภายในเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่เกิน

60 วัน และให้โอกาสบุคคลที่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งห้ามชั่วคราวดังกล่าวร้องขอต่อศาลฎีกาให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ คดีดังกล่าวจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

4. คดีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เนื่องจากคดีดังกล่าวมิได้เป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับคดีเลือกตั้งท้องถิ่นอันอาจทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจผิดว่าเป็นคดีเลือกตั้งท้องถิ่นซึ่งมีหลายกรณีเช่น

4.1 คดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำความผิดทางอาญา

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำความผิดทางอาญาและขอให้ชำระค่าเสียหายในทางแพ่ง คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 1513/2553 แพนกคดีเลือกตั้งวินิจฉัยว่า ผู้ร้องไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง

นอกจากนี้ยังมีคำสั่งศาลฎีกา ที่ 140/2551 ที่วินิจฉัยว่า การที่นาย อ. ผู้ร้อง ร้องขอให้ศาลฎีกา พิจารณาความผิดอาญาในการกระทำของนาย ส. นาย จ. นางสาว ต. และนาย ร. ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้น เห็นว่า เป็นเรื่องที่จะต้องไปดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ศาลฎีกาไม่อาจรับคำร้องส่วนนี้ของผู้ร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

4.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต (กรุงเทพมหานคร)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต (กรุงเทพมหานคร) ไม่ใช่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นเนื่องจากพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 4 บัญญัติคำนิยาม “สภาท้องถิ่น” หมายความว่า สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาเทศบาล สภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภากรุงเทพมหานคร สภาเมืองพัทยา และสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ซึ่งสภาท้องถิ่นตามบทนิยามดังกล่าว เป็นสภาที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่อำนาจหน้าที่ของสภาเขต ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 79 ไม่ปรากฏว่า สภาเขตมีอำนาจหน้าที่ทางด้านนิติบัญญัติด้วย สภาเขตจึงมิใช่สภาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 4 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตจึงมิใช่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น⁵²

⁵² ร่างคู่มือปฏิบัติการราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งแก้ไขวันที่ 14 มิ.ย. 2555

5. กระบวนพิจารณาและวินิจฉัย

5.1 ชั้นยื่นคำร้อง คำคัดค้าน และบัญชีระบุพยาน

5.1.1 การตรวจและสั่งคำร้อง

คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องพร้อมสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบ โดยข้อความถูกต้องเป็นอย่างเดียวกันเท่าจำนวนผู้ถูกกล่าวหาตามคำร้องและอีก 5 ชุดต่อศาล⁵³ ผู้ร้องไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้ง⁵⁴

ศาลต้องตรวจและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องภายใน 3 วันนับแต่วันรับคำร้อง⁵⁵ เมื่อตรวจคำร้องแล้วเห็นว่าควรรับไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ศาลมีคำสั่งรับคำร้องโดยให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือมีคำสั่งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดและแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหายื่นคำคัดค้านภายใน 7 วันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง⁵⁶ กับยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยานและวิธีการได้มาซึ่งพยานพร้อมกับคำคัดค้าน และเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว ศาลควรนัดตรวจพยานหลักฐานในคราวเดียวกัน⁵⁷ เพื่อทราบถึงกรอบการสืบพยาน โดยให้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานไว้หน้าศาลและแจ้งวันนัดตรวจพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบด้วย ทั้งนี้ให้มีคำสั่งในรายงานกระบวนพิจารณา การส่งสำเนาคำร้องหรือคำสั่งแจ้งผู้ถูกกล่าวหา ให้ศาลมีคำสั่งปิดหมายไว้ ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของผู้ถูกกล่าวหาและการส่งนั้นให้มีผลใช้ได้ทันที⁵⁸ โดยอาจขอให้ศาลชั้นต้นที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ส่งหมายให้แทนก็ได้

เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้ศาลมีหนังสือแจ้งคำสั่งรับคำร้องให้สภาท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทราบแล้วแต่กรณี⁵⁹

ถ้าศาลตรวจคำร้องแล้วเห็นว่าคำร้องนั้นไม่ใช่คดีตามมาตรา 239 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์

⁵³ ระเบียบฯ ข้อ 8

⁵⁴ ระเบียบฯ ข้อ 21

⁵⁵ ระเบียบฯ ข้อ 8 วรรคหนึ่ง

⁵⁶ ระเบียบฯ ข้อ 9วรรคสอง

⁵⁷ ระเบียบฯ ข้อ 11วรรคสอง

⁵⁸ ระเบียบฯ ข้อ 9 วรรคท้าย

⁵⁹ ระเบียบฯ ข้อ 9 วรรคสาม

หรือศาลอุทธรณ์ภาคจึงไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องหรือไม่รับคำร้อง โดยมีคำสั่งในรูปแบบคำพิพากษา

5.1.2 การตรวจและสั่งคำคัดค้าน

คำคัดค้านต้องมีรายการครบถ้วนเหมือนกับคำร้อง ต้องยื่นพร้อมสำเนา คำคัดค้านและเอกสารประกอบ โดยข้อความถูกต้องเป็นอย่างเดียวกันให้แก่ผู้ร้องและอีก 5 ชุดต่อศาล⁶⁰ ผู้ถูกกล่าวหาต้องยื่นคำคัดค้านภายใน 7 วันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง อย่างไรก็ตาม หากผู้ถูกกล่าวหายื่นคำคัดค้านไม่ทันภายในกำหนด ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาก็ได้ ศาลมีอำนาจขยายได้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม⁶¹ โดยไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 23 มาใช้ หากผู้ถูกกล่าวหายื่นคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งรับคำคัดค้านไว้และผู้ถูกกล่าวหาจะเปลี่ยนสถานะเป็นผู้คัดค้าน หากไม่ยื่นคำคัดค้านชื่อคู่ความยังคงเป็นผู้ถูกกล่าวหาเช่นเดิม กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นคำคัดค้านภายในกำหนดหรือไม่รับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยเร็ว⁶²

5.1.3 การยื่นบัญชีระบุพยาน

การยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกและยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

(1) คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยาน และวิธีการได้มาซึ่งพยานพร้อมกับคำร้องหรือคำคัดค้าน⁶³

(2) การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้คู่ความยื่นพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นได้ตามที่ศาลเห็นสมควร⁶⁴ โดยปกติจะยื่นคำแถลงประกอบบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมในทางปฏิบัติถ้าคู่ความมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกพร้อมกับคำร้องหรือคำคัดค้านเช่นนี้ หากศาลเห็นว่ามิเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นบัญชีระบุพยานก็ได้ การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเข้ามาภายหลังการตรวจพยานหลักฐานแล้ว ควรพิจารณาอนุญาตให้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยคำนึงถึงระบบไต่สวนด้วยว่าเป็นระบบที่ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้โต้แย้งคัดค้านข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง

⁶⁰ ระเบียบ ฯ ข้อ 7 ประกอบข้อ 6

⁶¹ ระเบียบ ฯ ข้อ 5

⁶² ระเบียบ ฯ ข้อ 9 วรรคสอง

⁶³ ระเบียบ ฯ ข้อ 11 วรรคสอง

⁶⁴ ระเบียบ ฯ ข้อ 11 วรรคสาม

เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ศาลอาจจะฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะคัดค้านหรือไม่ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้⁶⁵

5.2 ชั้นตรวจพยานหลักฐาน

การตรวจพยานหลักฐานเป็นการวางแผนการสืบพยานเฉพาะพยานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่ยอมรับกันและมีความสำคัญต่อรูปคดีเท่านั้น เพื่อให้คู่ความมีความพร้อมในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในวันนัดพิจารณา และเป็นการป้องกันมิให้มีการนำพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายไม่เคยทราบมาก่อนมาจู่โจมกัน เพราะการพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นการพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวัน ทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา การตรวจพยานหลักฐานจึงช่วยให้การค้นหาข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ⁶⁶

โดยศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนวันนัดพิจารณาก็ได้ ให้ศาลบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่คู่ความขอให้มีการไต่สวนหรือที่คู่ความไม่ได้แย้งพยานหลักฐานใดๆไว้⁶⁷

5.2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันตรวจพยานหลักฐาน

ถ้าผู้ร้องไม่มาศาลให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งตามคำร้อง ให้ศาลตั้งจำหน่ายคดี ถ้าผู้คัดค้านไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้พิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว⁶⁸

ในวันตรวจพยานหลักฐาน ศาลจะสอบถามคู่ความว่ามีประเด็นที่พอจะสละหรือรับกันได้ในเรื่องต้นหรือไม่ เพราะบางคดีอาจมีประเด็นที่คู่ความสามารถสละประเด็นหรือรับกันได้ เมื่อศาลเห็นว่าคู่ความสามารถรับกันได้และมีประเด็นที่คู่ความยินดีสละหรือรับกันได้ แม้ยังไม่ได้พิจารณาลึกเข้าไปในเนื้อหาของประเด็นแห่งคดี ก็ยอมทำให้ประเด็นแห่งคดีและพยานหลักฐานที่จะต้องเสนอต่อศาลมีน้อยลง ทำให้กระบวนการพิจารณาในวันไต่สวนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ในวันตรวจพยานหลักฐานศาลจะสอบถามแนวทางการเสนอพยานหลักฐานของคู่ความ พยานนั้นมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีหรือมีความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานนั้นหรือไม่ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร หรือคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นร้องขอและศาล

⁶⁵ ร่างคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งแก้ไขวันที่ 14 มิ.ย. 2555

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

⁶⁷ ระเบียบฯ ข้อ 11 วรรคท้าย

⁶⁸ ระเบียบฯ ข้อ 12 วรรคท้าย

อนุญาต ให้พยานทำบันทึกคำพยานหรือความเห็นล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร โดยที่พยานยังต้องมาศาล⁶⁹ หรือโดยที่พยานไม่ต้องมาศาล⁷⁰ ศาลต้องสั่งในวันตรวจพยานหลักฐานด้วย

5.2.2 การเสนอบันทึกคำพยาน

การสั่งให้ทำบันทึกคำพยานเสนอต่อศาลโดยที่พยานยังต้องมาศาล เป็นกรณีที่คู่ความอ้างพยานนั้นและพยานนั้นมีความจำเป็นต่อรูปคดี และต้องมาให้การในชั้นศาลอีกครั้งหนึ่ง โดยต้องเสนอต้นฉบับบันทึกคำพยานต่อศาลและมีหน้าที่ส่งสำเนาบันทึกคำพยานให้แก่คู่ความฝ่ายอื่นทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วันก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้นด้วย โดยศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นเสนอต้นฉบับบันทึกคำพยานและสำเนาต่อศาลและให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับสำเนาไปจากศาล

การสั่งให้ทำบันทึกคำพยานเสนอต่อศาลโดยที่พยานไม่ต้องมาศาล กรณีนี้พยานไม่จำเป็นต้องมาศาลโดยศาลจะกำหนดให้เสนอบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดแทนการมาเบิกความต่อศาล ภายใน 7 วันนับแต่วันทราบคำสั่งศาล

5.3 ชั้นพิจารณา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม บัญญัติให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งต้องใช้ระบบไต่สวน

ระบบไต่สวน เป็นรูปแบบการพิจารณาคดีความอย่างหนึ่งที่มีการค้นหาคความจริงหรือแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ กล่าวคือศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงเอง โดยศาลอาจเรียกพยานบุคคลมาไต่สวนเพิ่มเติม หรือให้คู่ความส่งเอกสารเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามแม้ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ศาลยังคงต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย

ในวันนัดพิจารณา ถ้าผู้ร้องไม่มาศาลให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งตามคำร้องให้ศาลสั่งจำหน่ายคดี ถ้าผู้คัดค้านไม่มาศาลให้ศาลพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว⁷¹ ตามระเบียบฯ ข้อ 12 วรรคท้าย

การสืบพยานหลักฐานให้สืบพยานหลักฐานของผู้ร้องก่อน เสร็จแล้วจึงสืบพยานหลักฐานของผู้คัดค้าน⁷²

⁶⁹ ระเบียบฯ ข้อ 13

⁷⁰ ระเบียบฯ ข้อ 14

⁷¹ ระเบียบฯ ข้อ 12 วรรคท้าย

⁷² ตามระเบียบฯ ข้อ 12 วรรคสาม

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการสืบพยานก็ได้⁷³ เช่น ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่สืบมาแล้วเพียงพอที่จะงดการสืบพยานได้ หรือกรณีที่คู่ความแถลงไม่สืบพยานแต่ขอให้ศาลวินิจฉัยคดีโดยใช้สำนวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากศาลเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ก็สั่งงดการสืบพยานได้

5.4 การสืบพยานบุคคลโดยบันทึกภาพและเสียง

การสืบพยานบุคคล ศาลจะบันทึกภาพและเสียงของพยานลงในแผ่นบันทึกข้อมูล (DVD) แทนการบันทึกคำพยานที่ผู้พิพากษาเป็นผู้สรุปความบันทึกเทปแล้วให้เจ้าหน้าที่ถอดเทปพิมพ์เป็นคำเบิกความก็ได้ ทั้งนี้⁷⁴

การสืบพยานบุคคลดังกล่าวเป็นการบันทึกภาพและเสียงของพยานลงในแผ่นบันทึกข้อมูล (DVD) และบันทึกเสียงคำเบิกความลงในแถบบันทึกเสียงเพื่อสำรองข้อมูลควบคุมกันไปด้วย ขณะพยานเบิกความระบบจะถ่ายทอดสัญญาณภาพและเสียงไปยังห้องที่จัดเตรียมไว้เพื่อให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่เป็นเลขานุการองค์คณะฟังการพิจารณาเพื่อบันทึกสรุปย่อข้อเท็จจริงในประเด็นที่พยานเบิกความ และกำหนดประเด็นในการประชุมองค์คณะเมื่อพยานเบิกความแล้วให้พยานลงลายมือชื่อในรายงานเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นหลักฐาน

แม้การสืบพยานด้วยการบันทึกภาพและเสียงดังกล่าวจะไม่มีคำเบิกความเป็นเอกสาร แต่คู่ความและพยานสามารถขอตรวจดูภาพและเสียงที่บันทึกไว้ได้ ในกรณีที่คู่ความร้องขอสำเนาข้อมูล (Copy) โดยการถ่ายโอนข้อมูลภาพและเสียงลงในแผ่นบันทึกข้อมูล (DVD) ศาลไม่ควรอนุญาตเพราะเท่ากับเป็นการนำกระบวนการพิจารณาในศาลออกเปิดเผย แต่ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ถอดเทปคำเบิกความที่ได้บันทึกข้อมูลไว้และพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรและอนุญาตให้คู่ความคัดหรือถ่ายคำเบิกความดังกล่าวนั้นแทน⁷⁵

ในทางปฏิบัติศาลที่ได้มีการนำระบบบันทึกภาพและเสียงในการสืบพยานด้วย DVD มาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ภาค 2, 3, 5, 6, 7 และภาค 8 การใช้ระบบบันทึกภาพและเสียงนี้ใช้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีเลือกตั้งโดยไม่ได้มีการนำไปใช้ในการ

⁷³ ตามระเบียบ ฯ ข้อ 15

⁷⁴ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 121 วรรคสอง ประกอบระเบียบ ฯ ข้อ 4

⁷⁵ ร่างคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งแก้ไขวันที่ 14 มิ.ย. 2555

พิจารณาคดีอื่น ในส่วนศาลชั้นอุทธรณ์ที่ไม่ใช้ระบบ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 1, 4 และภาค 9⁷⁶

5.5 ชั้นมีคำสั่งวินิจฉัย

เมื่อคดีเสร็จการพิจารณาให้นัดฟังคำสั่งตามที่นัดไว้เดิมในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน หากศาลจะเลื่อนไปนัดฟังคำสั่งในวันอื่นก็ได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในกรณีที่ศาลเลื่อนวันนัดฟังคำสั่งและมีคู่ความบางฝ่ายไม่มาศาล ศาลจะต้องแจ้งวันนัดฟังคำสั่งใหม่ให้คู่ความที่ไม่มาศาลทราบด้วย และปิดประกาศไว้ที่หน้าศาล

คำสั่งศาลที่ทำให้มีการเลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือคำสั่งยกคำร้อง ให้เป็นที่สุด ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย เมื่อคำสั่งนั้นได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านให้คู่ความฟังโดยชอบ และปิดคำสั่งไว้หน้าศาล ให้คำสั่งนั้นมีผลทันที⁷⁷

⁷⁶ สำนักพัฒนาระบบ กลุ่มพัฒนาระบบและมาตรฐานงาน, รายงานผลการประเมินประสิทธิภาพระบบบันทึกภาพและเสียงในการสืบพยานด้วย DVD ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลชั้นอุทธรณ์, กลุ่มพัฒนาระบบและมาตรฐานงาน, กรุงเทพมหานคร, 2556

⁷⁷ ตามระเบียบฯ ข้อ 19

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณา คดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายเลือกตั้งได้ให้อำนาจไว้ โดยไม่มีบทบัญญัติใดให้อำนาจผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิหรือผู้ที่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาในทางที่เป็นโทษได้ใช้สิทธิต่อศาลหรือเสนอพยานหลักฐานใดๆ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อีกครั้งหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งถูกจำกัดลง กล่าวคือ ในมาตรา 239 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แต่เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวนี้ให้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรม โดยที่หากเป็นการเลือกตั้งระดับประเทศอันได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย หากเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นซึ่งได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

ดังนั้นการพิจารณาคดีเลือกตั้งหลังจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้วจึงเป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งอันเป็นการเปลี่ยนแปลงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล โดยเฉพาะในคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้น เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ในมาตรา 219 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งศาลอุทธรณ์หมายความรวมถึงศาลอุทธรณ์ภาคด้วย

ศาลอุทธรณ์จึงต้องทำหน้าที่ในการออกนั่งพิจารณาคดีโดยที่วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีนั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นไปตามที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด ซึ่งศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550 กระบวนพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจึงเป็นไปตามระเบียบดังกล่าว โดยใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ต่างจากเดิมที่ผู้พิพากษาในศาลชั้นอุทธรณ์จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนของศาลชั้นต้นเท่านั้น ไม่มีการสืบพยานหรือไต่สวนคดีความในชั้นอุทธรณ์แต่อย่างใด

การที่ศาลได้พิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้น เนื่องจากศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีทั้งหมด 10 ศาลทั้งคดีเลือกตั้งเป็นคดีที่เพิ่งมีขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในการวินิจฉัยคดีนั้นจึงมีคำวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชน อันอาจทำให้ภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมเสื่อมเสีย และถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากประชาชนได้โดยง่าย จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินการกระบวนพิจารณาเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์

1. ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งต้องปฏิบัติตาม แต่บุคคลดังกล่าวมิได้ปฏิบัติตามอันเป็นเหตุให้ต้องเพิกถอนผลการเลือกตั้งมี 2 กรณีคือ

- 1) กรณีผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเกินกำหนด เก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 55 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 56 วรรคสอง กับ
- 2) กรณีผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคได้ มีคำพิพากษาหรือคำสั่งออกเป็นสองแนว โดยแนวหนึ่งวินิจฉัยในทำนองว่าศาลสามารถสั่งเพิกถอน ผลการเลือกตั้งได้ คือ คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551 และคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551 ผู้ถูกกล่าวหายื่นบัญชีรายชื่อรับรายชื่อในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้ง ศาลจึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 55 วรรคหนึ่งและมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้ายและวรรคสอง

ผู้ร้องซึ่งเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องว่าผู้ถูกกล่าวหาสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง และได้รับการเลือกตั้ง ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2550 ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง คือภายในวันที่ 28 มกราคม 2551 แต่ผู้ถูกกล่าวหาได้ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2551 เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 55 และ 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ผู้ร้องมีมติเห็นควรเพิกถอนผลการเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้มีการเลือกตั้งแทนผู้ถูกกล่าวหา

ศาลอุทธรณ์ภาค 1 ได้วินิจฉัยว่า มาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้องพร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อตามมาตรา 55 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับรายชื่อในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้ง ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค 1 มีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับการเลือกตั้ง

ของผู้ถูกกล่าวหาได้ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้ายและวรรคสอง

ที่ผู้คัดค้านอ้างว่าเหตุที่ไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเพราะป่วยเพื่อยาม่า หน้านั้น ผู้คัดค้านไปช่วยบิดายาม่าหน้าเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2551 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2551 แต่ คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2550 นับจากวันดังกล่าว ผู้คัดค้านมีเวลาถึง 90 วันที่จะยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่ผู้คัดค้านกลับไม่ ดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่าย ในการเลือกตั้งแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้ถูกกล่าวหาเบิกความว่าได้รับหนังสือจากคณะกรรมการ การเลือกตั้งประจำจังหวัดสระบุรี แจ้งให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งถึง 2 ครั้ง แต่ก็ไม่ นำพา กลับได้ความว่าก่อนหน้าที่จะป่วยผู้ถูกกล่าวหาไปจับบัตรผู้โดยสารรับจ้างที่จังหวัดชลบุรี ผู้ ถูกกล่าวหาจะมายกข้ออ้างว่าป่วย ไม่อาจยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งได้ภายใน กำหนดเวลาขึ้นเป็นข้อแก้ตัวหาได้ไม่ จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาและให้ ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552 ผู้คัดค้านมิได้เจตนาใช้จ่ายค่าป้ายกับผู้สมัคร รายอื่นที่ใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน แสดงว่าผู้คัดค้านเป็นผู้ชำระค่าป้ายแต่เพียงผู้เดียว ผู้คัดค้านจึงไม่อาจนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปคำนวณเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกับผู้สมัครรายอื่นนั้นได้ กรณีเป็น การใช้จ่ายไปในการเลือกตั้งเกินกว่าจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ประกาศกำหนด เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้ ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

ผู้ร้องซึ่งเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องว่าผู้ร้องได้ประกาศผลการเลือกตั้ง ให้ผู้คัดค้านเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่เกี้ยน ต่อมาวันที่ 14 มกราคม 2551 มีผู้มาร้อง คัดค้านว่าผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 54 และมาตรา 55 ผู้ร้องได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วปรากฏ ข้อเท็จจริงตามรายงานการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรีและ พยานหลักฐานอื่น ปรากฏว่าได้มีประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรี เรื่อง กำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลจังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่เกี้ยนใช้ จ่ายในการเลือกตั้งได้ไม่เกิน 40,000 บาท ผู้คัดค้านได้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่ง รับรองความถูกต้องพร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรี

โดยแสดงรายรับจำนวน 40,000 บาท รายจ่ายในการเลือกตั้งจริงจำนวน 32,600 บาท และไม่มีรายการค้างจ่าย แต่ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งของผู้คัดค้านไม่ถูกต้องครบถ้วนตามความเป็นจริง โดยปรากฏว่ามีรายการค้างจ่ายทำป้ายผ้าใบไว้นิลที่มีได้ระบุไว้ในบัญชีรายจ่ายซึ่งผู้คัดค้านอ้างว่าไม่ได้นำป้ายดังกล่าวมาใช้ในการหาเสียง แต่เมื่อนำรายการค้างจ่ายทำป้ายผ้าใบไว้นิลมาคำนวณรวมกับยอดรายจ่ายตามบัญชีที่ผู้คัดค้านได้ยื่นไว้ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรีแล้วปรากฏว่าเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรีประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง การกระทำของผู้คัดค้านจึงเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 54 และมาตรา 55 ผู้ร้องจึงเห็นควรให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน

ศาลวินิจฉัยว่าป้ายเปิดตัวผู้สมัครเป็นสิ่งที่ใช้ในการโฆษณาหาเสียงอย่างหนึ่ง ทั้งปรากฏข้อเท็จจริงมีการนำป้ายดังกล่าวไปใช้จนถึงวันที่ผู้ร้องประกาศให้มีการเลือกตั้ง แสดงว่าผู้คัดค้านนำป้ายดังกล่าวไปใช้ในการหาเสียง และผู้รับจ้างทำป้ายให้แก่ผู้คัดค้านก็เบิกความรับว่า ผู้คัดค้านชำระเงินค่าป้ายดังกล่าวภายในระยะเวลาหกสิบวันก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่นคนก่อนจึงต้องถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน

แม้กรณีมีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงหรือใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน ผู้ร้องจะยอมให้ผู้สมัครสามารถคำนวณค่าใช้จ่ายเฉลี่ยระหว่างผู้สมัครด้วยกันได้ แต่ตามบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งผู้คัดค้านรับรองถูกต้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้คัดค้านมิได้เฉลี่ยค่าใช้จ่ายค่าป้ายกับผู้สมัครรายอื่นที่ใช้ป้ายโฆษณาหาเสียงร่วมกัน แสดงว่าผู้คัดค้านเป็นผู้ชำระค่าป้ายแต่เพียงผู้เดียว ผู้คัดค้านจึงไม่อาจนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปคำนวณเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกับผู้สมัครรายอื่นนั้นได้ ซึ่งเมื่อนำค่าป้ายดังกล่าวมาคำนวณรวมกับค่าใช้จ่ายอื่นตามบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งของผู้คัดค้านแล้ว ปรากฏว่า ผู้คัดค้านใช้จ่ายไปในการเลือกตั้งเกินกว่าจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

คำวินิจฉัยของศาลในทำนองว่าศาลไม่สามารถสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งได้ คือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 ที่ 2469/2552 ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ที่ 551/2552 และศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2911/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 ที่ 2469/2552 เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และ มาตรา 239 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 นั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ

ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวและเห็นควรรีให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีประกาศผลการเลือกตั้งแล้วผู้ร้องมีอำนาจยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ เมื่อผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้ร้องย่อมมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง และให้ดำเนินการ จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรคสอง เมื่อผู้ร้องเห็นว่าควรรีให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ร้อง จึงมีอำนาจยื่นคำร้องให้ศาลอุทธรณ์ภาค 4 วินิจฉัยได้ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสองและ วรรคท้ายแต่เนื่องจากตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ เท่านั้นไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้องได้ ศาลจึงมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่

คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้มีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง ของผู้คัดค้านซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีศรีสงครามและให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีศรีสงครามใหม่ แทนตำแหน่งที่ว่าง เนื่องจากเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2551 ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้าน เป็นนายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม ต่อมาวันที่ 30 กรกฎาคม 2551 ความปรากฏต่อคณะกรรมการ การเลือกตั้งจังหวัดนครพนมว่า ผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีตำบลศรีสงครามซึ่งรับรองความถูกต้องแล้วภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศ ผลการเลือกตั้งโดยผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อผู้ร้องเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2551 ซึ่งล่วงเลยระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด

ศาลได้วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และ มาตรา 239 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ให้อำนาจการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตกอยู่แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยก่อนประกาศผลการ เลือกตั้งให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอน สิทธิการเลือกตั้งส่วนในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้อง ต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว เมื่อผู้ร้อง เห็นว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้ร้อง ย่อมมีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตาม พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 56 วรรค สอง เมื่อผู้ร้องเห็นว่าควรรีให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องให้

ศาลอุทธรณ์ภาค 4 วินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย

ผู้คัดค้านมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน การเริ่มนับระยะเวลาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ การนับระยะเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในบังคับของหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 วรรคสอง ซึ่งมีให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน กรณีของผู้คัดค้านจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 2 พ.ค. 2551 เป็นต้นไป ซึ่งครบกำหนดในวันที่ 30 กรกฎาคม 2551

นาย ท.ไม่ได้อื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายของผู้คัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนมในวันที่ 3 มิถุนายน 2551 หลังจากผู้คัดค้านมอบอำนาจให้นาย ท. ไปยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายแทนแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของผู้คัดค้านที่จะต้องติดตามเรื่องดังกล่าวด้วยตัวเองเนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญและผู้คัดค้านเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงอีกทั้งผู้คัดค้านก็ยอมรับว่าได้ทราบและเข้าใจถึงข้อกำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างดี การที่นาย ท. ไม่ได้อื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายให้แก่ผู้คัดค้านภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด จึงเป็นเรื่องที่ผู้คัดค้านไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครพนมในวันที่ 4 สิงหาคม 2551 จึงเป็นการยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเป็นผลให้ต้องมีการจัดการเลือกตั้งใหม่

อนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ศาลอุทธรณ์ภาค 4 แผนกคดีเลือกตั้งมีอำนาจที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่งให้จัดให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลศรีสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนมใหม่ คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ที่ 551/2552 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุบุตรเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 จึงเกินกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ แม้เอกสารหมายเลข 1 แผ่นที่ 1 จะแจ้งให้ผู้คัดค้านสามารถยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายได้จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็นการระงับวันที่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเลือกตั้งผิดพลาด ก็ไม่เป็นเหตุยกเว้นให้ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินกำหนดเวลาตามกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามศาล

อุทธรณ์ภาค 6 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตาม คำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ผู้ร้องซึ่งเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องขอให้มีคำสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้คัดค้าน และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชัชพุดตราเขตเลือกตั้ง ที่ 6 อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1 คน ใหม่ แทนผู้คัดค้าน เนื่องจากเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชัชพุดตรา ผู้ร้องดำเนินการสืบข้อเท็จจริงได้ความว่า ผู้คัดค้านได้ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็นวันที่พ้นกำหนดระยะเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันประกาศผลการเลือกตั้ง

ศาลได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 55 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 มาตรา 10(8) บัญญัติให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีหน้าที่ประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีของผู้คัดค้านคณะกรรมการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 และผู้คัดค้านทราบผลการเลือกตั้งในวันดังกล่าว ผู้คัดค้านจึงมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อภายในกำหนดเก้าสิบวัน การเริ่มนับระยะเวลาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มิได้บัญญัติถึงวิธีการนับระยะดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ การนับระยะเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในบังคับของหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 วรรคสองซึ่งมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน กรณีของผู้คัดค้านจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นต้นไป ซึ่งครบกำหนดในวันที่ 14 พฤษภาคม 2550 การที่ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 จึงเกินกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 55 วรรคหนึ่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แม้เอกสารหมายเลข ค. 1 แผ่นที่ 1 จะแจ้งให้ผู้คัดค้านสามารถยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อได้จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2550 ซึ่งเป็น การระงับวันที่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อเลือกตั้งผิดพลาด ก็ไม่เป็นเหตุยกเว้นให้ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อเกินกำหนดเวลาตามกฎหมายได้ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้คัดค้าน ไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อในการเลือกตั้งตามมาตรา 55 วรรคหนึ่งประกอบมาตรา 56 วรรคสอง อย่างไรก็ตามก็ตามศาลอุทธรณ์ภาค 6 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา

239 วรรคสองและวรรคสี่ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้นไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้ จึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซำบลซำพุทราเขตเลือกตั้งที่ 6 อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ใหม่ จำนวน 1 คนแทนผู้คัดค้าน คำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2911/2552 มาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ.ศ. 2545 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่าในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้คัดค้านมายื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้คัดค้านได้รับหนังสือแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในวันที่ 23 ธันวาคม 2551 แต่ผู้คัดค้านก็ได้ดำเนินการไปแล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความขุ่นยากในการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใดศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสี่และวรรคสอง ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้นไม่อาจเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอน ผลการเลือกตั้ง และมีคำสั่งให้เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกทราย เขตเลือกตั้งที่ 5 ใหม่ แทนผู้ถูกกล่าวหาเนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกทราย ต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดพัทลุง ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 55 ประกอบมาตรา 56 วรรคสอง

ศาลวินิจฉัยว่ามาตรา 55 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 บัญญัติว่าภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และมาตรา 56 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่าในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใด ไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผล

การเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นและให้มีการจัดดำเนินการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นเมื่อผู้คัดค้านมา ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนด ถือว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง

ที่ผู้คัดค้านกล่าวอ้างว่า เหตุที่ไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งภายใน ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพราะผู้คัดค้านจำวันผิด เข้าใจว่ายังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนด นั้น คณะกรรมการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2551 นับจากวันดังกล่าว ผู้คัดค้านมีเวลาถึง 90 วัน ที่จะยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้คัดค้านได้รับ หนังสือแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในวันที่ 23 ธันวาคม 2551 แต่ผู้คัดค้านก็ไม่ได้ ดำเนินการให้แล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีความยุ่งยากในการจัดทำบัญชีรายรับและ รายจ่ายในการเลือกตั้งแต่อย่างใดการที่ผู้คัดค้านจำวันผิดเกิดจากความบกพร่องของผู้คัดค้านเอง ไม่เป็นเหตุยกเว้นให้ผู้คัดค้านยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินกำหนดเวลาตามกฎหมายได้ อย่างไรก็ตาม ตาม ศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสี่และวรรคสอง ที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจเพิกถอนผลการเลือกตั้ง ตามคำร้องอีกกรณีหนึ่งได้

จากการศึกษาพบว่า กรณีที่ศาลให้มีการเพิกถอนผลการเลือกตั้งได้เนื่องจาก คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องโดยมีมติว่าเห็นควรเพิกถอนผลการเลือกตั้งและขอให้ศาลสั่ง ให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา โดยคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค 1 ผู้ร้องอ้างว่าการกระทำของ ผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนมาตรา 55 และ 56 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชี รายรับและรายจ่ายเกินเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง และคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค 7 ผู้ร้องอ้างว่าการกระทำของผู้คัดค้านฝ่าฝืนมาตรา 54 และ 56 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินกว่า จำนวนเงินที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ซึ่งศาลได้วินิจฉัยทั้งสองกรณี ดังกล่าว โดยอาศัยข้อเท็จจริงตามทางไต่สวนแล้วเห็นว่าผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการ เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จริง ศาลมีอำนาจที่จะให้มีการเพิกถอน ผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติที่ผู้ร้องอ้างมาในคำร้อง ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้ายและวรรคสอง

สำหรับกรณีที่ศาลไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งได้เนื่องจาก เป็นกรณีที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องโดยอ้างเหตุว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่าย ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เป็นเหตุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว และคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งมีผู้คัดค้านในบางคดีอ้างว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถยื่น คำร้องต่อศาลให้ศาลวินิจฉัยได้เนื่องจากกรณีดังกล่าวมิใช่กรณีที่มีปัญหาให้ต้องวินิจฉัยว่า มีการทุจริตการเลือกตั้งหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีดังกล่าวจึงไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของมาตรา 239 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยและเห็นว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ แต่เนื่องจากตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้น ไม่อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้องได้

จากการศึกษาคำสั่งของศาลดังกล่าวข้างต้นนั้น พบว่าเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องให้ศาลเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้เลือกตั้งใหม่ เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งหรือเป็นกรณีที่บุคคลดังกล่าวใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสี่และวรรคสอง จะบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง โดยมีได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งได้ หากตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตามลายลักษณ์อักษรแล้วจะเห็นว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาสั่งคือ“เลือกตั้งใหม่” หรือ “เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง” หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันมีผลทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ในการยกเว้นรัฐธรรมนูญตามมาตรานี้จะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่องการวินิจฉัยให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยให้ศาล

ยุติธรรมมีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว อันเป็นการถ่วงดุลอำนาจในการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตรา 239 จึงเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ต้องการจะถ่วงดุลอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่แต่เดิมมีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวในการวินิจฉัยมีคำสั่ง มากกว่าที่ ต้องการให้มีการตีความตามลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัดที่ศาลมีอำนาจเฉพาะสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น การที่ศาลอุทธรณ์บางภาคตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 ในทำนองที่ไม่สามารถจะสั่งให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งได้เนื่องจากกฎหมายมิได้ให้อำนาจไว้จึงเป็นการใช้กฎหมาย ที่ตีขัดกับตัวบทกฎหมายมากเกินไป อันมีผลทำให้การพิจารณา วินิจฉัยคดีเลือกตั้งมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ประกอบกับมาตรา 219 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวบัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แต่จากการศึกษาพบว่าคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ก็มีได้มีการให้คำนิยามหรือคำจำกัด ความว่ามีความหมายว่าอย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีอำนาจใน การควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น จะ เห็นว่าคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งน่าจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการสมัครรับเลือกตั้ง การจัดการเลือกตั้ง ตลอดจนการสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้ง การสั่งให้เลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งก็เป็นผลมาจากการที่สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหาร ท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายชื่อและรายชื่อในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่ วันประกาศผลการเลือกตั้งหรือใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด อันเป็นการกระทำที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งกำหนดให้ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งต้องปฏิบัติตาม กรณีดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

แม้ในมาตรา 56 วรรคหนึ่งและวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 จะให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนผล การเลือกตั้งของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนตำแหน่งที่ว่าง ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวนั้นไม่ยื่นบัญชีรายชื่อและรายชื่อภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผล การเลือกตั้งหรือเป็นกรณีที่ใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด อันเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ตาม แต่ เมื่อกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จไม่เกิน สามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้ง

แล้วและ รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดได้กำหนดให้เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นอำนาจศาลในการพิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวได้ กรณีดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง เพราะการขอให้ศาลสั่งให้เลือกตั้งใหม่มีผลเท่ากับเป็นการเพิกถอนผลการเลือกตั้งไปโดยปริยาย

1.2 คดีที่เกี่ยวข้องคุณสมบัติ

แม้คดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติจะเป็นคดีที่ในร่างคู่มือปฏิบัติราชการตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งจะจัดว่าไม่อยู่ในอำนาจของศาลก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคได้มีการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว โดยมีคำวินิจฉัยออกเป็นสองแนว กล่าวคือบางศาลวินิจฉัยไม่รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แม้จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว เช่น คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่ 1429/2552, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3853/2553 และคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ 1518/253

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่ 1429/2552 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และมาตรา 236 (5) ประกอบพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 มีเจตนารมณ์ให้ผู้ร้องมีอำนาจจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตั้งแต่เริ่มจัดการเลือกตั้งไปจนถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง รวมทั้งให้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 และถือว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 236 (5) การวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจึงเป็นอำนาจของผู้ร้อง ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 39, 40, 44 ที่หากมีกรณีปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติ ผู้สมัครหรือผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยต่อไปได้ การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้การเลือกตั้งข้างต้นเป็นกรณีที่ผู้ร้องได้เคยมีมติไปแล้ว และศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยชี้ขาดยืนยันตามมติของผู้ร้อง จึงทำให้ประกาศการรับรองผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย กรณีจึงไม่เป็นการยื่นคำร้องตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องว่าผู้คัดค้านขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 44 (3) โดยไม่เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่อันเป็นเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันเกินกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่ได้เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดินหรือภาษีบำรุงท้องที่เป็นเวลาติดต่อกันสามปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ให้ถอนชื่อผู้ร้องออกจากรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้คัดค้านยื่นฟ้องผู้ร้อง ผู้อำนวยการประจำเทศบาลนครเชียงใหม่และคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ต่อศาลปกครองเชียงใหม่ขอให้เพิกถอนคำสั่ง ศาลปกครองเชียงใหม่มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีรายชื่อเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้ง ต่อมาศาลปกครองสูงสุดมีคำวินิจฉัยว่ามติของผู้ร้องที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนั้นถูกต้องแล้ว พิพากษากลับคำสั่งศาลปกครองเชียงใหม่ให้ยกฟ้อง ผู้ร้องเห็นว่าผลจากคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดทำให้ผู้คัดค้านต้องพ้นจากตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ และทำให้ตำแหน่งดังกล่าวว่างลงและเป็นกรณีว่างลงภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ผู้ร้องขอให้ศาลสั่งให้เลือกตั้งใหม่แทนผู้ถูกกล่าวหา

ศาลได้วินิจฉัยว่า ได้ความตามคำร้องของผู้ร้องว่า ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ อ.39/2552 ว่าผู้ถูกกล่าวหาขาดคุณสมบัติเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 44 (3) และต้องพ้นจากตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ไปแล้ว เป็นข้อวินิจฉัยที่รับรองตามมติของผู้ร้อง ซึ่งเป็นการวินิจฉัยยืนตามคำวินิจฉัยที่ 1/2550 และ 2/2550 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่ที่ให้ถอนชื่อผู้ถูกกล่าวหาออกจากรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตั้งแต่วันที่เลือกตั้ง จึงเป็นกรณีที่สถานะของผู้ถูกกล่าวหาชัดเจนแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหาขาดคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และมาตรา 236 (5) ประกอบพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 มีเจตนารมณ์ให้ผู้ร้องมีอำนาจจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตั้งแต่เริ่มจัดการเลือกตั้งไปจนถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง รวมทั้งให้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 อีกด้วยและถือว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 236 (5) การวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจึงเป็นอำนาจของผู้ร้อง

ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 มาตรา 39, 40, 44 ที่หากมีกรณีปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติผู้สมัครหรือผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยต่อไปได้

การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้การเลือกตั้งข้างต้นเป็นกรณีที่ผู้ร้องได้เคยมีมติไปแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ตามมาตรา 44 (3) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 และศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยชี้ขาดยืนยันตามมติของผู้ร้องไปแล้ว จึงทำให้ประกาศการรับรองผลการเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย กรณีจึงไม่เป็นการยื่นคำร้องตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3853/2553 แม้เหตุตามคำร้องอ้างว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 45(10) ประกอบมาตรา 37(3) ดังนี้คำร้องของผู้ร้องจึงเป็นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้นเองหาใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้ายประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ไม่ และจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ มีเจตนารมณ์ที่ให้อำนาจการดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมตลอดถึงการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้ร้อง อันเป็นอำนาจเด็ดขาด เมื่อข้อเท็จจริงตามคำร้องที่ผู้ร้องอ้างว่าผู้คัดค้านไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และไม่ได้แจ้งเหตุแห่งการนั้น จึงเป็นกรณีที่ต่อมาผู้ร้องมีความเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ก็เป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 236(6) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10(12) และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 49, 50 เมื่อผู้ร้องต้องใช้สิทธิภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งในขณะนี้ยังไม่มียกกฎหมายให้อำนาจศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัย ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องว่าผู้คัดค้านไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีและไม่แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเหตุให้ผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 45(10) ประกอบมาตรา 37(3) และมีผลให้การเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้คัดค้านมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ขอให้คำสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 แทนผู้คัดค้าน

ศาลได้วินิจฉัยว่า แม้ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 7 มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทองเขตเลือกตั้ง 2 ใหม่ จำนวน 1 คน แทนผู้คัดค้านในกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 แล้ว โดยอ้างว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทำนองเป็นการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แต่เหตุตามคำร้องที่อ้างว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คือ ผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 45(10) ประกอบมาตรา 37(3) ดังนี้ คำร้องของผู้ร้องจึงเป็นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั่นเอง หากจะยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ไม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 วรรคหนึ่งบัญญัติว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมาตรา 284 วรรคเจ็ด บัญญัติว่าคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวมีบัญญัติไว้แล้วและยังใช้บังคับอยู่ในขณะนี้คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยมาตรา 47 กำหนดให้ผู้ดำเนินการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งได้รับใบสมัครแล้ว ให้ตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัคร และ

สอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครหรือไม่ แล้วประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้โดยเปิดเผย มาตรา 49 และมาตรา 50 กำหนดให้ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อในประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องมีคำวินิจฉัยโดยเร็ว คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบอำนาจให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดดำเนินการแทนได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ดังกล่าวเป็นการชัดเจนว่ามีเจตนารมณ์ที่ให้อำนาจการดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมตลอดถึงการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้ร้อง อันเป็นอำนาจเด็ดขาด เมื่อข้อเท็จจริงตามคำร้องที่ผู้ร้องอ้างว่า ผู้คัดค้านไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี และไม่ได้แจ้งเหตุแห่งการไม่ไปใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 จึงเป็นกรณีที่ต้องมาผู้ร้องมีความเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 แม้ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง เขตเลือกตั้งที่ 2 แล้ว ก็ยังคงเป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236(6) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10(12) และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49, 50 เมื่อผู้ร้องต้องใช้สิทธิภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณาวินิจฉัยผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ 1518/253 แม้ผู้คัดค้านสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองอีก และผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองได้ประกาศรับสมัครผู้คัดค้าน และผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองไปแล้วก็ตาม หากผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็เป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะเพิกถอนประกาศผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (6) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 (12) ได้เองอยู่แล้ว ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง

ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับ

เลือกตั้ง จึงเป็นการขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค 3 วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้สมัครรับเลือกตั้ง เห็นว่า การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิมีคำสั่งให้ ผู้คัดค้านพ้นจากตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 92 เหตุเพราะผู้คัดค้านไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจรับงานจ้างโดยเคร่งครัด และตรวจรับงานจ้างไม่ถูกต้องโดยลงลายมือชื่อรับรองการดำเนินการของผู้รับจ้างอันเป็นเท็จ เพื่อให้มีเอกสารประกอบการเบิกจ่ายเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ แม้ผู้คัดค้านสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองอีก และผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองได้ประกาศรับสมัครผู้คัดค้าน และผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้คัดค้านได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังทองไปแล้วก็ตาม หากผู้ร้องเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็เป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะเพิกถอนประกาศผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (6) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 (12) ได้เองอยู่แล้ว ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง

คำวินิจฉัยของศาลที่ให้รับคำร้องในคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ เช่น คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3930/2551 และคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 2336/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3930/2551 ผู้คัดค้านมาสมัครเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจานภายในเวลาต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจาน จึงเป็นการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจานอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ใหม่

เมื่อผู้คัดค้านถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรีและกรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2547 ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 14/2550 ลง

วันที่ 26 กันยายน 2550 ผู้คัดค้านจึงไม่อาจมาสมัครเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่กระงานภายในเวลาต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ที่ผู้คัดค้านได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่กระงาน จึงเป็นการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก่กระงาน อำเภอแก่กระงาน จังหวัดเพชรบุรีใหม่ แทนผู้คัดค้าน

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 2336/2553 แม้จะเป็นกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ตาม แต่เมื่อผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ ผู้ร้องจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค 1 เพื่อวินิจฉัย ประกอบกับเหตุที่การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเกิดจากผู้คัดค้าน จึงต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางปะหัน เขตเลือกตั้งที่ 2 ใหม่ แทนผู้คัดค้าน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้คัดค้านเป็นเวลา 1 ปี นับแต่วันมีคำสั่งและให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน

ผู้คัดค้านมิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2551 ผู้คัดค้านจึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 45(10) ประกอบมาตรา 37(3) เมื่อผู้คัดค้านใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งทั้งที่ตนเองเป็นผู้ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางปะหัน เขตเลือกตั้งที่ 2 ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้คัดค้านมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แม้จะเป็นกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ตาม แต่เมื่อผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ ผู้ร้องจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค 1 เพื่อวินิจฉัย ประกอบกับเหตุที่การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเกิดจากผู้คัดค้าน จึงต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางปะหัน เขตเลือกตั้งที่ 2 ใหม่ แทนผู้คัดค้าน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 97 แห่ง

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้คัดค้านเป็นเวลา 1 ปี นับแต่วันมีคำสั่ง และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางปะหัน เขตเลือกตั้งที่ 2 ใหม่ แทนผู้คัดค้าน

จะเห็นได้ว่ากรณีศาลวินิจฉัยไม่รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แม้จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วนั้น ศาลเห็นว่าการวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้น ไม่ใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้ายประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ทั้งยังวินิจฉัยว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตาม มาตรา 235 วรรคหนึ่ง และมาตรา 284 วรรคเจ็ด ที่บัญญัติว่าคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งศาลเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 โดยมาตรา 47 กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งได้รับใบสมัครแล้ว ให้ตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัคร และสอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครหรือไม่ แล้วประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้โดยเปิดเผย โดยศาลเห็นว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ มีเจตนารมณ์ที่ให้อำนาจการดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมตลอดถึงการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้ร้องอันเป็นอำนาจเด็ดขาด แม้ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งก็เป็นกรณีที่ต่อมาผู้ร้องมีความเห็นว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้ร้องจะเพิกถอนประกาศผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้าน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (6) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 (12) และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 49, 50 ได้เองอยู่แล้ว กรณียังคงเป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ เมื่อผู้ร้องต้องใช้สิทธิภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งในขณะนี้ยังไม่มีความหมายให้อำนาจศาลพิจารณาวินิจฉัย ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

ต่างจากกรณีที่ศาลรับคำร้องโดยศาลได้วินิจฉัยว่า ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งทำให้การเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริต

และเที่ยงธรรม แม้จะเป็นกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ตาม แต่เมื่อผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ ผู้ร้องจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อวินิจฉัย ศาลจึงเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้มีการเลือกตั้ง ใหม่ แทนผู้คัดค้านได้

จากการศึกษาพบว่ากรณีตามคำสั่งของศาลดังกล่าวข้างต้นทั้งสองกรณีนั้น เหตุตามคำร้องเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากผู้คัดค้านซึ่งเป็นผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง อันเป็นการกระทำใดๆ โดยไม่สุจริต เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งและทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นการขอให้ศาลวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้คัดค้าน โดยศาลอุทธรณ์ภาคบางศาลตีความว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ศาลเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

แต่กรณีตามมาตรา 49 และมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ เป็นกรณีก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลการเลือกตั้งอันเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สามารถวินิจฉัยได้เอง แต่กรณีตามคำสั่งของศาลข้างต้นนั้นเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว อันเป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ทั้งใน มาตรา 219 ยังบัญญัติให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าการวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้คัดค้านมีลักษณะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เนื่องจากคุณสมบัติเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งที่ต้องปฏิบัติตามก่อนที่จะเข้าสู่ตำแหน่ง หากพบว่าบุคคลดังกล่าวขาดคุณสมบัติอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กรณีดังกล่าวจึงเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นอำนาจวินิจฉัยของศาลได้

นอกจากนี้ การให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับคุณสมบัตินั้น ยังเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนซึ่งก็คือผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีสิทธิเสนอคดีต่อศาลซึ่งเป็นไปตามหลักการรับฟังความทุกฝ่ายที่เป็นหลักการหนึ่งที่เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะเมื่อมีการออกคำสั่งใดๆ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลแล้ว จะต้องมีการแจ้งข้อเท็จจริงให้บุคคลนั้นทราบ เพื่อให้เขามีโอกาสได้แย้งแสดงพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ทั้งเมื่อ

พิจารณาตามหลักนิติรัฐแล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหมายจะให้อำนาจแต่ละอำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกันและเป็นการให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิให้ถูกละเมิดจากรัฐ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยดังกล่าวจะต้องมีสิทธิที่จะเสนอกฎต่อศาล

จากการศึกษายังพบว่าในการเลือกตั้งระดับประเทศที่มีกระบวนการพิจารณาดีเลือกตั้งที่คล้ายกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่น แต่การเลือกตั้งระดับประเทศนั้นได้มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัตินั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 บัญญัติให้อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกาโดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา คือ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบัน ยังมีได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการเมื่อมีเหตุไม่สุจริต หรือไม่เที่ยงธรรมในการเลือกตั้งไว้โดยเฉพาะ ทำให้เป็นอุปสรรค ในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นเหตุให้การเลือกตั้งยืดเยื้อใช้เวลานาน ซึ่งกระทบถึงการบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่อาจกระทำอย่างต่อเนื่องได้ อันเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรงของประเทศ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยเพิ่มมาตรการการดำเนินการเมื่อปรากฏเหตุว่าการเลือกตั้งไม่เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถแก้ไขปัญหาโดย รวดเร็วและทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยมีกระบวนการกลั่นกรองความโปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากเหตุผลดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า การที่มีกระบวนการกลั่นกรองความโปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งก็คือการนำคดีมาสู่ศาลโดยให้ศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยนั้น จะเป็นการเพิ่มมาตรการในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมและทำให้กระบวนการจัดการเลือกตั้งไม่ต้องใช้เวลานาน อันจะทำให้สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ก็ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 35, มาตรา 40 และมาตรา 45 ยังคงบัญญัติให้คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาอยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกา

ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งนั้นจะนำพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาประกอบในการพิจารณาคดีไม่มีการกำหนดว่าคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ดังกล่าวนั้นอยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาล แต่ได้บัญญัติว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งที่กรณีดังกล่าวนี้ได้มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งเพิ่งตรวจพบหรือความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหลังจากประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว

เมื่อคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือคุณสมบัติของบุคคลในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนั้น เป็นการกระทำที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ก่อให้เกิดการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม อันทำให้มิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้ว จึงควรมีการกำหนดอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือคุณสมบัติของบุคคลในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเช่นเดียวกับการเลือกตั้งระดับประเทศที่ให้การพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลฎีกา เพื่อให้การมีกระบวนการถ่วงดุลความโปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อันเป็นการเพิ่มมาตรการในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง

นอกจากปัญหาในการพิจารณาวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันแล้วนั้นยังพบว่ายังมีปัญหาอื่น ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ คือ

2. ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมาในคำร้อง

ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัย ดังนั้นกรณีตามคำขอท้ายคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีการขอให้เลือกตั้งใหม่ในกรณีที่ไม่มีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร

ท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว แต่การกระทำนั้นมีผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมกรณีหนึ่ง

กับอีกกรณีหนึ่งคือเมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันมีผลทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ขอให้มีการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีการขอให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้นหากในชั้นพิจารณาของศาลได้ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว อันทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งหลักฐานอันควรเชื่อหรือเหตุอันควรเชื่อนั้น ไม่จำเป็นต้องมีน้ำหนักมั่นคงปราศจากข้อสงสัยดังเช่นคดีอาญา กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีอาญานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น และเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย แต่ในคดีเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้าน โดยปราศจากข้อสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดนั้นจริง เพียงแต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันมีผลทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ศาลก็สามารถสั่งเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้เพราะการพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นการพิจารณาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มิได้นำตัวผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งนี้ใช้การพิจารณาคดีแพ่งที่ศาลจะต้องวินิจฉัยโดยการชั่งน้ำหนักพยานทั้งสองฝ่ายเทียบกันดูว่า ฝ่ายใดมีเหตุผลและน้ำหนักดีกว่ากัน

นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งกระบวนพิจารณาใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ซึ่งการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาวินิจฉัยนั้น ระบบไต่สวนเป็นรูปแบบของการพิจารณาคดีความอย่างหนึ่งที่เป็นการค้นหาความจริงหรือแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ศาลจะใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล นอกจากนี้ศาลอาจเรียกพยานบุคคลมาไต่สวนเพิ่มเติม หรือให้คู่ความส่งเอกสารเพิ่มเติมได้ตาม

ความเหมาะสมทั้งในระเบียบฯ ได้มีการให้คำนิยามของการได้สวน หมายความว่า การตรวจ พยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา การสืบพยานหรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาลเพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน แต่อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ศาลยังคงต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายตามหลักการรับฟังความ ทุกฝ่าย

ทั้งนี้การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นศาลจะพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยอาศัย หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ซึ่งจะปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นที่ เป็นผู้มิชอบสิทธิ์ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้ โภชนธรรมของตน ความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ เป็นการคุ้มครองการทำ ภาระหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาจากอิทธิพลภายนอกทั้งหลาย อำนาจตุลา การ ศาล ผู้พิพากษา จะต้องไม่อยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ที่อยู่ใต้อำนาจขององค์กรอื่นไม่ว่าจะ โดยข้อเท็จจริงหรือกฎหมายก็ตาม และความอิสระของฝ่ายตุลาการนั้น เป็นการให้หลักประกันใน การอยู่ในสถานะหรือตำแหน่งของผู้พิพากษา ทั้งฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใด เรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย จะต้องมีความผูกพันที่ใช้กฎหมายอย่างเท่า เทียมกันและจะต้องใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง

เนื่องจากในคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้อง ต้องการที่จะขอให้ ศาลดำเนินการสั่งอย่างไร ตามระเบียบฯ ข้อ 6 คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องทำคำร้องเป็น หนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายการดังต่อไปนี้ (3) คำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาล ดำเนินการอย่างไร หากต่อมาในทางพิจารณาของศาลได้ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด เป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็น เป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการ ให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมอันเป็นเหตุให้ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้นั้น เมื่อพิจารณาตามระเบียบฯ ข้อ 6 มิได้บัญญัติเกี่ยวกับกรณีการห้ามมิ ให้พิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำร้อง และตามระเบียบฯ ข้อ 4 วรรคสอง วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบฯ นี้มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่งจะเป็นบทบัญญัติในมาตรา 142 ที่กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้อง ตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือ นอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง

แม้ศาลจะพิจารณาคดีโดยอาศัยหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและจะต้องไม่ พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

คือกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมิได้มีคำขอมาในคำร้องในเรื่องของการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามในการพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นเป็นการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย ศาลจะทำการไต่สวนหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ศาลอาจก้าวล่วงเข้าไปพิพากษาในประเด็นที่ไม่ได้พิพาทกันโดยตรง หรือประเด็นที่ไม่ได้ตั้งไว้ในคำร้อง หากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ อันจะถือไม่ได้ว่าเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าที่ปรากฏในคำฟ้อง นอกจากนี้มาตรฐานในการพิสูจน์คดีเลือกตั้งเพียงแค่มิเหตุอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมก็เป็นการเพียงพอแล้ว หากศาลได้วินิจฉัยสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย จะเป็นการขจัดผู้ที่ทุจริตไปจากการเลือกตั้งครั้งนั้นได้

3. ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 239 วรรคสาม

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 ได้บัญญัติให้การยื่นคำร้องขอให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นภายหลังคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อวินิจฉัย และคำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุดนั้น คำว่า “เป็นที่สุด” คือกรณีที่ศาลมีคำสั่งยกคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้อง หรือกรณีที่ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้าน ทำให้บุคคลดังกล่าวนั้นไม่อาจโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งดังกล่าวนั้นต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าได้ อันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการที่จะโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิ โดยองค์การตุลาการ (Rechtsschutzgarantie) อันถือเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพราะการคุ้มครองหรือหลักประกันทั้งหลายจะปราศจากความหมายหากไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกบุคคลในการโต้แย้งการกระทำของรัฐ ซึ่งสิทธิของคู่ความที่จะโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่านั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการจัดองค์กรของศาลให้มีศาลสองลำดับชั้นขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อให้ศาลที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าได้พิจารณาคดีใหม่อีกครั้ง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความ นอกจากนี้หากเป็นกรณีที่คำสั่งของศาลมีผลเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคู่ความ การที่คำวินิจฉัยของศาลเป็นที่สุดโดยไม่ให้มีการโต้แย้งคัดค้านคำวินิจฉัยนั้นจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบนั้น

ในคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้น เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 219 วรรคสาม มาตรา 239 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 พบว่าคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งอาจจำแนกได้ 3 ประเภทคือ

- 3.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่
- 3.2 กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- 3.3 กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง

3.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

การเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายชื่อรับรายชื่อในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง หรือใช้รายชื่อในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 กรณีดังกล่าวเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วและเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หากศาลมีคำสั่งยกคำร้องหรือให้เลือกตั้งใหม่ คำสั่งศาลย่อมเป็นที่สุด

กรณีนี้เป็นเรื่องที่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายชื่อรับรายชื่อในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งหรือใช้รายชื่อในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด โดยเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ แต่บุคคลดังกล่าวมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

ซึ่งการที่ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้นเท่ากับเป็นการเพิกถอนผลการเลือกตั้งไปโดยปริยาย โดยมีได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลใด หรือไปกระทบสิทธิของผู้อื่นให้ต้องเสียหาย บุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะมาสมัครรับเลือกตั้งใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง

3.2 กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นกรณีที่บุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว ต่อมาบุคคลนั้นต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นบุคคลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งซึ่งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจะตรวจไม่พบหรือความเพียงปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ซึ่งอำนาจในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวจะเป็นอำนาจของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือปลัดองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเองก็ต้องตรวจสอบว่าตนมีคุณสมบัติสมัครรับเลือกตั้งหรือเข้าข่ายลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการเลือกตั้งมาร้องขอต่อศาลขอให้เลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง เมื่อศาลมีคำสั่งดังกล่าวคำสั่งศาลเป็นที่สุด

เมื่อพิจารณาแล้วกรณีดังกล่าวผู้ที่ศาลสั่งให้เลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนั้น เป็นบุคคลที่ถูกกระทบสิทธิ กล่าวคือ การถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะทำให้บุคคลนั้นเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง อันส่งผลให้ไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้อีก รวมทั้งไม่สามารถไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆได้ เนื่องจากสิทธิเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติพื้นฐาน นอกจากการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเนื่องจากถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว ยังเสียสิทธิที่จะยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สิทธิร้องคัดค้านการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

แต่อย่างไรก็ตาม กรณีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเกิดจากการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติ นั้น เป็นกรณีที่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ทั้งเป็นเรื่องที่ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะสมัครรับเลือกตั้ง การมาสมัครรับเลือกตั้งทั้งที่รู้ว่าตนขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดนั้นเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตมาตั้งแต่ต้น ก่อให้เกิดการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากกรณีนี้ให้มีการโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลไปยังศาลที่มีลำดับสูงกว่า ก็ไม่ก่อให้เกิดคำพิพากษาหรือคำสั่งเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

3.3 กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง

การวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง กรณีดังกล่าวหากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านนั้น ได้กระทำการเพื่อจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือให้แก่วีณาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครใด โดยการจัดทำ ให้เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด หรือการให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

หรือทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ หรือเลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด หรือการหลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใ้ร้าย หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด อันเป็นการกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะทำสำนวนการสืบสวนสอบสวน โดยหากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องขอต่อศาล โดยขอให้เลือกตั้งใหม่อย่างเดียวหรืออาจขอให้เลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย

ในการพิจารณาคดีนั้น ศาลจะฟังข้อเท็จจริงจากการไต่สวนประกอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งพยานที่นำมาเบิกความต่อศาลนั้นอาจมีการกลับคำให้การในชั้นสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้รูปคดีเปลี่ยนแปลงไป โดยอาจปรากฏเหตุอันควรเชื่อว่าการกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรืออาจไม่ปรากฏเหตุอันควรเชื่อดังกล่าวเลยก็ได้

นอกจากนี้ในการรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งของศาลแต่ละศาลนั้นอาจจะแตกต่างกัน เนื่องจากดุลพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยเมื่อปรากฏเหตุอันควรเชื่อว่าการกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมของแต่ละบุคคลนั้น แตกต่างกันตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน

หากมีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและคำสั่งศาลเป็นที่สุด ย่อมทำให้บุคคลที่ศาลสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งถูกจำกัดสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตย หากมีการเพิกถอนสิทธิของบุคคลใด ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น

แม้พฤติกรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะมีลักษณะเป็นการแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 226/2550 ที่ว่า “การที่จำเลยให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งคนใดนั้นเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยเป็นการแทรกแซงมติของประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมจะเป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่จะสร้างความเสียหายแก่ชุมชนของจำเลย แต่ยังเป็นการทำลายรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พฤติการณ์ของจำเลยจึงเป็นเรื่องร้ายแรง”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกระทำที่เป็นการทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมนั้น เป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อการปกครองประเทศ ทั้งจะทำให้ได้บุคคลที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นการกระทบต่อสิทธิของบุคคล การเปิดโอกาสให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวสามารถโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานต่อศาลในลำดับที่สูงกว่าจะเป็นการประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้ได้รับการพิจารณาอย่างละเอียด เพราะหากมีการกระทำผิดจริงย่อมต้องได้รับการลงโทษจากศาล

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการนำประเด็นเรื่ององค์การตรวจสอบอิสระและศาลมาพิจารณา ซึ่งได้มีการถกเถียงกันในประเด็นเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นองค์กรอิสระและเพื่อให้กระบวนการของการจัดการเลือกตั้งนั้นมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันให้มีการถ่วงดุลระหว่างอำนาจการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับองค์กรอื่น จึงมีการเสนอให้ใช้ระบบของศาลเป็นผู้ตัดสินคดีในเรื่องของการสั่งวินิจฉัย โดยก่อนประกาศผลการเลือกตั้งอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้เป็นอำนาจของศาลในการวินิจฉัย โดยการเลือกตั้งระดับประเทศอันได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา จะเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นอันได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเลือกตั้ง

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ หลักการดังกล่าวจึงถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 219 วรรคสาม โดยมีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก แทนหลักการเดิมที่ให้เป็นการอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์รวมถึงศาลอุทธรณ์ภาคด้วย โดยมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคต้องทำหน้าที่ในการออกนั่งพิจารณาคดีโดยใช้วิธีพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ซึ่งต่างจากเดิมที่ผู้พิพากษาในศาลชั้นอุทธรณ์

จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนของศาลชั้นต้นเท่านั้น ไม่มีการสืบพยานหรือไต่สวนคดีความในชั้นอุทธรณ์แต่อย่างใด

แต่เนื่องจากการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งเป็นบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นครั้งแรก การที่ศาลในชั้นอุทธรณ์ได้พิจารณาและวินิจฉัยคดีดังกล่าวนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา กล่าวคือ ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากศาลในชั้นอุทธรณ์มีทั้งหมด 10 ศาล (ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้ง 9 ภาค) แม้จะอาศัยอำนาจในการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบทกฎหมายเดียวกัน แต่คำวินิจฉัยของศาลแบ่งเป็นสองแนว ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดความสับสนแก่คู่ความและประชาชน

1.1 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ซึ่งคำวินิจฉัยที่แบ่งเป็นสองแนวที่พบในคดีเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่

1.1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านเป็นผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายเกินเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง หรือกรณีที่ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินกว่าจำนวนเงินที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด โดยขอให้ศาลสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ คำวินิจฉัยของศาลแนวหนึ่งได้วินิจฉัยว่า ศาลมีอำนาจที่จะให้มีการเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคท้ายและวรรคสอง(คำสั่งศาลคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552) กับอีกแนวหนึ่งศาลได้พิจารณาวินิจฉัยว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้คัดค้านกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวและเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีประกาศผลการเลือกตั้งแล้วจึงมีอำนาจยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ แต่เนื่องจากตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เท่านั้นไม่

อาจสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้องได้ (คำสั่งศาลคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 ที่ 2469/2552, ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ที่ 551/2552, ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2911/2552)

จะเห็นได้ว่า กรณีเกี่ยวกับการเพิกถอนผลการเลือกตั้งเกิดจากการที่ศาลตีความตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกัน ทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นก็บัญญัติไม่สอดคล้องกันเพราะในมาตรา 56 วรรคหนึ่งและวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งและให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนตำแหน่งที่ว่าง ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวนั้นไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งหรือกรณีที่ใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด อันเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ตาม แต่เมื่อกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วและรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดได้กำหนดให้เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น กรณีจึงเป็นอำนาจศาลในการพิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวได้ ทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งเพราะการขอให้ศาลสั่งให้เลือกตั้งใหม่ก็มีผลเท่ากับเป็นการเพิกถอนผลการเลือกตั้งไปโดยปริยายอยู่แล้ว

1.1.2 กรณีคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ

คดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ เป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ร้องยื่นคำร้องว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งในการวินิจฉัยของศาลแนวหนึ่งศาลเห็นว่าการวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นนั้น ไม่ใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคท้าย ประกอบมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ทั้งยังวินิจฉัยว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่แล้ว คือพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 โดยศาลเห็นว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้

มีเจตนารมณ์ที่ให้อำนาจการดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมตลอดถึงการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้ร้องอันเป็นอำนาจเด็ดขาด แม้ผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งก็เป็นกรณีที่ ต่อมาผู้ร้องมีความเห็นว่า ผู้คัดค้านเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้ร้องจะเพิกถอนประกาศผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนผู้คัดค้านตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 (6) ประกอบพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 (12) และพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49, 50 ได้เองอยู่แล้ว กรณี ยังคงเป็นอำนาจของผู้ร้องที่จะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ เมื่อผู้ร้องต้องใช้สิทธิภายใต้ เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลพิจารณาวินิจฉัย ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง (คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่ 1429/2552, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3853/2553, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ 1518/2553) กับอีกแนวหนึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า ผู้ที่ได้รับการ เลือกตั้งนั้นเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งทำให้การเลือกตั้งดังกล่าวมิได้ เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แม้จะเป็นกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ ตาม แต่เมื่อผู้ร้องประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ ผู้ร้องจำต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อวินิจฉัย ศาลจึงเพิกถอน สิทธิเลือกตั้งของผู้คัดค้านและให้มีการเลือกตั้ง ใหม่ แทนผู้คัดค้านได้ (คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3930/2551, คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 2336/2553)

การให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับคุณสมบัติเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้มี สิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีสิทธิเสนอคดีต่อศาล เป็นไปตามหลักการรับฟังความทุกฝ่ายที่เป็นหลักการ หนึ่งในที่เคารพสิทธิเสรีภาพของ เพื่อให้เขามีโอกาสได้แย้งแสดงพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ของตน ทั้งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยอำนาจแต่ละอำนาจจะควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกัน เป็นการให้หลักประกันแก่สิทธิและ เสรีภาพของปัจเจกบุคคลมิให้ถูกละเมิดจากรัฐ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยดังกล่าว จะต้องมิมีสิทธิที่จะเสนอคดีต่อศาล

นอกจากนี้ในการเลือกตั้งระดับประเทศที่มีกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งที่คล้ายกับ การพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่น ได้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับ คุณสมบัตินั้น เป็นอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกา เพื่อให้มีกระบวนการถ่วงถ่วงความ โปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อมีเหตุไม่สุจริต หรือไม่เที่ยงธรรมใน

การเลือกตั้ง อันเป็นการเพิ่มมาตรการในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมและทำให้กระบวนการจัดการเลือกตั้งไม่ต้องใช้เวลานาน อันจะทำให้สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างต่อเนื่อง

ทั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ก็ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ยังคงบัญญัติให้คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาอยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกา

ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่มีการพิจารณาคดีที่คล้ายกับการเลือกตั้งระดับประเทศแต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว อันจะทำให้มาตรฐานในการวินิจฉัยคดีแตกต่างกันทั้งกรณีตามคำสั่งที่ยกตัวอย่างดังกล่าวนั้นเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว

ดังนั้นเมื่อคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือคุณสมบัติของบุคคลในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนั้น เป็นการกระทำที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม อันทำให้มิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้ว จึงควรมีการกำหนดอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือคุณสมบัติของบุคคลในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเช่นเดียวกับการเลือกตั้งระดับประเทศที่ให้การพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลฎีกา เพื่อให้การมีกระบวนการคุ้มครองความโปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อันเป็นการเพิ่มมาตรการในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง

1.2 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมานำร้อง

แม้ศาลจะพิจารณาคดีโดยอาศัยหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ปราศจากการแทรกแซงและจะไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายก็ตาม แต่เนื่องจากการพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นเป็นการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย รูปแบบการพิจารณาวินิจฉัยคดีจึงเป็นการค้นหาความจริงหรือแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ศาลจะทำการไต่สวนหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ศาลอาจก้าวล่วงเข้าไปพิพากษาในประเด็นที่ไม่ได้พิพากษาโดยตรงหรือประเด็นที่ไม่ได้ตั้งไว้ในคำร้อง หากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ อันจะถือไม่ได้ว่าเป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าที่ปรากฏในคำฟ้อง

นอกจากนี้มาตรฐานในการพิสูจน์คดีเลือกตั้งเพียงแค่มิเหตุอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีน้ำหนักมั่นคงปราศจากข้อสงสัยดังเช่นคดีอาญา หากศาลได้วินิจฉัยสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย จะเป็นการขัดผู้ที่ทุจริตไปจากการเลือกตั้งครั้งนั้นได้

ดังนั้นเพื่อเป็นการประกันการใช้อำนาจของศาลจึงควรมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่ให้อำนาจศาลในการสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในกรณีการขอให้มีการเลือกตั้งใหม่และปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว อันทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

1.3 ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 วรรคสาม

การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์และคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด การที่คำสั่งศาลเป็นที่สุดนั้นทำให้ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่อาจโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งดังกล่าวนั้นต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าได้ อันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการที่จะโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิโดยองค์การตุลาการ (Rechtsschutzgarantie) อันถือเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล สิทธิของกลุ่มความที่จะโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่านั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการจัดองค์กรของศาลให้มีศาลสองลำดับชั้นขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อให้ศาลที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าได้พิจารณาคดีใหม่อีกครั้ง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความ นอกจากนี้หากเป็นกรณีที่คำสั่งของศาลมีผลเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มความ การที่คำวินิจฉัยของศาลเป็นที่สุดโดยไม่ให้มีการโต้แย้งคัดค้านคำวินิจฉัยนั้นจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบนั้น ซึ่งจากการศึกษาคดีเลือกตั้งท้องถิ่น พบว่ามีคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ศาลมีคำสั่งจำแนกได้ 3 ประเภทคือ กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และ กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง

1.3.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

การเพิกถอนผลการเลือกตั้งไปโดยปริยาย โดยมีได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลใด หรือไปกระทบสิทธิของผู้ใดให้ต้องเสียหาย บุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะมาสมัครรับเลือกตั้งใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง ทั้งเป็นเรื่องที่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งเกินกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งหรือใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนด โดยเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ แต่บุคคลดังกล่าวมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

1.3.2 กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

กรณีวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกรณีที่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ทั้งเป็นเรื่องที่ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะสมัครรับเลือกตั้ง การมาสมัครรับเลือกตั้งทั้งที่รู้ว่าตนขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดนั้นเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตมาตั้งแต่ต้น ก่อให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากกรณีนี้ให้มีการโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลไปยังศาลที่มีลำดับสูงกว่า ก็ไม่ก่อให้เกิดคำพิพากษาหรือคำสั่งเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมาร้องขอต่อศาลขอให้เลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง เมื่อศาลมีคำสั่งดังกล่าวคำสั่งศาลควรเป็นที่สุด

1.3.3 กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง

กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งในการพิจารณาคดีนั้น ศาลจะฟังข้อเท็จจริงจากการไต่สวนประกอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งการรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งของศาลแต่ละศาลนั้นอาจจะแตกต่างกัน เนื่องจากดุลพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยเมื่อปรากฏเหตุอันควรเชื่อว่ามี การกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมของแต่ละบุคคลนั้น แตกต่างกันตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน

หากมีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและคำสั่งศาลเป็นที่สุด ย่อมทำให้บุคคลที่ศาลสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งถูกจำกัดสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตย หากมีการเพิกถอนสิทธิของบุคคลใด ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น

แม้การกระทำที่เป็นการทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมนั้น จะเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อการปกครองประเทศ ทั้งจะทำให้ได้บุคคลที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นการกระทบต่อสิทธิของบุคคล การเปิดโอกาสให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวสามารถที่โต้แย้งแสดงพยานหลักฐานต่อศาลในลำดับที่สูงกว่าจะเป็นการประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้ได้รับการพิจารณาอย่างละเอียด เพราะหากมีการกระทำผิดจริงย่อมต้องได้รับการลงโทษจากศาล

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลที่มีได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.1.1 กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายอันได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้ ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัย ดังนั้นศาลจึงมีอำนาจในการวินิจฉัยเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลแล้ว แต่ในมาตรา 56 วรรคหนึ่งและวรรคสองแห่งบทบัญญัติดังกล่าว บัญญัติไว้ว่า ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีเหตุอันควรสงสัยหรือ ได้รับแจ้งโดยมีหลักฐานอันสมควรว่า ผู้สมัครผู้ใดใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทำการสอบหาข้อเท็จจริงโดยเร็ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้น ใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่กำหนดดังกล่าว ให้แจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย พร้อมทั้งรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และถ้าผู้สมัครผู้ใดได้รับเลือกตั้งหากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าว ให้มีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้น และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับตำแหน่งที่ว่าง แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่ก่อนวันที่ประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่

ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใด ไม่ยื่นบัญชีรายชื่อรับและรายชื่อตามมาตรา 55 พรรคหนึ่ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้น และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับตำแหน่งที่ว่าง

ดังนั้นบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้เป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาวินิจฉัย จึงควรมีการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 56 ดังนี้คือ

คำว่า “.....ให้มีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้งของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้น และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับตำแหน่งที่ว่าง”

โดยมีข้อความใหม่คือ “.....ให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่”

ซึ่งกรณีนี้จะทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนผลการเลือกตั้งอีกต่อไป

2.1.2 คดีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติ

ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ชัดเจนที่ให้อำนาจศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ดังเช่น การเลือกตั้งระดับประเทศที่มีการบัญญัติให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าวให้อยู่ในอำนาจศาลฎีกา ซึ่งการที่ไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจนในการให้อำนาจศาลในการพิจารณาวินิจฉัยนั้น ทำให้การวินิจฉัยคดีของศาลที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจึงมิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน บางศาลเห็นว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บางศาลเห็นว่าเป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาวินิจฉัยจึงก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีว่าคดีดังกล่าวเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาล

เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ควรที่จะบัญญัติให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนั้น เป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาวินิจฉัยหากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วดังเช่นกรณีอื่น ๆ ที่เป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นการแก้ปัญหาว่าการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งหรือคดีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะเป็นอำนาจของศาลหรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งเพื่อให้การมีกระบวนการกลั่นกรองความโปร่งใสใน

การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อันเป็นการเพิ่มมาตรการในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง

2.2 ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลกรณีผู้ร้องมิได้มีคำขอมาร้อง

ควรมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้ศาลในการพิจารณาวินิจฉัยอันเป็นการประกันการใช้อำนาจของศาลให้ศาลสามารถพิจารณาวินิจฉัยได้ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมิได้ยื่นคำขอมาร้อง โดยให้ศาลพิจารณามีคำสั่งได้โดยมีข้อยกเว้นว่าหากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งในกรณีดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2.3 ปัญหาคำสั่งศาลเป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 239 วรรคสาม

เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความให้มีต้องถูกจำกัดสิทธิจึงควรกำหนดให้สิทธิแก่คู่ความที่จะโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าได้ แต่เฉพาะกรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งเท่านั้น เนื่องจากผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้ถูกจำกัดสิทธิ แต่กรณีเพิกถอนผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ มิได้มีผู้ใดถูกกระทบสิทธิหรือถูกจำกัดสิทธิแต่อย่างใดทั้งหลักฐานก็ปรากฏชัดเจน กรณีนี้คำสั่งศาลจึงควรเป็นที่สุด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2555), *หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน
เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2555), *หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วย รัฐ รัฐธรรมนูญ และ
กฎหมาย*, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน

คณะอนุกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ (2550), “ยกร่างรัฐธรรมนูญกรอบที่ 3 ว่าด้วยองค์กรตรวจสอบ
อิสระและศาล ครั้งที่ 1/2550”, *รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ
กรอบที่ 3 ว่าด้วยองค์กรตรวจสอบอิสระและศาล ครั้งที่ 1/2550* วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550,
กรุงเทพมหานคร: สำนักรายงานการประชุมและตัวเลข

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 2336/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 1 ที่ 4844/2551

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ 1518/253

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 ที่ 2469/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่ 1429/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 6 ที่ 551/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 1513/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 271/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3853/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3855/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 7 ที่ 3930/2551

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 1413/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 142/2553

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2295/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2623/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 2911/2552

คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 9 ที่ 3331/2552

คิงดาม คงตระกูล (2546), “ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาศีกษาปกครองไทย”, *วิทยานิพนธ์*

- จันทจิรา เอี่ยมมยุราและคณะ (2556), รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการคดีการเมือง
ในศาลยุติธรรม, สถาบันวิจัยพีพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร
- ณัฐกร วิทิตานนท์ (2555), คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม
ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ และคณะ (2548), โครงการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระตาม
รัฐธรรมนูญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง *EVALUATION OF THE PERFORMANCE OF THE
CONSTITUTIONAL INDEPENDENT ORGANIZATION : THE ELECTION COMMISSION*,
สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพมหานคร
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2555), หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์,
กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน
- ประพาฬ อนมาน (2553), การวินิจฉัยคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในศาลอุทธรณ์
และศาลอุทธรณ์ภาคให้เป็นไปในแนวเดียวกัน, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม,
กรุงเทพมหานคร
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรชัยวัฒน์ พุนทองพันธ์ (2553), “ปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง”, วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2539), รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง,
มูลนิธิอาเซีย, กรุงเทพมหานคร
- พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550
- ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2550
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอน
สิทธิการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2550
- รังสรรค์ ดวงพัตรา, “การบริหารจัดการคดีเลือกตั้ง”, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการพิจารณาพิพากษาคดีและระบบงานธุรการคดีเพื่อ
สนับสนุนการพิจารณาคดีเลือกตั้งในศาลชั้นอุทธรณ์ วันที่ 22 -23 สิงหาคม 2555
โรงแรมรามาร์การ์เด้นส์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาระบบงาน สำนักงานศาลยุติธรรม
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2538
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ร่างคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและ
เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

ฤทัย หงส์ศิริ (2552), *ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง*, กรุงเทพมหานคร: สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2546), *วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญ
ต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญ*, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2557), “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม”, pub-law : เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย,
ค้นวันที่ 4 มีนาคม 2557, จาก <http://www.publaw.net/publaw/view.aspx?id=1431>

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ (2544), *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง*, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน
ศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549

สถาบันวิจัยและพัฒนาสค์คดี “การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม : ศึกษาวิธีการ
ปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย”, วันที่ 29 กรกฎาคม 2556, กรุงเทพมหานคร
สมชาติ ธรรมศิริ (2541), “คณะกรรมการการเลือกตั้ง: การจัดองค์การ”, *รัฐสภาสาร*, 46, 12 (ธันวาคม
2541): 77-134, กรุงเทพมหานคร

สมชาย แก่นสุวรรณ (2557), “วิวัฒนาการขององค์กรวินิจฉัยชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ค้นคืน 12 มีนาคม 2557, จาก
สัญญา จิระออน (2556), *วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง : ศึกษากรณีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการ
เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในชั้นศาล*, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม,
กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, ค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2557,
จาก <http://www.local.moi.go.th/2009/home/index1.php>

สุภาภรณ์ แจ่มสุข (2552), “ปัญหาทางกฎหมายของวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งตามระเบียบที่ประชุม
ใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอน
สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา
พ.ศ.2550”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

อริคม อินทุภูติ (2551), *แนวทางการพัฒนาระบบวิธีพิจารณาระบบไต่สวนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร

อุทัย อาทิวา “ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน” ใน ประมวลสารระชุดวิชา
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง, หน่วยที่ 2, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

อุมารีย์ ทองสุก(2550), “การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของศาลฎีกาตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวธัญญาภรณ์ ซอศรีสาคร
วัน เดือน ปีเกิด	19 มิถุนายน 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2550
สถานที่ทำงาน	ศาลอุทธรณ์ภาค 9 กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	นิติกร

